

11-12
1935
50 S.

KAITSE KODU

Põllumasinate osade keskladu

Tartus, Aleksandri tän. 1. – Kõnetraat 270

soovitab laost

igasuguseid põllutöomasinate osi:

Deering, Herkules, Massey-Harrys, V. Vood, Eckert, Piano, Beermann, Milvaukee, Osborne, Cormick, Delma jne.

Alatine suur ladu:

raudtorud, tsingitud, mustad, katla-, malm- ja tsementtorud. Kraanid, ventiilid, siibrid, vannid, vanniahjud, pesulauad ja mustaveekausid. Hari-
likud sügavkaevu pumbad.

Keskütte- ja veeseaded.

TARTU LINNAPANK

TARTUS, RAEKOJAS. TEL. ÜLDINE 11-32, JUHATUSE 2-32

Võtab raha hoiule

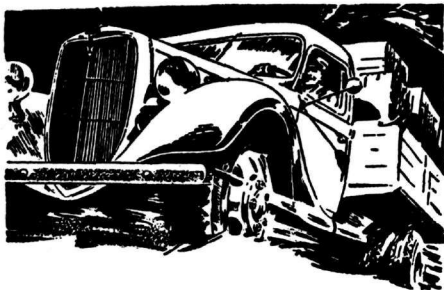
jooksvale arvele, kindla tähtaja peale ja kuude viisi ning maksab ajakohast protsenti

Annab laene. Ostab ja müüb väärt-pabereid. Müüb riigi klassiloterii pileteid. Toimetab kõiki pangaoperatsioone

Korrespondendid kõigis kodumaa linnades ja rahvarikkamates kohtades maal

Saadaval hoiukarbid

Saadaval hoiukarbid

Nr. 1315271

Mida ütleb teile selle FORD-veoauto vabrikunumber?

Ta ütleb, et peab selleks olema põhjusi, sest ega's muidu oleks neid kaugelt üle miljoni turustatud.

Pealegi, selle auto edu peitub ta tõesti odavas hinnas, suures kandejõus ja pikas elueas!

FORD
PEAESINDUS

A/s.

A. ROSENWALD & Co

Tartus, Suurturg 8, telefon 300.

KELL.

MIS NÄITAB AEGA JA KOGUB KAPITALI

Tutvuge meie moodsa hoiukellaga, mis näitab õiget aega, äratab Teid hommikul ning sunnib Teid laskma iga päev oma mehhanismi raha, mille eest saate üsna märkamata jõupingutusega tähelepanuväärt summas

ELUKINDLUSTUSE

kodumaa suurimas ühistegelises kindlustusettevõttes

KINDLUSTUSSELTIS

„EESTI“

VALITSUS: TARTUS, SUURTURG 8

Valmisriiete suuräri

K/M „ERPE“

Viru 22

on soodsaim

daamide ja härrade

valmisriiete ostukoht

K/M „ERPE“

Tallinn, Viru 22

Keemiaainete Kaubanduse

Kontor

K. A. RÜTMAN & Ko

Tallinn, Jaani 9

Telegr.
aadress

„AUGUSTUS“

Telefon:

Kontor 466-72
Ladu 456-93

KAUBA

PANK

Tartus

Suurturg 12,

oma majas

Toimetab kõiki
pangaoperatsioone

**Kinnisvara-
omanikkude
Ühispank**

Tallinnas,

Harju t. 48,

telef. 444-44

Toimetab kõiki
pangaoperatsioone

Väärtmetallasjade
ja
Märkide Tehas
**ROMAN
TAVAST**

Meie maitsekalt väljatöötatud ja vastupidavalt kullatud

**uued
vormitunnused**

on saadaval:

**Kaitseliitlaste
tarvete laos**

**Sõjaväe Majandus-
ühisuse osakondades**

ja erakauplustes

Tallinn,
V. Roosikrantsi 6,
tel. 452-79

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kol.-ltm. A. Balder, telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere, telefon ametis 451-89, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.

Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaamiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: à üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.

Nr. 11/12

1935

SISUKORD:

Kindr.-major J. Orasmaa: Jäägu see nii ikka!

R. Stokeby: Jooni kaitseliidu minevikust.

A. Balder: Kaitseiiit 1924.—1934. a.

R. Stokeby: Loogem endile kaitseliidupühavdest püsivad traditsioonid.

A. Kivirähk: Au Võidupühale!

K. Laagus: Vaba Eesti.

M. K.: Kuidas saabus võit Võnnu lahingus.

E. Lepp: Kehaline kasvatus kaitseliidu tegevuses.

EPa: Mõnda lipukultuse arengust.

— Tartu malevlased purilennukit ehitamas.

— Kroonikat.

J. Luks: Ülevaade allveelaevastiku sihtkapitali juhatuse tegevusest.

EPa: Mõningaid jooni sõja ideoloogiast.

— Vabadussõda võitma!

A. R.: Ulivi—Marconi—Mathews.

**Kas Teie
teate**

- 1) et 1934 a. sisseveetud käsirelvadest oli ligemale 2/3 Singer-püstolid cal. 6,35;
- 2) et Singer-püstol omas hinnaklassis on parimaid ja väärtuslikemaid relvi;
- 3) et Singer-püstol on valmistatud spetsiaalrelvaterasest, mitte rauast;
- 4) et Singer-püstoleid on ostetud suuremaid kogusid kaitsevähke ja kaitsemalevasse;
- 5) et Singer-püstol maksab kaitsemalevasile ja kaitsevähelasile **Kr. 18.50** (muidu müügil Kr. 23.50);
- 6) et Singer-püstoleid valmistab Francisco Arizmendi relvatehas Eibaris;
- 7) et Francisco Arizmendi relvatehas laseb lähemas tulevikus müügile kõrgeväärtusliku „BOULTON“-püstoli cal. 7,65 ja 9 m/m ning Singer-püstoli cal 7,65;
- 8) et Francisco Arizmendi relvatehase peaesindaja on

VIDRIK SÄRG,

TARTUS, Promenadi 2.

Tel. 78.

Raha ja ostuloo ettesaatjaile saadan relva lähemasse postiasutusse.

**EESTI
BELLACCORD ELEKTRO
HELIPLAADID**

NÕUDKE MEIE UUDISEID

nagu tango „Süda“, valss „Oled noor, kuulub sulle maailm“, laule „Armas isa kohakene“, „Kui sa tulled, too mul lilli“ tenor **Rud. Jõksi** ettekandes.

NÕUDKE MEIE UUDISEID

helifilmist „Peeter“ ja „Mustlaskaravan“ ning operetist „Veenus siidis“ bariton **Artur Rinne** ettekandes.

NÕUDKE MEIE UUDISEID

nagu tango „Kurbus“, Itaalia rahvalaul „Tiritomba“, Fr. Schuberti „Vaikselt anuvad mu laulud“ j. n. e. tenor **Aleks. Tamme** ettekandes.

Meie heliplaate demonstreeritakse tasuta igas paremas muusikaäris.

„Bellaccord Electro“.

Poola lennuliinid

„LOT“

Kiireim ja mugavaim otseühendus Lätiga ja Poolaga ning Varssavi kaudu Austriaga, Tschehhoslovakkia, Ungariga ja teiste Lõuna-Euroopa riikidega

Piletihinnad võrdsed raudteega

Esindus Eestis: Tallinn, hotell „Kuld Lõvi“,
Harju 40, telefon 426-27
lennujaam — tel. 313-30

Ar 935 P
Kaitse

EESTI
RAHVUS-
RAAMATUKOG

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 11/12

Tallinnas, neljapäeval, 20. juunil 1935

XI aastakäik

Jäägu see nii ikka!

Täna algavad kaitseliidupäeva võistlused ja pidustused. Kahetsen, et sel aastal neist isiklikult osa võtta ei saa, kuid olen kogu aeg vaimus meie pere juures ja elan kõige soojema südamega hinges kaasa meie järjekordsele suursündmusele.

Senise hea läbisaamise ja viljaka koostöö nimel hüüan tere tulemast! meie sõbralike ja relvavendlike maade kaitseliitide ja naiskodukaitse esindajale, kes saavad homme meile külla. Oleme õnnelikud teid nähes endi keskel. Loodan, et need järjekordsed kokkupuuted ja vastastikused tutvumised on pandiks meie tuleviku koostöö edenemisele ja tulevad kasuks ja õnnistuseks meie kodumaadele.

Kaitseliidupäev toob pealinna kokku teise kümnesse tuhandesse ulatava kogu kaitseliidu pere liikmeid, et ühiselt teha kokkuvõtet sellest tööst, mis on tehtud viimase kümne aasta jooksul, võistelda omavahel meie organisatsiooni edasi kandvaid aladel, näidata oma alatist valmisolekut kodu kaitseks ja ühisel Võidupüha pühitsemisel austada oma kangelasid. Kokkutulnuile tere tulemast! Osa meist jääb aga kohtadele ning elavad kohapealsete sündmuste kaudu kaasa nende päevade suurele sisule ja tähtsusele. Kõigile neile minu otsekohesemaid tervitusi!

Kaitseliidu noored, — noored kotkad ja kodutütred — soovin parimat kordaminekut teie ühistele töö- ja pidupäevadele. Elage kaasa ka kaitseliidupäeva sündmustel vanemale põlvele ja võtke väarikaid eeskujusid meie kodukaitse sügava tuuma eneseavaldusist. Hoidke kõrgel ja pidage aus oma suur juhtlause „Isamaa auks alati valmis“ ja sirguge usina töö ja enesekasvatuse kaudu tublideks meesteks meeste ridadesse ja virkadeks naisteks naiste ridadesse ning kasulikeks eesti rahva ja kodukaitse liikmeiks!

Kaitseliidu mehed ja naised, võtke vastu minu südamlikum ja otsekohesem tänu läinud pikkade aastate raske, kuid viljaka ja tüseda töö eest. Teadmine, et meie töö ei ole enam

ainult ühe osa kodanike eriharrastus, vaid enamiku meie rahva kodukaitse tahte suurejooneline avaldus — see õigustab meie organisatsiooni tänapäev ja tiivustab tuleviku tööd. Kodukaitse mõte on saanud rahvalikuks. Tema kaudu tohime kaitseliidupäevi nimetada rahvuslikeks pidupäevadeks. Seepärast suuname kaitseliidupäeval kõik oma mõtted ja meeled, töö ja tegevuse sellele, et meie tõesti oleksime nende kõrgete ülesannete teostajad ja täitjad. Me kinnitame uuesti oma kodukaitse ja pühalikku töötust seista kindlasti oma postil ja vabatahtlikult tuua Isamaa altarile kõike seda, mida igaüks meist ja kõik koos sinna tuua suudame.

Võidupühal tõstame kõrgele oma rahvusliku sini-must-valge lipu, tunnuseks, et oleme vaba ja organiseeritud rahvas. Tuletame tänutundega meele vabadusvõitlusi, võiduohvreid ja seda vaimu, mis meid läbi raskuste on viinud vabadusele. Austame oma juhte. Hindame oma võidu ja vabaduse sügavat sisu.

Vaba olla — see kohustab. Seepärast tahame Võidupühal tunda end ka tõsiselt vabadena ning teha tänapäev ja ka edaspidi kõik selleks, et see vabadus meile ikka jääks.

Ühinegem kõik tänu tundes selle eest, et meile on antud mõistust, võimalusi, tahet ja jõudu teha seda kodule ja rahvale kasulikke armastustööd.

Tänuiliked peame olema ka selle eest, et meist on mööda läinud suuremad õnnetused.

Olgem rõõmsad ühiselt ka selle üle, et iga-augustest aegadest läbi käies oleme suutnud oma kaitseliidu suures peres hoida ära killunemised.

Oleme olnud ja töötanud ühes meeles.

Jäägu see nii edaspidigi!

Tallinnas, 20. juunil 1935. a.

J. ORASMAA,
kindral-major,
kaitseliidu ülem.

Jooni kaitseliidu minevikust

R. Stokeby

Kontr-admiral J. Pitka

Me elame praegu ajal, kus rahvusliku jõudlemise suur minevik pole saanud veel minevikuks ajaloolises mõttes. Aga samal ajal juba paistavad Eesti iseseisvuse saamise aegade taustalt heroilised kontuurid, küll veel ebaselgelt ja süsteemitult, aga ometi on selgumas meie lähema mineviku ooperlikum osa.

Samal ajal meie ühiskond otsib uusi eluvorme. Oleme kasseerinud liialdused poliitikas ja seame uusi talasid uuele ajastule. Oleme ristinud need aastad ülemineku- ja ülesehitamise ajaks. Ühiskonna sisemine areng näitab ise, millisele platvormile jääme kord peatuma, aga aluse, baasi, millele jääme püsima, peame looma endile ise. Seks ei jatku edaspidi vaid loomuliku õiguse printsiibist ja tunnetuskompleksidest, millega rajasime vaba Eesti. Me peame oma ühiskondliku korra aluste ehitamisel valima hea ja püsiva materiaali. Ehitust ennast võime parandada ja vormida, kuid vundament omagu küllaldaselt kandejõudu.

Sageli aga nähtub, et me pole suutnud täiel määral vabaneda kõigest vanast. Püüame ehitada uut Eestit verbaalsele alusele, mis oligi meie ultrademokraatia nõrgimaid külgi.

Millele toetame me siis kannal, kandes uut koorimat? See olgu eesti rahva mineviku töövil! Teeme vähem sõnu, fraase üldse mitte, — aga seda enam anname oma ajastu ideestikule sisu. Ja selleks sisuks kõlbab eelkõige vaid meie oma minevik. Püüdke seda

vaadelda ja uurida tihedamini ja sügavamalt kui seni. Ärgem ühtlasi punastagem, kui leiame sealt vigu. Vigadest õpime sageli enam kui kordaminekuist, samuti nagu õpime tugevalt vaenlaselt enam kui nõrgalt sõbralt.

Me ütleme sageli otsuseid tehes, et see või teine isik või organisatsioon on noor, kogemusteta. Mis kasu on aastaist ja kogemustist, kui meie neid ei arvesta? Rohkem tähelepanu Eesti igakülgsel saamisloole!

*

Võidupühale langeb kaitseliidupäeva tulipunkt. Muuseas toome sel puhul lühidase ülevaate kaitseliidu ajaloolisest arengust, kuni selleks saamiseni, mis ta on praegu. Juba kaitseliidu minevikki on suurem ja kuulsusrikkam kui seda teavad paljud. See minevik ongi praegu selle suure organisatsiooni kõlbelse jõu lähte.

Eesti astus oma iseseisvumiseks esimesed avalikud sammud 1917. a. revolutsiooni algul kohe. Eesti rahvas ei teinud kaasa Vene veebruarimärtsi revolutsiooni. Sellega jäid lõhkumata meie rahvuslikud jõud. Hoopis ehitama hakkasime, ja kohe. Alles põlesid 2. märtsil Paksu Margareta ja Toompea vanglad, kui kl. 16 Tallinna linnavolikogu astus kokku otsima abinõusid linnas suuremate korratuste vältimiseks. Seks loodi linna J. Poskaga eesotsas 10-liikmeline „Elanike korrashoiu komitee“.

Kindral-major E. Põdder

A. Alver

Järgmisel päeval ilmus keisri troonist loobumise manifest ja ajut. val. korraldused, mille p. 5 oli ette nähtud senise politsei asemele omavalitsusele alluva valitava juhatusega vabatahtliku miilitsaväe loomine. Elanike korrahoiu komitee võtab nüüd miilitsa komitee nime ja hakkab organiseerima avaliku korrahoiu orgaani.

See komitee oli õieti esimeseks eoks palgalisele miilitsale ja ka omakaitsele. Miilitsa organiseerimisele asuti kohe, aga alles hilisemad sündmused said kaitseliidu eelkäija — omakaitse — tekkimise põhjuseks.

1917. a. suvi möödus meie haldusaparaadi organiseerimises ja võitluses kohalike enamlike nõukogudega.

Kui rahva miilits organiseeriti tavaliseks avaliku korra kaitse jõuks normaalsel ajal, siis omakaitse asutamise otseseks põhjuseks sai vene demoraliseerunud armee. 1917. a. suve paigu tõstis revolutsioon lipule hüüdsõnad — rahu rahvastele, maad ja leiba töölisele! Sellega tehti varsti lõpp sõjale ja vene käestlänud armee peamiseks sihiks jäi vaid end hästi toita ja siirduda koju. Kevadel esimeses revolutsiooni hoos sooritati röövimisi riiklike ja mõisade varanduste kallal. Siis tegeldi mõni aeg revolutsioonilistes nõukogudes. Muutus see igävak, asuti varastama. Linnades kannatasid riigi ja omavalitsuse varandused, maal talude ja mõisade heinaküünid ja viljapõllud.

Katastroofiliseks muutus asi Liivimaal augusti lõpul Riia langemise järel. Rindelt taganenud armee siirdus röövimistele, põletamistele, vägistamistele ja muudele vägivaldtegevustele. Sama saatus tabas oktoobri

algul saarte vallutamise järel ka Eestimaad. Pisivarustelt siirduti karja, vilja, toiduainete ja raha röövimisele. Nõrk miilits suutis kuritegusid vaid registreerida. Relvastatud sõdurid olid muutunud seisukorra peremeesteks. Ühele Läänemaal asuvale piirikaitse brigaadile (brigada pogranižnoi straži) pani rahvas nimeks „brigada bezgranižnoi kraži!“ (piiritu varguse brigaad)! 180. jalaväe diviisi ülem ltn. Zviderski, hinnates vene armeed, lausub ise, et kui sõjaväed saksa piikide eest taganevad, vajuvad nad nagu meri tagalas laiali ja siis korduvad uuesti Kalustši, Tarnopoli ja Riia hirmsad päevad (ohjeldamatu riisumine). Sellega oleks ühtlasi ka lõpp võitlusele väerinnal ja algaks kodusõda. Ltn. Zviderski hinne oli õige, ta tundis oma rahvast.

Eesti rahval ei jäänud sellases seisukorras üle muud kui organiseeruda oma käel kaitseks bandedeks muutunud oma riigi vägede vastu, kes kaitsjaist said ise maa vaenlasiks. On õnn, et Eestimaa näeb harva, ainult suurte sõdade puhul, sellast metsikut vaenlast!

Nende sündmuste otsesel mõjutusel tekib Tallinnas oktoobri alul Tallinna elanike omakaitse (samozaštšita žitelei goroda Reveljä); Tartus organiseeritakse samaks otstarbeks reserv-miilits, paljudes linnades veel omakaitse salgad ja maal valdades küla ja valla omakaitse rühmad. Kõikjal oli peamiseks ülesandeks vabatahtlikult elanikest endist organiseeritud relvastatud jõuga panna piire sõdurimasside ja muu kriminaalse elemendi omavolile. Neist omakaitse organisatsioonest sai suurimaks ja parimini organiseerituks Tallinna omakaitse ja maal asusid eeskujulikult esirinnas I eesti polgu mõjupiirkonnas tekkinud Läänemaa omakaitse rühmad. Mitmed neist löid röövijate sõduritega korrapäraseid lahinguid.

Tallinna omakaitse suurenes oktoobri alul jõudvasti. Varsti tõusis liikmete arv kuni 3000 meheni. Organisatsioon sai kindla põhikirja ja kodukorra, mille alusel juhtisid omakaitset Joh. Pitka ja Ed. Saarepera. Kohe lõpetati linnas ööliiklemine, korratud ja vägivallateod.

Tartu reserv-miilitsameeste arv tõusis kuni 1400 meheni. Linnas asuvate aktiivsete enamlaste-lätlaste tõttu polnud r.-miilitsa tegevus nii hoogus. Teiste eesti linnade omakaitse või kaitseosalgud olid väiksemad ja omasid vähema tähtsuse.

Nii olid elanikud röövimiste vastu hädasunnil ise organiseerunud oma varanduse ja elu kaitseks. Siin väljendus eesti rahva korraarmastus ja eraomandi kaitse tahe kõige selgemini. Juba sellaste organisatsioonide kujunemise käik iseendast löi head eeldused tulevasele vabadussõjale.

Nõukogude ja lahtiste masside üha enamlikumaks muutudes omandasid omakaitse organisatsioonid rohkem poliitilise ilme. Apoliitiliste isikute röövimisehimu taltsutamise kõrval tõusid omakaitsele uued ülesanded: enamlaste mõju ja võimu levimise pidurdamine. Selles võitluse osas tegutsesid rohkem maa kaitseosalgad, kuna linnas oluaks omakaitsele mõttetut astuda võitlusse võimulerühkiva enamlusega.

*

25. oktoobril toimus Petrogradis enamlik revolutsioon. 27. oktoobril asus V. Kingissepp kubermangu komissari J. Poska asemele, novembri alul hajutati Tartu reserv-miilits, 11. — Tallinna omakaitse, 15. — maapäev, 20. — maavalitsus. Need kuupäevad näitavad, et enamlased ei toiminud Eestis hoopiski nii resoluutselt kui Venemaal. Alles pikkamööda, terve kuu vältel, nad anastasid meie maa tähtsaimad asutused ja mõned jäidki neile alistamata. Siin on kindlasti oma positiivne osa omakaitse organisatsioonidel, kelle suureks teeneks tuleb pidada kodanike poliitilist kasvatamist ja rahvusliku jõu organiseerimist.

Enamlaste ajal toimus omakaitse ümberkujunemine politseilistest formatsioonidest rahvuspoliitiliseks jõuks. Laialiaetuna ei likvideerunud see, vaid sai hoopis uue ilme. Eesti rahvusliku iseseisvuse, ka ta autonoomsuse mittetunnustamisega põletasid enamlased enese ja rahvusliku eesti kodanluse vahel kõik sillad. Nende jõudude kokkupuuted võisid olla tulevikus ainult vaenulised. Põranda alt tegid omakaitse rühmad mitmeid ettevalmistusi enamlaste võimu kukutamiseks. Halbade olusuhete tõttu sai see kava teoks alles sakslaste peale tungides 24. veebruaril 1918. a., millal omakaitse poolt vallutati enamlasilt Tallinn ja avaldati ajaloolise tähtsusega riiklik akt.

Kui veel 1917. a. oktoobrini olid kujunenud omakaitse salgad vaid neis kohtades, kus vene armee riismed talitasid julmimalt, siis enamlaste võimu aeg häiris ja muutis rahvuslikumaks kogu eesti ühiskonna. Iseendast, nii negatiivne kui oligi enamlaste võimu aeg, omas see meie jõudude koondamises küllalt positiivseid jooni.

*

Omakaitse formatsioonidest oli saanud juba poliitiline tegur. Sama suunda peab ta ka saksa okupatsiooni ajal. Sakslasile „tehti kõigiti selgeks“, et kriminaalne ja enamlik ollus on meil veel niivõrd tugev, et oluvõõrad okupatsiooniväed ei tule üksi toime nende taltsutamiseks. Seda kinnitasid ka omalt poolt 1. maiks levitatud kommunistlikud lendlehed. Selle tulemusena anti Joh. Pitkale ja Ed. Saareperale luba omakaitsega Tallinnas tegutseda endiselt edasi. Ainult liikmete värbamine ja organisatsiooni juhtimine seati sakslaste järelevalve alla.

Aprillis desorganiseerisid sakslased eesti rahvusväed, saatsid mehed laiali ja omastasid meie sõjaväevarustuse. Jäi ainsaks nõrgalt relvastatud jõuks vaid Tallinna omakaitse — Bürgerwehr. See oli raskeks löögiks meie noorele, alles arenevale rahvusarmeele. Aga ka see seik pidi kandma häid protsente. Meie rahvaväelased ja ohvitserid demobiliseerusid oma kodudesse. Sakslaste teenistusse mehed ei läinud ja nii kujunes demobiliseerunud ohvitserkonnast palju ohtlikum jõud. Loodi mingi salajase põranda all relvastatud jõu organiseerimise keskus, kes võttis ülesandeks katta maa salajaste organisatsiooni rakukestega. Kodusviibivad ohvitserid olid seks kõigiti tänulikuks kontingendiks. Sügiseks tungis juba üle Eesti igasse maanurka uue, ülemaalse organisatsiooni loomise idee. Mõnel pool jõuti koondada isegi sadakond meest, kes okupatsiooni lõpu puhul pidid astuma otseselt tegevusse. Saksa surve oli väga vali ega võimaldanud luua kindlat organisatsiooni. Seda enam levis ja juurdus selle idee ning valmistas ühiskonda ette kui uuesti maa valitsemiseks nii ka vabadussõjaks.

Nii oli okupatsiooni aeg esimeseks meie sõdurite ja kodanike vahelise kontakti loomise ja rahvusriikliku

Tallinna kaitseliitlased enne frondile minekut 1919. a. jaanuaris

koostöö juhuks. Ja sellele sobivale kontaktile võlgne me vabadussõja eest palju. Mitmed vanemad ohvitserid, nagu kindral Pödder, kes sattus siis omakaitse töö juure, jäid ka hiljem truuks kaitseliidu sõbraks.

Ühel ajal ülemaalse organisatsiooni loomise kavadega leiutati talle endise omakaitse asemele uus nimi, nimelt Eesti Kaitse Liit. Nähtavasti on see tõlge saksakeelsest „Schutzverband'ist“, millega nad ka mõnikord nimetasid Tallinna omakaitset.

*

Kell 6 hommikul 11. novembril 1918. a. kirjutati Compiègne metsas alla relvade rahule. Kell 12 vaikisid relvad kogu läänerindel. Mitte purustatud, vaid väsitatud Saksamaa palus rahu oma vihatuimalt vaenlaselt.

Samal päeval hakkasid Baltimaailt taanduma 8. armee osad ja võim läks üle Ajutisele Valitsusele. Võimu teostamine eeldas reaalse jõu olemasolu. Kas meil oli see olemas ja milline see oli? Rahvuslikku armeed ei olnud, politseid ei olnud. Olid vaid needsamad omakaitse formatsioonid, mis kutsuti ellu vene revolutsiooni korralagedal ajal. Needki olid peale Tallinna halvasti organiseeritud, veel halvemini relvastatud. Aga me omasime nüüd juba hea inimmaterjaali. Suur-Vene oli maailmasõja puhul õpetanud meid sõdima, enamlased näitasid meile liigagi selgesti, milline ei pea olema ühiskond, ja saksa okupatsiooni võimud õpetasid meid armastama kodumaad ning vihkama võõrast võimu. Need olid head eeldused iseseisvuse kättevõitmiseks.

Senine politseiliste ülesannetega omakaitse organisatsioon kuulutati Tallinnas Eesti Kaitse Liiduks. See sai ainsaks reaaljõuks, ta tegevus laiendati üle Eesti etnograafilise territooriumi. Endised salajased koondused panid aluse linnade, maakondade ja jaoskondade kaitseliitudele.

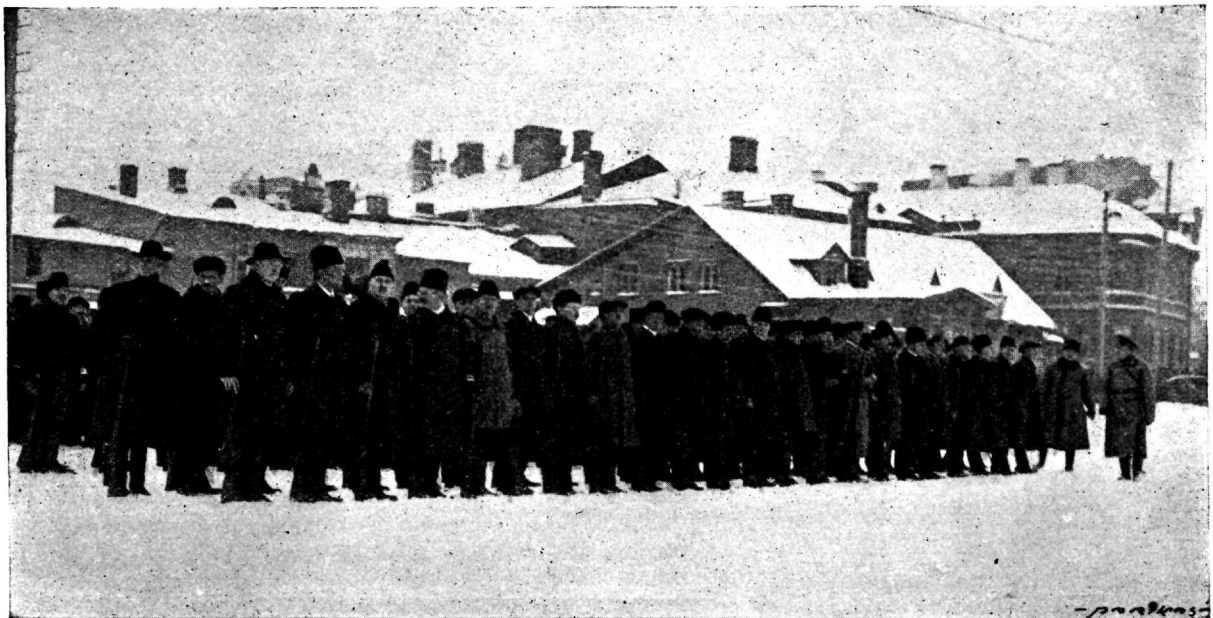
Nii kiiresti ja hästi võis organiseeruda ainult kõrge kultuuriga, teadlik ja jõuline ühiskond. Kahe nädala pärast algas vabadussõda, algas meie taganemisega. Aga kahe kuu pärast olime võiduteel kogu rindel. Selle aja jooksul oli eesti rahvas kaitseliidu kaudu organiseeritud, ta ülesanded olid selgunud ja esimest korda astus see maa end kaitsma nii heroiliselt, mida pole suutnud teha siin sajandeid võimutsenud võõrad rahvad.

Meenub veel teinegi moment, mis tõendab eesti rahva poliitilist küpsust. 2. märtsil 1917. a. astus Nikolai II troonilt, 18. märtsil oli juba Eestimaa autonoomia kava pealinnas, 26. — panime ehmmuma oma rahvusliku jõuga kogu vene kõrgema seltskonna ja 30. märtsil omasime seaduse, millega valitsesime maad kuni 23. aprillini 1919. a.

*

Vabadussõjaaegse Eesti kaitseliidu organisatsioon oli lihtne ja praktiline, isegi nii praktiline, et poliitilised organisatsioonid on korduvalt kasutanud selle skeemi. E. K. L. ülemale allusid maakonnad ühes linnadega, maakonnad jagunesid kihelkondade, valdade ja külade kaitseliitudeks. Alul oli kaitseliidus teenistus vabatahtlik, 1919. a. jaanuaris tehti see sundslikuks kõigile meeskodanikele 16.—60. eluaastani. Isegi muulased — sakslased, venelased, lätlased j. t. — pandi teenima maad, mille hüvesid nad muide kasutasid. Kogu kaitseliidu kontingent jagunes tervise, vanuse ja ustavuse järgi A, B ja C kategooriaisse.

Ülesandeid oli kaitseliidul sõja algul väga palju — sakslasilt võimu ja varanduste ülevõtt; varanduste kogumine, valve ja sõja ülesandeiks kohandamine; tagala julgeolu kaitse, politseiline korralvalve, raudtee- ja piirivalve, sõjaks tarvilise meeleolu loomine, meeste sõjaline väljaõpe, sõjamajandusala korraldamine; võitlus rindel sissetungiva vaenlasega ja sisevaenlaste, oma

Tallinna kaitseliitlased enne frondile minekut 1919. a. jaanuaris

enamlaste, vaoshoidmine. Kaitseliidu abiga viidi ka läbi sunduslik mobilisatsioon 1918. a. detsembris. Kui organiseerimine regulaarvägi, jäid kaitseliidule enam-vähem ainult tagala ülesanded. Aga pole mõeldav meie vabadussõda kaitseliitu meenutamata.

Paljud väeosad, nagu l/r. Soomusrong nr. 1, Tallinna, Tartu ja Võru kaitsepataljonid ja mitmed vähemad väeüksused, mis formeeriti 1918. a. detsembris maakondade kaitsepataljonide nime all, kandsid kaitseliidu üksuste nime vabadussõjas kuude viisi. Mõned neist kandsid seda nime vabadussõja lõpuni. Veel praegu on meie regulaarväes üksusi, millele pani aluse ja andis nimetuse kaitseliit 1918. a. novembris ja detsembris.

On üldtõde, et vanad eluvormid ei muutu uuteks üle öö. Uued ideed löövad läbi alles pikkamööda ja üleminekuajad kannavad kriisimärke. Neid aegu on elanud üle ka kaitseliit.

Vabadussõja võitsime liberalismi, natsionalismi ja rahvusliku suveräänsuse printsiipidel. Ajavaimu järele häälestatud ja õnnetult komplekteeritud Asutav Kogu viis meie elu sõja lõppedes tagasi võimulagedasse Kerenski aega. Riiklik hea- ja julgeolu arvati olevat tagatud Asutava Kogu põhiseaduse ja Tartu rahulepinguga. Vabadussõja päevil ühiseks tervikuks liideti eesti rahvas kisti mõeldamatuiks parteikesteks ja rahvusliku jõu koondamise asemel hakkasime seda killustama. Ühtlasi toimus meie asutuste ja ühiskonna ümberkorraldamine rahuaegsetele oludele.

Neis metamorfoosides likvideerus kaitseliit endisel kujul. Jäid vaid jahirühmad ja kütisalgad, kus säilitati endist vabadussõjaagset puhast löögivaimu. Kogu rahva, siinjuures ka noorsoo, organiseerimine ja kasvatamine libises pahempoolsete kätte. Viimased hakkasid agarasti ette valmistama Eestis riigipööret. Väliselt ei pandud seda üldiselt täheleegi, ainult arvukad sõjaringkonnakohtu riigikukatajate protsessid kuulutasid ootamatu külalise tulekut. Hooletusse jäänud sisekaitse ja desorganiseeritud kaitseliidu tõttu saigi võimalikuks kurb 1. detsember 1924. a.

Siis haaras kodanik uuesti relvad. Ta nägi, et tema osavõtuta on maa alatises hädaohus ja vabadussõjas toodud ohvrid oluksid asjatud. Siit peale organiseerub kaitseliit uuesti tugevamaks ja kindlamaks kui on ta olnud kunagi varem.

Eesti sõdur parandas oma vea kohe, esimesel vajadusel. Maale loodi jällegi julgeolu kindlustus — see oli kaitseliidu taassünd.

*

Kaitseliitu me ei pea vaatlema esijoones kui formaalset organisatsiooni, vaid kui kodanike enese ja riigikaitse tahteavaldust. Ta on nüüdki küll peaaegu sõjaline organisatsioon. Aga ta on veel enam — ta on mingi rahvusliku kõbelise jõu kogu, kasvataja ja alatisele värskest hoovava jõu läte. See organisatsioon ei tunne oma ridades kõhklejaid, ammugi siis riigivaenlasi. Need seisukohad on kaitseliidu kohta maksnud alati. Selgeim näide sellest on kaitseliidu ridade tihenemine raskemal poliitilisel momentidel.

Lõunamaa tubakatest uudispaberossid pika suuotsaga, kestad varustatud vatiga, enneolemata meeldiva maitsega ja kõrgekvaliteedilised on **rahva paberossid**

JAAVA

25 tk. 20 senti

ja

VOLGA

25 tk. 20 senti

Tubakavabr. H. ANTON & Ko. ja
A/S. REGINA

Kaitseliit 1924.—1934. a.

A. Balder

Vabadussõjaga saavutas eesti rahvas need eesmärgid, mille poole püüti aastasadu. Võideti kätte vabadus ja iseseisvus. Olles tüdinud mitu aastat kestnud sõdadest ja enamlikust revolutsioonist asus rahvas riiki ülesehitavale tööle, unustades välise hädaoahu. Tol ajal tundus ebatähtsana rahva vabatahtlik valmisolek ja ettevalmistus riigikaitseks; tundus üleliigsena kaitseliidu organisatsioon, kes iseseisvuse esimestel päevadel ja vabadussõja alguses oli tähtsaimaks reaalseks jõuks korra ja julgeoleku tagamisel. Ka riigi üldine sisepoliitiline vaade ja suund ei soodustanud kaitseliidu olemasolu. Kaitseliidu organisatsioon uinus varjusurma.

Äratuse sellest tõi 1. detsember 1924. a. 1. detsembri sündmuste mõjul ja tingituna vajadusest luua riigile suurem julgeolek elustus jälle rahvas kaitseliidu vaim. Tuhanded kodanikud voolasid vabatahtlikult kokku ja haarasid relvad — reorganiseeriti kaitseliit.

Käesoleval aastal möödus kümme aastat kaitseliidu uuestisünnist. Kaitseliit võib vaadata tagasi oma kümneaastasele tegevusele — milline töö on saadetud korda kümne aasta jooksul, milline edu on saavutatud selle tööga; kuivõrd õiged olid need eesmärgid, mis seati üles pärast 1. detsembrit; kuivõrd püsivad on olnud need alused, millele on rajatud kaitseliit.

Kaitseliidu organisatsioon ja juhtimine.

Kaitseliidu ajutine põhikiri, mis määras ära kaitseliidu organisatsiooni ja juhtimise, pandi maksma kaitsevägede ülemjuhataja käsikirjaga 17. detsembrist

1924. a. Alused, mis pandi kaitseliidule ajutise põhikirjaga, on jäänud püsima tänapäevani. Neid on ainult täiendatud ja kaitseliidu arenedes kohandatud tegelikule elule. Kümne aasta jooksul on kaitseliidu juures kutsutud ellu naiskodukaitse, Noorte Kotkaste ja Kodutütarde organisatsioonid. Nii on kaitseliidus kodanikke mõlemast sugupoolest ja kõigis eluaastais.

Kaitseliidu juhtimise ja valitsemise orgaanid on: ainuisikulised ja kollegiaalsed. Ainuisikulised juhid — pealikud — on määratavad ja nad juhivad õppe- ning operatiivtegevust. Kollegiaalsed orgaanid — juhatused, keskkogu, vanematekogu ja üldkoosolekud — on valitavad ja nad korraldavad majanduslikku ala, seltskondlikku tegevust ning otsustavad ideelisi, suundaandvaid küsimusi. Sellane organisatsioon on annud kaitseliidule suure painduvuse ja lähima kontakti seltskonnaga. Kaitseliidu juhtiva kaadri eesotsas seisab palgaline kaader — peastaabi juhtivad pealikud, malevate pealikud ja malevate instruktorid, kes teostavad kaitseliidu organiseerimist ja juhtimist kuni malevaini. Malevate allüksustes on juhtideks vabatahtlikud pealikud, kes on rohkem malevast antud korralduste tehnilisiks läbi-viijaiks ja oma üksuste tegevuse algatajaiks ja juhtijaiks. Palgaline ohvitseride kaader ja suurearvuline vabatahtlike pealikute arv soodustab kaitseliidule pideva kavakindla tegevuse. Vastavalt kaitseliitlaste arvu, tegevuse ja ülesannete suurenemisele on kasvanud ka palgalise kaadri arv. 1925. a. kaitseliidu koosseisus oli palgalises kaadris 19 ohvitseri, 1926. a. koosseisus

Kaitseliidu üld- ja Tallinna maleva lipu õnnistamine Tallinnas 15. nov. 1925. a.

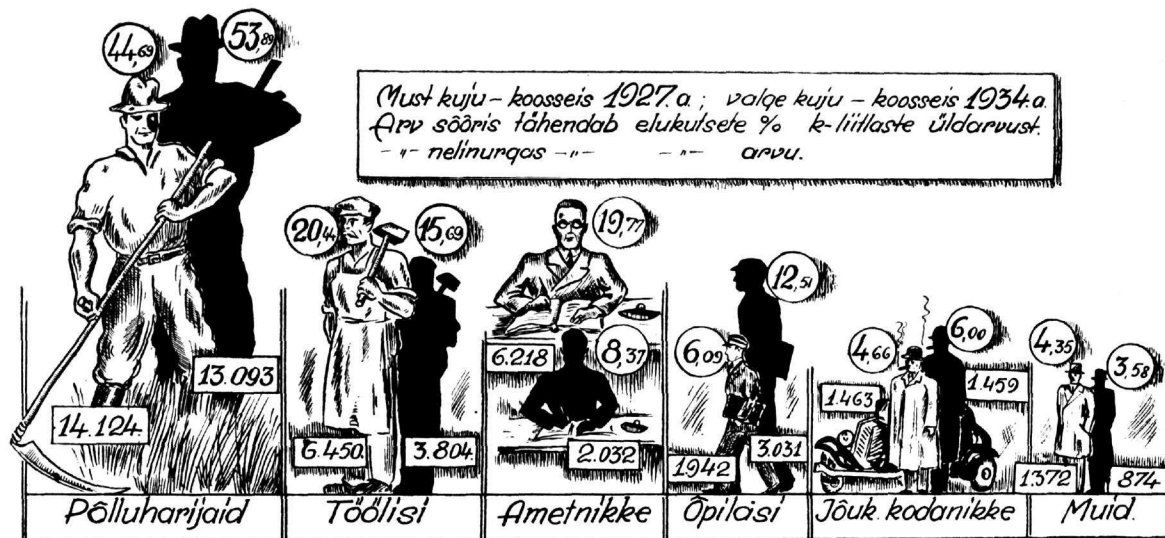
Kotkaristi annetamine kindral E. Põdderile 26. juunil 1929. a.

— 68 ohvitseri, 1927. a. koosseisus — 70 ohvitseri ja 1934. a. koosseisus — 83 ohvitseri.

Suurt tõusu näitab ka vabatahtlike kaitseliitlaste arv. 1. märtsil 1925. a. oli kaitseliidus 20.154 meeskodanikku; 1. aprillil 1935. a. oli kaitseliidus 33.774 meeskodanikku, 12.793 naiskodukaitse liiget, 8.104 noort kotkast ja 6.086 kodutütar. Kokku on kaitseliidu

organisatsioonis 60.357 liiget; nii on kaitseliidu liikmete arv tõusnud kümne aasta jooksul kolmekordseks. Võttes neid arve protsentuaalselt rahva üldarvuga leiame, et 5,4% eesti rahva üldarvust on kaitseliidus, võttes aga täiskasvanud meeskodanikke (17 a. vanad ja vanemad) on neist kaitseliidus 7,32%. Rahva osavõtt kaitseliidust on iga aastaga suurenenud, see on parimaks tõenduseks rahva huvi tõusust riigikaitse ja kaitseliidu vastu ja laseb eeldada ka kaitseliidu kasvamist tulevikus. Teisest küljest, laialdane organisatsioon võimaldab kaitseliidu, seega ka riigikaitse, ideede kandmist meie laiematesse rahvamassidesse ja kaugematesse küladesse. Arvestades kaitseliidu peret palgalise juhtiva kaadri järgi saame iga juhtiva palgalise jõu kohta 380 meeskaitseliitlast. Kui aga veel arvestada naiskodukaitse liikmeid, noori kotkaid ja kodutütred, saame iga juhtiva palgalise jõu kohta ümarguselt 725 inimest. Loomulikult ei suuda palgaline kaader üksi juhtida nii suure organisatsiooni tegevust kuni väiksemate üksusteni, ja malevate allüksustes juhivad oma üksuse tegevust vabatahtlikud pealikud.

Võttes kaitseliitlaste arvu 1927. a. ja 1. dets. 1934. a. kaitseliidu liikmete tööalade ja elukutsete järgi saame alljärgneva pildi:

Joon. 1. Kaitseliidu koosseis kodanike tööalade ja elukutsete järgi

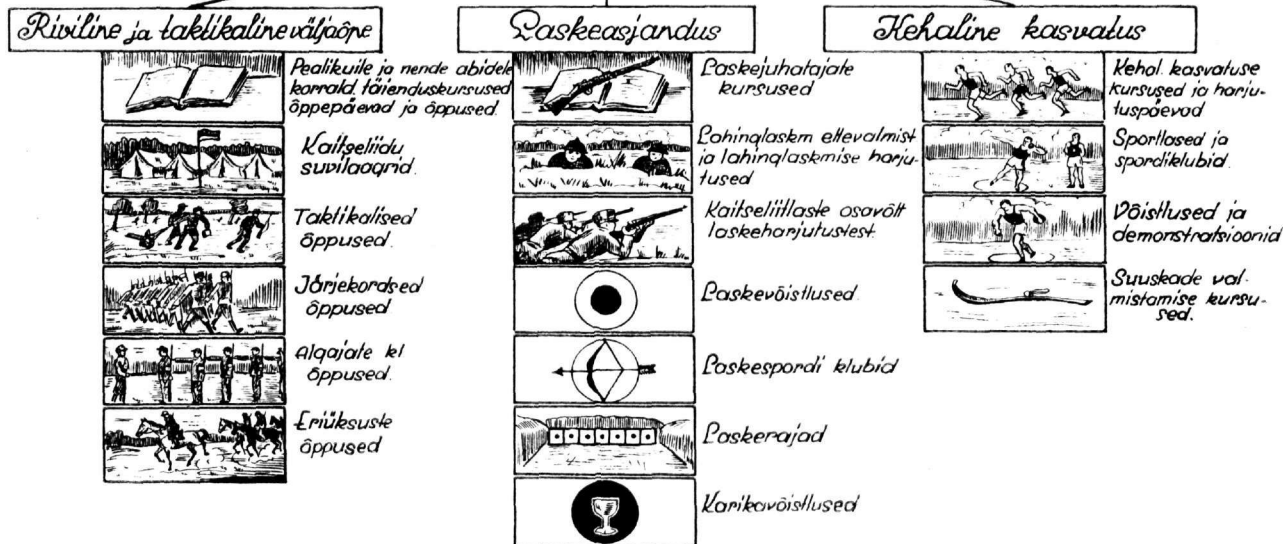
Näeme, et kodanikke kaitseliidus on kõigist elukutseist. Nende arv on siiski kõikunud. Nii on põllumeeste arv arvuliselt küll suurenenud (1131 kaitsel.), kuid protsentuaalselt vähenenud (vähenemine on 9,20% kaitseliitlaste üldarvust). Tööliste arv on kasvanud 2546 mehe võrra või 5,20% kaitseliitlaste üldarvust. Kõige suurem on ametnike arvu kasv — 4188 meest või 11,40%. Õpilaste arv on vähenenud 1089 võrra või 6,42%. Jõukamate kodanike arv on püsinud võrdsena.

Õppetegevus.

Kaitseliidu tegevuse raskuspunkt langeb kaitseliidu liikmete riigikaitsele õpetamisele ja kasvata-

misele või sõjalisele väljaõppele, mille mitmekesisusest annab pildi joon. nr. 2.

Kümneile tuhandele vabatahtlikele liikmeile annab kaitseliidu organisatsioon puht-lahingutehniliste oskuste õpetamise ja süvendamise alal veel riigikaitse üldteaduslikku ettevalmistust ja kasvatab neid oma rahva, riigi ja iseseisvuse tõsiseiks armastajaiks ja kaitsajaiks. Kaitseliidu organisatsioon ja tegevusalad peavad olema organiseeritud ja välja arendatud nii, et kaitseliit on võimeline täitma neid ülesandeid, mis seaduslik korras temalt nõutakse. Sellekohaselt on kaitseliidus loodud peaaegu kõik relvalliigi üksused: jalaväe, raskekuulip., suurtükiväe, ratsa-, side-, suusk-ratturite, gaasikaitse-, soomusauto-, mereväeüksused.

Joon. 2. Kaitseliidu õppetegevuse alad

Vastavalt üldeesmärkidele on kaitseliidu õppetegevuse aladeks:

- oma juhtkonna väljaõpetamine ja ta oskuste täiendamine;
- meeskonna ettevalmistamine riigikaitseliste ülesannete täitmiseks, võitlemiseks väerindel kui ka siseriigis;
- kaitseliitlaste laskeosavuse väljaarendamine ja
- sportlik tegevus kehalise kasvatusel alal.

Kümne aasta jooksul on kaitseliit oma juhtkonnale korraldanud 1375 mitmesugust laskmiskooli, õppepäeva või kursust. Arvestades vabatahtlike pealike arvu 6500 on iga pealik läbi teinud neli sellast kursust. See pidev ja sihikindel töö on kannud vilja. Kui kaitseliidu esimesil aastail pealikud esinesid kõhklevana ja mitte küllalt teadlikena oma üksuse juhtimisest manöövris, õppuste korraldamisel ja muil tegevusil, siis nüüd on see muutunud. Pealike õppused ja kaitseliidu muu õppetegevus on annud pealikele kogemusi, et nad esinevad kindlate, iseteadlike juhtidena.

Kaitseliidu distsipliini arendamiseks, sisekorra süvendamiseks, üksuste väljaõppe tõstmiseks ja omavaheliseks liituvuseks malevad korraldavad igal suvel suvilaagreid. Neid laagreid on korraldatud arvult 289, milles on viibinud üldarvult 46.609 kaitseliitlast.

Manöövreid ja suuremaid taktikalisi õppusi on korraldatud 1.023 õppust, millised on teinud kaasa 104.369 kaitseliitlast. Nii on iga kaitseliitlane olnud neljas manöövris.

Kaitseliidu suuremaid manöövreid on nimetada Keila manööver, Saue manööver, Abja manööver, Antsla manööver ja Neeruti manööver.

Kaitseliidu taktikalise tegevuse kõrval on suuremaks tegevusalaks laskmine. Laskmine seab arvurikka kaitseliitlaste pere alatisse riigikaitse ettevalmistuse töösse ja on kaitseliitlastele armastatud tööalaks. Laseme kõnelda arvudel. Kaitseliidu kasutada on 563 laskerada. Klassilaskureid ja kütte on 9767 kaitseliitlast ehk 35% kaitseliitlaste arvust. Nende arv on tõusnud järgmiselt:

1928. a. oli klassilaskureid ja kütte	956	—	3,6%;
1929. „ „ „ „ „	1737	—	6,3%;
1930. „ „ „ „ „	2760	—	9,4%;
1931. „ „ „ „ „	3950	—	12,4%;
1932. „ „ „ „ „	4972	—	17,0%;
1933. „ „ „ „ „	6928	—	24,0%;
1934. „ „ „ „ „	9767	—	35,0%.

Kotkaristide väljaandmine kaitseliidupäeval 1929. a. Tallinnas

KAITSELIIDU PRAEGUNE KESKJUHATUS

Esireas vasakult: Harju maleva pealiku abi O. Suursööt, riigivanem K. Päts, kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa, riigisekretär K. Terras; tagareas: peastaabi ülem kol.-lt. A. Balder ja Narva maleva pealik major J. Lepp

Üks kolmandik kaitseliitlasist on kindlate võimetega laskurid, kelle hulgas on 929 kütti.

Öppelaskeharjutusil on käinud viimaseil aastail iga kaitseliitlane keskmiselt 4 korda.

Öppelaskeharjutuste kõrval on peetud igasuguseid laskevõistlusi.

Võistlusist on kaitseliidu lasketaseme tõusu tähtsaimaks baromeetriks karikavõistlused, milledest kõik kaitseliidu üksused terves koosseisus võtavad osa. 1931. a. oli karikavõistluste keskmine tagajärg üle kaitseliidu 24 silma, 1932. a. — 28 silma, 1933. a. — 35 silma, 1934. a. — 38 silma 80 võimalikust silmade arvust.

Võistluse element on suuresti aidanud kaasa laske-
tasapinna üldisele tõusule. Võistluse tung ja tahe sel alal on leidnud väärilist hindamist ja rakendamist. Võistlused ei hoia alal mitte ainult kaitseliitlaste suurt huvi oma laskeosavuse arendamise vastu, vaid nende tulemused võimaldavad hinnata tarvitusel olevaid relvi, laskemoona, sihtimisvahendeid, teha hinnangut ja järeldusi väljaõppe süsteemist ja edaspidiste suundade määramiseks. Laskevõistlused on toonud alati suurt elevust laiadesse laskurmassidesse ja õhutanud kõiki pinevale enesearendamise tööle. Kaitseliit on aastate kestusel võtnud osa mitmeist rahvusvahelisist võistlusist oma lähemate naabrite omakaitseorganisatsioonidega. Välisvõistlusi on peetud veel kaitsevägega, üksikute kaitseväge osadega, piirivalvega ja politseiga. Organisatsiooni oma sisemisiks võistlusiks on iga-aastased laske-meistervõistlused ja karikavõistlused. Peale nende leiavad aset igasugused malevate, malevkon-
dade, kompaniide, rühmade ja teiste üksuste omavahe-
lised laskevõistlused mitmesugustel aladel.

Laskevõistluste ja osavõtjate üldarvu kasvamisest saame ülevaate allpool.

1927. a. korraldati	140	laskevõistl.	2528	osav.	üldarvuga,
1928. a.	"	418	"	7929	" "
1929. a.	"	799	"	13886	" "
1930. a.	"	1044	"	26575	" "
1931. a.	"	1344	"	27811	" "
1932. a.	"	1485	"	39171	" "
1933/34. a.	"	2009	"	82877	" "

Kaitseliidu parimad laskurid on koondunud laske-
spordiklubidesse, milliseid on 116 klubi üle
2000 liikmega.

Kaitseliidu parimate laskurite lasketaseme tõusust annavad pildi kaitseväge ja kaitseliidu laske-
võistlused, kus võistlustingimusteks on 60
lasku, 20 lasku igast asendist, sõjaväepüssist lastes
300 m pealt.

1929. a. laskis neil võistlusil 20 meest kogusummas
7388 silma, keskmine tagajärg 369,4 silma. Parim taga-
järg E. Rullil 428 silma.

sisaldab D vita-
miini, säilitab na-
ha ilu, kaitseb ja
pruunistab nahka.

A/s. ODOR.

1930. a. 20 mehe kogusumma 8182 silma; keskmine tagajärg 409,1 silma. Parim tagajärg E. Rull'il 447 silma.

1932. a. 20 mehe tulemus 9856 silma; keskmine tagajärg 492,8 silma. Parim tagajärg J. Kärner'il 519 silma.

1933. a. 40 mehe tulemus 19.380 silma; keskmine tagajärg 484,5 silma. Parim tagajärg A. Liiver'il 522 silma.

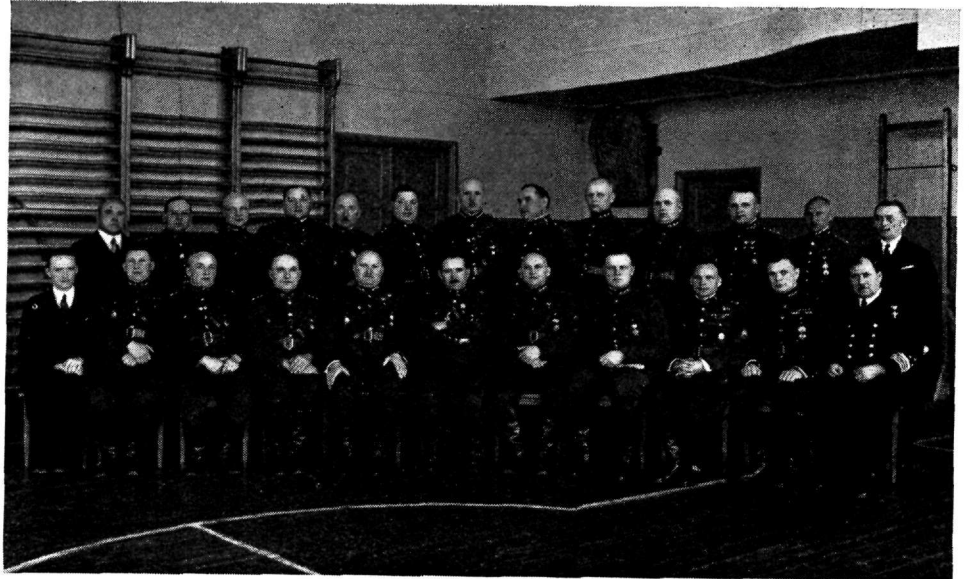
1934. a. 40 mehe tulemus 19.644 silma; keskmine tagajärg 491,1 silma. Parim tagajärg O. Volmer'il 534 silma.

Nii oli 1929. a. 20 laskuri keskmine tagajärg 369,4 silma, parim tagajärg — 428 silma. 1934. a. oli 40

laskuri keskmine tagajärg 491,1 silma; parim saavutus 534 silma. Seega keskmine tõus viie aasta jooksul 121,7 silma ja parima laskuri tõus 106 silma, mis on küllalt tähelepanev edu.

Õppe- või punktilaskmise kõrval peab märkima lahingusisulisi laskeharjutusi, mis viimaseil aastail võeti kaitseliidu õppelaskmise kooli üheks olulisimaks osaks. Lühikese aja tõttu pole need laskeharjutused veel täiesti läbi löönud. Siiski 1933/34. tegevusaastal korraldati 1199 lahingusisulist laskeharjutust, millest võttis osa 12.413 kaitseliitlast.

Laskeosavuse arenemine kaitseliidus on nõudnud olemasolevate relvade ümberkorraldamist, uute täpsuspüsside valmistamist ja soetamist, laskemoona soetamist, ümberlaadimist ja täpsuspadrunit valmistamist kaitseliitlaste eneste poolt padrunite laadimise teel,

Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa koos malevate ja peastaabi juhtivate pealikutega

siis laskejuhtide väljakoolitamist, laskeradade ehitamist ja laskmise kui ka laskespordi tähtsuse ja vajaduse segitamist ning propageerimist, mitte ainult kaitseliidus, vaid kogu rahvas. Need on olnud tähtsaimad eeltingimused kaitseliidu lasketaseme tõusus ja meie laskurite edus.

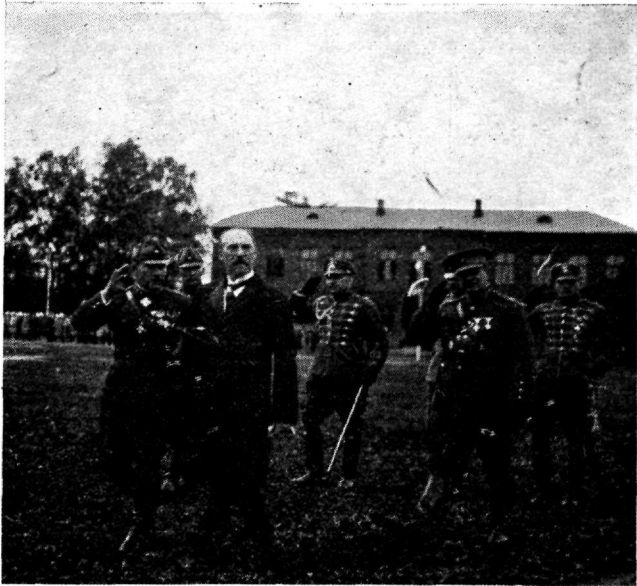
Peale taktikalise ja laskealalise ettevalmistuse teostatakse kaitseliitlaste väljaõpet ka teistel aladel. Selleks korraldatavad õppused kannavad järjekorraliste õppuste nime. Siia hulka kuuluvad: lahingdrill, väiksemad taktikalised õppused, riviline ettevalmistus, eeskirjade tundmaõppimine, loengud ja teised õppeiseloomuga tegevused. Sellasest järjekorralisest õppetegevusest võtab iga kaitseliitlane aastas osa keskmiselt kolm korda.

Intensiivsemalt kui jalaväe üksused võtavad oma erialalistest õppustest osa suurtükiväe, ratsa-, side-, gaasikaitse-, r.-kuulip. ja teised eriüksused. Nii käivad suurtükiväe üksused aastas õppustel keskmiselt 20 korda, ratsamehed — 10 korda, sidemehed — 7 korda, gaasikaitse-üksused — 10 korda, sest nende üksuste tehniline ettevalmistus nõuab rohkem aega ja suuremat järjekindlust.

Oma tähtsaima ülesande, riigi sisekorra ja kodanike julgeoleku kindlustamise, valmisoleku kontrolliks korraldatakse kaitseliidus proovihäireid. Nende eesmärk on kaitseliitlaste kiire ja etteval-

Aukülalisi esimesel kaitseliidu päeval 1926. a. paraadi jälgimas

Riigivanem Jaan Tõnisson koos kaitseminister kindral N. Reegiga kaitseleiidupäeval 1927. a.

mistatud kavade kohaselt tegevusse astumise harjutamine ja tegevusoskuste kontrollimine.

Kaitseleidu üksuste sisemise organisatsiooni, koosseisude, relvade, laskemoona, varustuse ülevaatuseks ja mitmesuguste muude siseellu puutuvate küsimuste lahendamiseks korraldatakse kaitseleidu üksustes üks kord kahe-kolme aasta jooksul kontrollkogu-misi või ülevaatusi.

Meie riigi ja rahva elu suursündmuste puhul korraldavad kaitseleidu üksused paraade ja võtavad osa kaitseväge paraadidest.

Väärrib veel mainimist, et kaitseleidu üksused või üksikud kaitseleidlased on korduvalt võtnud osa poliitsei abistamisest kurjategijate püüdmisel, nende vahil hoidmisel jne.

Olen püüdnud valgustada, kui mitmekesine on kaitseleidu tegevus. Kui tahame saada pilti, kuipalju iga malevlane on kulutanud aega kaitseleidu tegevusele, siis saame keskmiselt 10 aasta jooksul 120 kuuetunnist tööpäeva; kokku üle kaitseleidu, mitte arvates naiskodukaitset ja noori, 120 päeva \times 33.000 = 3.960.000 tööpäeva. Arvestades tööpäeva tasu tagasihoidlikult 1 kr. 50 senti teeks see rahas välja 5.940.000 krooni. Siin ei ole arvestatud pealikute erialalisi õppusi ja koosolekuid, mis tööpäevade arvu veelgi tõstaksid. Kuid ra-

has ei saa hinnata ega ka ümber arvata raha peale seda tööd, mis kaitseleitlane teeb armastusest oma kodu ja kohusetundest riigi ja rahva julgeolekuks.

Kehaline kasvatus.

Tegevus kehalises kasvatuses haarab kõiki selle tähtsamaid alasid: kerge- ja raskejõustikku, sõjalise iseloomuga spordialasid, ujumist, mängu ja suusasporti. Tegevust kõigil neil aladel harrastatakse kursustel, harjutuspäevadel ja suurearvulistel võistlustel. Peamisiks ergutavaiks tegureiks kehalise kasvatusetegevusele on võistlused, millede arv kasvab aast-aastalt.

Kaitseleidu lemmikalaks sportlikus tegevuses on suusasport, mis on võitnud suure huvi ja laialdase osavõtu. Kaitseleidu teeneks on, et suusasport on muutunud masside spordiks, ja seda tänu suuskade kättesaadavusele. Aluse sellele panid kaitseleidu poolt korraldatud suusavalmistamise kursused, millest võttis osa 1931/32. a. 209 inimest, 1932/33. a. — 730 inimest ja 1933/34. a. — 1109 inimest. Nende suusa-seppade kaudu on suusad tehtud kättesaadavaks ja populaarseks ka kaugemates maanurkades.

Suuremaiks sündmusiks kehalise kasvatusetegevuse ja sportliku tegevuse alal on olnud kaitseleidupäevad, milliseid on korraldatud Tallinnas 1926. aastal 658 võistleja osavõtul, Tartus 1927. a. 550 sportlase osavõtul, Pärnus 1928. a. 1015 sportlase osavõtul ja 1929. a. Tallinnas.

Toodud lühike ülevaade kehalise kasvatusetegevuse alal lubab väita, et tehtud töö ei ole tähtsust mitte ainult kaitseleidu organisatsiooni seisukohalt, vaid et seda tuleb ka hinnata meie rahva kehalise ja tervishoidliku kasvatusetegevuse lähtekohalt. Oma sportlikus tegevuses kaitseleit rõhutab massilist osavõttu, sest massiline osavõtt aitab kasvatada meie rahvast kehaliselt tugevaks ja terveks.

Aukülalisi kaitseleiidupäeval Tartus 1927. a

Kaitseliidu majandus.

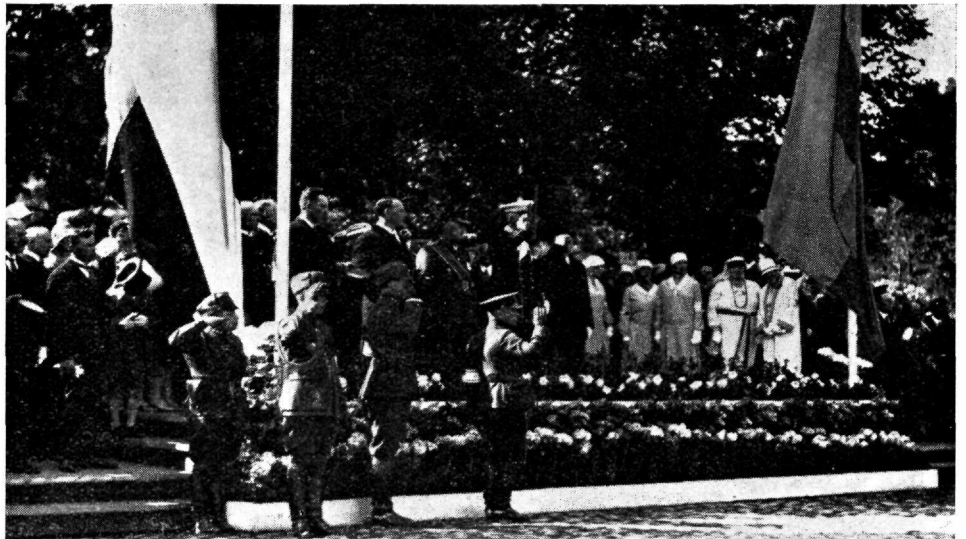
Et kaitseliit võiks püsida elujõulisena ja edukalt täita oma peale pandud ülesanded, on tarviline kindel majanduslik alus, mis oleks küllalt tugev kaitseliidu vajaduste rahuldamiseks ja tagaks kaitseliidule elulise arenemise ning tegevuse. Kuna meie riik ei ole rikas, ja seetõttu riiklik toetus on olnud minimaalne, on kaitseliitu rahaliselt toetanud ka seltskond.

Riiklikke toetussummasid on kaitseliit kümne aasta jooksul saanud kaitseliidumaksuna Kr. 2.534.624,63 ja kaitseliidu toetusseadusega määratud summana Kr. 3.370.500,—; kokku 10-ne aasta jooksul Kr. 5.905.124,63. Sellest summast on varade soetamiseks kulutatud:

Relvade peale	Kr.	958.600,—
Kinnisvara peale	„	677.800,—
Laskemoona peale	„	482.600,—
Rakmete peale	„	213.500,—
Õppeabinõude peale	„	156.700,—
Tehnilise varustuse peale	„	87.100,—
Inventaari peale	„	62.500,—
Spordiabinõude peale	„	72.200,—
Liiklemisabinõude peale	„	65.500,—
Relvade puhastusabinõude p.	„	33.900,—
Kirjanduse peale	„	28.700,—
Noorte kotkaste varand. p.	„	14.400,—
Malevate müüdava varust. p.	„	21.800,—
Gaasikaitse varustuse peale	„	8.800,—
Kantseleitarvete peale	„	7.900,—
Kokku	Kr.	2.892.000,—

Nii on riiklikest summadest läinud 49% varade soetamiseks.

Ehkki riiklik toetus on kaitseliidu suurim tuluaalikas, mida kasutatakse peastaabi kaudu vabariigi valitsuse poolt kinnitatud eelarvete kohaselt, jätkub sellest ainult kuni malevate staapideni. Vähemad üksused ei saa riiklikest summadest osa, kõik summad oma vajaduste rahuldamiseks peavad nad hankima ise. Ka peastaap ja malevad liskas riiklikele summadele peavad hankima seltskonnalt lisa. Seltskondlikke summasid on üle riigi 10-ne aasta jooksul puhtas rahas tulnud sisse üle 2.500.000 kr., mis teeb välja 33,5% riigi toetussummadest.

Rootsi kuninga K.L.päeva paraadi vastuvõtmas. 28. vi. 29

Peale rahalise toetuse on kaitseliidu üksused seltskonnalt saanud materjalseid annetusi loteriideks, toiduaineid kaitseliitlaste toitlustamiseks õppustel, tasuta autosid kasutamiseks õppustel ja kogumistel jne.

Ümber arvatult raha peale teeb see sama summa, mis on saadud rahas. Seepärast ei saa ette kujutada kaitseliidu tegevust seltskonna toetuseta.

Lõpuks ei saa jätta tähendamata seda osa, mis kaitseliit peab omama meie riigikaitse ehituses, silmapilkseks valmisolekuks riigikaitseks. Eesti asub rahvusvahelise läbikäimise teedel. Olgugi et tehnika arenedes läbikäimisteede tähtsus on vähenenud, on Eesti geograafiline ja geopoliitiline asend meie lähemale ja ka kaugemale naabreile niivõrd tähtis, et me võime sattuda sõdade keerisesse. Siin pörkavad kokku sakslaste „tung itta“ ja Suur-Vene tung Baltimere kallastele. Raudrüütlite „ristisõjad“, liivi sõda, Johan Hirmsa sõjakäigud, põhjasõda, maailmasõda, vabadussõda, landesvääri sõjakäik — need on ajaloolised tõendusdused sellest. Sõjatehnika areng ja sõjapoliitilised kaalutlused võivad käesoleval ajastul tuua esile ootamatuid vaenlase kallaletunge. Nende tagasilöömiseks rahvas peab olema valmis tehniliselt ja vaimselt. Rahvas peab olema välja arenenud mõtlemisviisi, vaimulaad, et riigikaitse pole mitte „kroonu asi“, vaid iga kodaniku enda asi. Igal kodanikul peab olema kindel arusaamine sellest. Sellast mentaliteeti, arusaamist, saab kasvatada rahvas laialdase organisatsiooni kaudu aastate jooksul püsiva ja järjekindla tööga. Kaitseliidu mitmekesise tegevuse juures on see üks tähtsaimaid kaitseliidu ülesandeid ning tegevusi, mida kaitseliit iga oma tegevuse juures peab silmas.

R. Stokely

Loogem endile kaitseleiidupäevadest püsivad traditsioonid

Igal viiendal aastal esimene täiskuu pärast suvist pööripäeva kuulutati kogu helleenide maal pühaks kuuks. Siis tõttasid helleenid kaugeimaistki tütarlinnust Mustamere põhjarandadelt ja Itaalia asumailt Peloponnesosse Elysiumi väljadele olümpiamängudele. Kuu oli püha. Kes rikkus seadusi, langes Zeusi templikohtu alla. Viis päeva vältasid mängud, siis sõitis uhke olümpia võitja kodulinna, peas püha õlipuu lehtedest pärg, ja nelja-aastane mängude vaheaeg — olümpiaad — nimetati tema nimega. Nii liitis staadion muidu sõjakad greeka suguharud ühiseks kultuuriliseks tervikuks.

Tänapäeva spordimaailm on helleenidelt võtnud olümpiamängude ilusa idee ja nimetuse.

Greeklased ei olnud aga militaristlik rahvas. Sõjamängud arenesid alles hilisemais imperialistlikes riikides. Neist on tähtsaimaid saksa rahva püha Rooma riigi sõjamängud Lombardias Ronkalia maiväljadel, kus keiser teostas üle Alpide jõudnud sõjaväe ülevaastust.

Hiljem on paljudes maades saanud traditsiooniks sõjamängud kindlatel aegadel sõjavägede kogunemiskohtadel.

*

Sel aastal pühitseb Eesti kaitseliit oma viiendat päeva.

Selles päevas on ühendatud mõlemad, nii sportlik Greeka olümpia kui ka hilisemad sõjamängud. Saagu meie kaitseleiidupäevad, 20. juuni hommikust kuni 23. õhtuni, niisama tõsisteks rahvast, aga esijoones kaitseleiidu peret, ühendavaks liimiks nagu seda olid olümpiamängud helleenidel!

Kaitseleiidupäevade traditsioon ja tarve on meilgi kaunis vana. See ulatub vabadussõja-aega. Esimene üle-eestiline kaitseleiidupäev toimus 1919. a. 30. juunil ja 1. juulil Tallinnas. Siis olid koos küll ainult kaitseleiidu ülemad üle riigi ja arutati kaitseleiidu reorganiseerimise ja k/l. häälekandja „Kaitseleidlane“ väljaandmise küsimusi. Samas otsustati ka korraldada mingid üleriiklikud laiaulatuslikud kaitseleiidu instruktorite kursused. Sõjaoludes ei olnud aga võimalik viia ellu neist otsuseist ühtki.

Tartu rahu järele surus sotsiaaldemokraatia kaitseleiidu jälle põranda alla ja tegi ta olemasolugi küsitavaks. Alles Anveldi afääri järele võttis taasorganiseerunud kaitseleiidu julguse end näidata täies oma suuruses ja elujõus. Ja siiski ei kujunenud kaitseleiidupäev otseselt, sihiteadlikult, vaid üksikute malevate aastapidude kaudu. Malevad tahtsid näha oma nii arvulist kui ka kõlbelist jõudu ja hakkasid aastapäeva puhuks tulema kokku suuri hulgi üksuste kaupa. Sel-

Vene autode

ainuesindus Eestis

K-m. A. Trumm

Vene turg, Kalevi maja 6, tel. 310-66

Ladus omnibusealused ja veoautod 4—2 tonnini Kr. 4000 peale

lest saidki malevaile väga küsitava kindlusega aasta-või asutamispäevad. Praktilise kasuna õppisid malevad 1925. a. siiski koos käima, kus peeti kõnesid, laskeharjutusi ja kergejõustiku võistlusi. Nende möödudes tundus tarve mingi ühise ja üldise kaitseliidu kokkutuleku järele. See küsimus lahendati 1926. a. kaitseliidupäeva loomisega.

Kaitseliit on hakanud harrastama ka muid ühiseid ettevõtteid, nagu manöövreid, suvilaagreid, vähemaid ja suuremaid taktikalisi õppusi. Need on enamuses aga sõjalise väljaõppe sihte taotelevad üritused ega anna seevõrra head meeolu ega kultuuripropagandat laiematele massidele kui kaitseliidupäevad.

Esimene k.-l.-päev peeti Tallinnas 1926. a. juunis koos ÜENÜ suvepäevaga. Tollal oli kaitseliit veel isegi otsimiste, organiseerimise järgus, mille tõttu k.-l.-päeva programmi sisu oli enam omakultuuri propaganda kui k.-l. saavutuste väljendus. Kava koosnes rõhuvas enamuses kehalise kasvatusel alalt kergejõustiku numbreist. Sõjalise iseloomuga võistlused ja laskeala olid jäänud hoopis kõrvalossa.

See oli ka arusaadav. Tollal oli kui kaitseliidus nii ka kaitseväes laskeala veel vähe arenenud ja sellasena ei võinud see k.-l.-päevalgi võtta endale esikohta. 1926. a. k.-l.-päev andis omalt poolt küllalt praktilisi vihjeid selleks, missuguseks peab kujunema see päev ja millega peaks täidetama ta sisu.

K|M TALLINNA TEKSTIIL

SUURES VALIKUS

Inglise ja Prantsuse vabrikutest viimaseid uudiseid, mittekortsuvaid trüki-siide, markisett-piitsriideid kleitideks. Prantsuse taffe, schifoone ja siidor-gändiid

PEALESELE

daamidele ja härradele Inglise kostüümi-, mantli- ja ülikonnariideid ja kõigist kodumaa vabrikutest villaseid, siid- ja puuvillaseid kaup

SOOVITAB

K|M TALLINNA TEKSTIIL

V. KARJA 1

Teisel kaitseliidupäeval, 1927. a. suvel Tartus, olid jäetud kõrvale puht-sportlikud rekordijahid. Kavasse võeti enamuses numbrid, mis ise ka lähemalt taotelevad kaitseliidu riigikaitse sihte.

Kaitseliidupäev oli juba omaette mingi vabatahtliku riigikaitse organisatsiooni üle-eestiline olümpiaad. Et päeva hoogsustada ja selle kaudu tuua elavust ning värskeid muljeid maale, otsustati k.-l.-päev pidada iga aasta ise kohas.

Selle järele toimub kolmas k.-l.-päev meie ilusaimas supellinnas — Pärnus — 1928. a. Neljas k.-l.-päev peetakse Rootsi kuninga T. M. Gustaf V külas-käigu puhul jälle Tallinnas 1929. a.

Viies k.-l.-päev kavatseti pidada 1930. a. Narvas. Kui majandusliku nii ka vaimse kriisi survele jäi aga viies päev pidamata ja k.-l.-päevades tekkis pikem vahe.

Nelja aasta jooksul (1926.—1929. a.) oli kaitseliit ise kõvasti arenenud, eriti selle väljaõppe ja laskeala relvaliikide järgi mitmekesistunud. Samuti arenesid ka ta päevad. Juba neljanda k.-l.-päeva kava sisaldas vaid sihiteadlikke jõudlemisnumbreid, mis otse või kaudselt taotelid kaitseliidu sihte. Tekkisid kergejõustiku kombineeritud kolme-, nelja- ja viievõistlused, nagu rännak rakmeis, granaadiheide, jalgrattasõit, teatejooks, laskmine jne.

Oleme ülimalt huvitatud sellest, kuidas kujuneb viies kaitseliidupäev, millise menu ja innu see omandab. Loodame parimat, kuna kaitseliit viimase kuue aasta kestes on igakülgsest kõvasti arenenud. Eriti laskealalt. Peale teiste võtavad sellest k.-l.-päevast esmakordselt tegelikult osa k.-l. noored: noorkotkad ja kodutütred. Oma maleva k.-l. ja noortega sõidavad kaasa ka naiskodukaitse rühmad. Äsjaorganiseeritud merekaitseliit demonstreerib dessantoperatsiooni Kadrioru rannal. Kõik malevate orkestrid kujundavad ühise KL orkestri.

Nende päevadega langeb ühte ka selle aasta Võidupüha pühitsemine, mida muide tehti läinud aastal esmakordselt iseseisvalt iga maleva piirides.

Saabuv viies k.-l.-päev suvatseb saada tõesti mingiks helleenide Elysiumi väljade olümpiamängude taoliseks üld-Eesti rahvuslikuks pidupäevaks. Kui üle Eesti kuuekümmetuhandelise kaitseliidu organisatsiooni esindus- ja võistlusmeeskonnad toovad kaasa parima tuju ja mehise meele, siis kujuneb see tõsiseks jõuliseks kodukaitse tahte avalduseks. Seks puhuks sõidavad meie kaitseliidule külla ka sõprusriikide — Soome, Poola, Läti ja Leedu — kaitseliidu ülemad.

Ärkamisajast pärit üldlaulupeod on harrastanud meie rahvusmuusikat, äratanud ja kasvatanud rahvustunnet, seadnud üles uusi sihte, annud jõudu ja virgutanud võitluseks ning ennustanud võite. Nii peaksid kujunema võidupühadel peetavad kaitseliidupäevad mehiseks eesti rahva sisemise jõu üllaks auavalduseks, rõõmuks meile endile ja meie sõpradele, aga hirmuks vaenlasile.

Au Võidupühale!

Alfred Kivirähk, Sakalamaa maleva propagandapealik

Veel aasta tagasi vaieldi Võidupüha vajaduse ja selle sisu üle. Kuid juba esimesed pidustused näitasid, et nad on vajalised ja et rahval leidub tulist hinge neile kaasaelamiseks.

Võidupüha on püha minevikule ja sellasena pühitsetakse teda paljude rahvaste juures. Mineviku üle võidu pühana on tal suur kohustuslik eetiline väärtus — tuleme ju minevikust, ja meiega koos meie eelkäijad. Sel minevikuteel on vabaduse päikest, orjuse ohkeid, isade-emade valu ja vaeva, kurbi verevälju, aga on siiski ka palju elava rahva võite oma väärtuste ja sajadite üle. Neid võite on vaja üles soojendada, kinni naelutada ja nende kaudu istutada noortesse ja vanadesse õiget minevikuhinnangut ning oleviku-tuleviku kõikvõimsat teosku.

On arusaadav, et igale uuele loodavale traditsioonile, nii ka Võidupühale, leidub vaenulisi vasturääkijaid. Ja on ju õige — rahvuslik püha peab kasvama välja spontaanselt rahvast enesest. Kuid eestlase tagasihoidliku iseloomu juures on vajaline riigivõimu avitav ja korraldav käsi. Võidupüha on tehtud riiklikuks pühaks ega ole vaja olla optimist, kui usume, et ta kasvab meil tõsiseimaks rahvuspühaks üldse. Selleks aitab kindlasti ka kaasa selle püha langemine ilusasse suveaega, millal rahvas, ja eriti kasvav noorus, võib võtta osa pidustusist enimalt. Räägib muidugi ta kasuks ka sügav sisu ja vägagi väärikas nimetus — Võidupüha.

Missuguse õigusega ja milleks pühitseme Võidupüha?

Kõigepealt on Võidupüha meie rahvuse ja rahvusliku kultuuri võitude tähistamiseks. Ajalugu on olnud meile karm mitte ainult tegudelt, vaid ka teaduslikus kirjasõnas. Saksa orientatsiooniga balti teadusmehed valgustasid pikki aegu meie rahvast ja ta kultuuri lähtekohast, nagu oleksid alles sakslased toonud meile tõsiväärselt nimetatava kultuuri! Alles isikliku vabadusega tõusev eestlane ja

meie riikliku iseseisvusega vabaks tehtud sõna on kasvatanud eesti teadusmehi, kelle ajalooliselt põhjendatud uurimused julgevad õigusega ütelda eesti rahvale tõtt. Ja seda õnneks meie kasuks — oleme aastatuhandeid vana kultuurirahvas, kelle isiklik omakultuur oli kindlasti kõrgem kui vägivallaga sissetungijate, sakslastest raudrüütelite, kultuur. Seda meie omaksjuurdunud kultuuri ei suutnud hävitada pikad sajandid võõra valitsemise all olevaid aastaid, vaid oleme võõralt võtnud, mis kõlbas, ja oleme sulatanud seda endasse. Samuti ei suudetud meid ümber rahvustada — eesti rahvus jäi püsima, hoolimata selleks appivõetud vaenulistest abinõudest.

See on võit rahvuse ja kultuuri üle ning annab tunnustust eestlase suurest sisemisest potentsiaalsusest — vaimsest jõust. See jõud väärrib hinnangut, kuna ta on hoidnud alles ja lühikese ajaga — vaevalt 80 a. — viinud üles meie kultuurilise loomingu kõrgusele, kuhu mõned rahvad on jõudnud aastatuhandetega.

Eriti aga ja peamiselt on Võidupüha aupaühaks meie vabaduskangelasile — alates minevikust ja lõpetades oleviku sangaritega. Tuleme ohvriterikkast võitlusest. Oleme põlised Läänemere ja ta ranniku elanikud, valitsejad viikingeina ja olevikus. Kaitsesime oma vabadust muistseis kangelasheitlulis, kuid olime siiski sunnitud alluma vaenlase ülivõimule. Aga meie rahvuslikku kangelast ei suutnud surmata ei ordurüütli mõök, mässude ebaõnn, orjuseahelad, sõjad, katkud ega võõrad vallutajad. Kangelane tõusis isamaa kutsel uuesti vabadussõja elu ja surma heitluseks. Kui Paala lahingus ja jüriöö mässus tapeti eestlase vabadus, siis Võnnu väljadel 23. juunil landesvääri purustamisega maeti Eesti kurb minevik. Seda enam on meil õigus õilsalt pühitseda seda päeva võidupühana! Sangarlikes Võnnu ja hilisemais Narva lahinguis taoti tules Eesti iseseisvus ja seati jalule eesti sõduri au. Eesti malevais Lembitu sangarlik vaim jatkas oma elutööd

Vaba Eesti.

Ülal sini-avar isade taevas,
all — roheline, viljakas pind.
Seda pinda on harind hõivavaevas
me eelpõlvede tuhandete ind.
Näe, päike ju tõuseb — mägedel koidab!
Tööveri rahva soontes uuesi loidab.

Nüüd kasva, arene, kosu sa,
me isa-isade püha maa!

Oli äsja meil verivihane taplus,
milles isa ja poegade võrratu vaprus
ohverdas elu — tõi suurima hinna
ning vabastas, Eesti, su vaevatud pinna
vaenlastest kõigist õel-jõhkratest
ning rahva enesegi orja-kõhklustest.

Nüüd kasva, arene, kosu sa,
me isa-isade püha maa!

Me liigume tõusu tulevat teed,
ees maad laiad ning avarad veed.
Teel saatjaks meil elusigitav päike
ning kaitsjaks — pilvedest raksatav äike
Sest, mehed, hõid, kuulge — rind sirgu!
Iga võõr-uimas veel kõhkleja, virgu!

Nii kasva, arene, kosu sa,
me isa-isade püha maa!

tänase ülemjuhataja kindral Johan Laidoneri käte läbi. Ja selle vaimu võitu võib pühitseda Eesti riik.

Oleme püstitanud ligema mineviku sangareile kivis kõnelevaid igavesi ausambaid, aga Võidupühaga kustutame oma tänuvõlga ja anname alati elava tunnustuse kõigile neile, kes aegade kestes on jätnud oma vakra elu isamaa ja rahva vabaduse eest. Võidupühal astume tänutundes nende esivanemate juure, kes kas Koiva voogudes, Ümera jõel, Paala väljadel, Võnnu müüride all, sõdades võõral pinnal või vabadussõjas kodumaa pühal mullal on annud oma elu igaviku kätte Eesti vaba rahva õiglasema elujärje ja kultuuriliselt ülevama tuleviku nimel. Sel pühal ei tohi ka unustada neid, kes mässus, katkus, näljas, raskes orjatöös või vaimses võitluses on pantinud elu eestluse õiguse eest. Seega on Võidupüha sangarite austamise püha, et võiks saada tööks tõde — see rahvas, kes oskab hinnata minevikku, elab olevikus ja lõikab tasu tulevikus.

Tänaseil Võidupüha rahvapühistusel, oleme kord avameelsed, muistsete kangelaste kõrval anname tunnustust ka oleviku tublidele töömeestele, kes, eriti alates 12. märtsi sündmusist, edukalt juhivad Eesti riigi saatust. Siin on saavutatud küllalt niisugust, mille üle võib tunda rõõmu ja näha võitu.

Poliitiliste kirgede tormid on taltsutatud. Töölisele on antud tööd ja leiba. Põllumees ja noorasunik ajavad riigi arusaava abiga uudisvagusid unustatud põliselt rammusasse sookamarasse. Eestis on hakatud mõtlema rahvuslikust olemusest. On antud tagasi rahvuslik kodanikutunne, rahvuse väärtus, looming ja usk kõikevõitvasse tulevikku. Eesti ema on tõstetud aupaika. Eesti lipp tuuakse rahva juure. Eestlane pilab orjastajailt vägivallega selgavalatud võõrapärase häbinime. Eesti kirjanik on hakanud hindama isamaa ajalugu ja esivanemate tegusid.

Võime tõsiselt kangelastena pühitseda eestluse võitu mineviku üle. Ka oleviku raskuste üle.

Seega mineviku kangelasvaimus elab veel üks kangelane — eesti naine ja mees, kes künnab, külvab, korjab kive ja ehitab kodu. See kangelane pühitseb võidupüha esivanemate tegude kõrgelt hindamise õigusega. Teeme elavaks mineviku võidud!

Ühendagu Võidupüha eesti kangelasrahvast ühiseks pereks rahvuslikus iseolemise võitluses! Andku ta lisa sellele voolavale tulele, mis valgustab ülesviivat teed meie rahva oleviku ja tuleviku õnnele!

Kuidas saabus võit Võnnu lahingus

Elu on võitlus ja eluõigus looduses on visa võitluse vili. Ka rahva eluõigus teiste rahvaste keskel on võitluse vili. Seepärast siis ka inimkonna ajalugu suures ulatuses on olnud sõdade ajalugu.

Eesti rahva ajalugu ei ole erand sellest üldnähtusest. Meie esivanemate ajalugu on täis sajandeid kestnud võitlusi. Rohkem kui tuhandeaastasel viibimisel oma praeguses asukohas muistsel iseseisvusajal on meie esivanemad pidanud paljude sajandite kestes edukaid võitlusi kolmest küljest pealetungivate naabritega. XIII sajandi alul ilmus aga läänest uus vaenlane mööga ja ristiga. See vaenlane oli raudriides, oli tehniliselt tugevam eesti malevast. Algas rahva kangelaslik vabadusvõitlus, mis kestis ligi kaks aastakümnet. See võitlus otsustati Paala lahingus, kus langes Lembit ja raudrüütlid jäid võitjaks. See kaotus lahinguväljal otsustas eesti rahva saatuse aastasadadeks.

Kolmteist inimpõlve oli valitsenud Maarjamaal võõras võim, täis raskusi ja rõhumisi. Kuid rasked elamistingimused võõra võimu all ei suutnud hävitada eesti rahva omapärasust. Muistse iseseisvusaja mälestused pärandati põlvest põlve. Hoolimata raskest survest hõõgus rahva hinges kindel lootus ja julge soov, et peab tulema ja kindlasti tuleb aeg, millal eesti rahvas jälle oma saatuse määramise võib võtta enda kätte. See aeg saabus meile 1917.—1920. a., millal tekkis võimalus kasutada soodsaks kujunenud maailmapoliitilist olukorda eesti rahva huvides. Kuid iseseisvuse ja vabaduse saavutamiseks oli vaja mitme põlve eeltöid, oli vaja valada palju inimverd, oli vaja jälle võidelda ja võita. Eesti rahva vabadus ja riiklik iseseisvus võideti kätte vabadussõjas.

Oma vabadusvõitluses kohtasime neidsamu vastaseid, kellega olime võidelnud ja löönud ägedaid lahinguid

juba sajandite kestes, nii sõjalisel kui ka kultuurilisel võitlusväljal. Nendeks vastasteks olid idast läände laiutuv slaavlus vene enamluse näol ja läänest itta tungiv sakslus kohaliku aadli kattel. Vabadussõjas võitsime mõlemad vastased. See võit on suurem ja kaunim kui seda enne kunagi on tunnud meie rahva ajalugu, sest ei ole midagi suuremat rahva ajaloos kui võidelda kätte vabadus ja riiklik iseseisvus. Meie, kaasaegsed, kes me sellest võitlusest nii või teisiti osa oleme võtnud, võime olla uhked juba sellest teadmise, et oleme sellest vabadusvõitlusest võtnud osa.

Suured olid vanade eestlaste võidud viikingite ajastul, millal edukalt võideldi kolmest küljest pealetungivate vastastega. Veel suuremaks saavutatud tagajärgedelt tuleb lugeda vabadussõja võite, millal vapper Eesti malev eesotsas oma suure juhiga käis kuulsusrikkaid võiduteid Pihkvas, Ostrovi all ja Ingerimaal, Võnnus, Jakobstadtis ja Riia väravail. Üheks hiilgavaimaks võiduks vabadussõjas oli võit meie ajaloolise vastase üle muistsete esivanemate sõjateedel, Võnnu väljadel, Koiva kallastel,

„kus me isad enne käinud,
enne käinud, päevi näinud
võidurikkaid ja veriseid.“

Tee oli sama, ja vastane oli sama. See oli sõjakäik landesvääri vastu, kes oli tulnud samu teid mööda, kust olid tulnud ristirüütlid. Siis raudrüütlid, nüüd „Landeswehr“ ja „Rauddiviis“. Võnnu lahing oli otsustavaks sündmuseks sõjakäigus landesvääri vastu ja sellesse lahingusse koondame sümboolselt eesti rahva suurvõidu oma ajalooliste vastaste üle — pühitseme seda päeva rahvusliku võidupühana. See päev on 23. juuni, suvine pööripäev looduses. See päev tähistab

ka pööripäeva eesti rahva ajaloo. See päev on eesti rahva vabaduse ja eluõiguse võidu tähistajaks.

Ajal, millal asus pealetungile landesväär, s. o. 1919. a. juuni algul, oli noor Eesti malev, ülemjuhataja kindral J. Laidoneri juhtimisel, oma sõjaliste saavutuste hiilgetipul. Eesti malev oli vabastanud kodumaa, oli löönud tagasi talvel ja kevadel kõik vastase pealetungid ülekaalukate jõududega. Vähe sellest, Eesti armee oli purustanud punaväesalgad ja vallutanud Pihkva, oli tunginud Ingerimaale, oli vabastamas Põhja-Lätimaad vaenulikest enamlaste vägedest. Võis arvata, et meie väed nüüd, pärast äärmiselt raskeid kaitselahinguid raskes talveolukorras, saavad ometi veidi puhkust. Kuid nüüd ilmusid Riia poolt meie vägede seljataha Põhja-Lätisse vaenulised landesvääri väed.

Ülemjuhataja kindral J. Laidoner otsustas vaenlasele astuda vastu tule ja mõõgaga. See oli julge ja vastutusrikas otsus, kuid nagu ajalugu on näidanud, oli see ka õige otsus. See otsus ei väljendanud mitte ükski eesti, vaid ka läti rahva tahet. Eesti rahvas jäendas üksmeelset poolehoidu ülemjuhatajale tolleaja ajakirjanduses, ta avaldas oma tahet Asutava Kogu kaudu 17. juunil, millal meie rahvaesindus võttis vastu järgmise otsuse:

„Valitsuse teadaannet lõuna-väerinna seisukorra üle ära kuulates, Vabariigi Valitsuse tegevust ja Vabariigi Sõjavägede Ülemjuhatus korraldusi, Balti landesvääri jultunud kallaletungimise tagasitõrjumiseks ja Vabariigi julgeoleku kindlustamiseks täielikult heaks kiites ning soovi avaldades, et Vabariigi Valitsus, ühes rahvaväega kõigi hädaohtude tagasitõrjumiseks, mis Eesti riigi julgeolekut niihästi sisemiselt kui ka väljaspoolt ähvardavad, kõige kindlaimad abinõusid tarvitusele võtab, seletab Asutav Kogu kõige rõhuga, et Eesti rahvavägi oma tungimisega Lätimaa piiridesse mingisuguseid maade võtmise sihte taga ei aja, vaid ainuüksi Eesti iseseisvuse vaenlase vastu võitlemise strateegilisi nõudeid täidab ja ühtlasi kindlas usus olles, et Suur-Britannia ja teiste liitriikide edaspidisel võimsal toetusel korda läheb uut sõjakäiku Eesti riigi vastu lõpetada ja kauaigatsetud rahu peagi kätte saada, läheb Asutav Kogu päevakorras edasi.“

Läti rahva seisukohta iseloomustab 18. juunil 1919. a. Põhja-Läti elanike esindajate, Läti Rahvusnõukogu liikmete O. Nonatsi, V. Gulbe ja Põhja-Läti Punase Risti esimehe A. Petersoni esitus Eesti peaministrile:

„Eesti ja Läti vägede kokkupõrke puhul Võnnu linna all Saksa Landeswehriiga pöörduvad allakirjutatud Põhja-Latvia elanike esindajad Teie poole järgmise teadaande ja palvega:

18. novembrist 1918. a. arvates on Latvias ainukeseks terve läti rahva poolt tunnustatud seaduslikuks ja suveräänseks võimuks Rahvusnõukogu ja tema täidesaatev organ — peaminister Ulmanisega eesotsas olev Latvia Ajutine Valitsus, kelle ülesandeks on Latvia viia kuni demokraatliku Asutava Koguni. Isikute grupil Needra, parun Brümmeri ja Ko'ga eesotsas, kes nimetab end Latvia valitsuseks, ei ole midagi ühist Läti rahvaga, sest neid ei toeta ükski läti poliitiline partei. Nad on Saksa okupatsiooni vägedelt toetatud Balti mõisnike Landeswehri käsilased ja selle grupi peaülesandeks on Balti saksa mõisnike ülevõimul kindlustamine esiteks Latvias ja selle järele tervel Baltimere kaldal.

Viimaste päevade sündmused Võnnu linna juures näitavad selgesti, et Eesti ja Läti rahvastele ilmus enamluse kõrval uus ja kardetavam vaenlane Balti saksa aadli näol, kes ammutab endale jõudu saksa imperialistlikest ringkondadest ja täidab oma Landeswehri ridasid Saksa sõjavägedest.

Vaevalt enamlastest vabastatud Põhja-Latvia terve elanikkond on valmis üksmeelselt võitlema oma iseseisvuse eest mõisnike palgaliste sõjasalkade vastu. Kuid meil on äärmine puudus toiduaineist, rahast ja sõjariistadest, mida praegusel ajal on isegi enam kui vähe võrreldes Landeswehri sõjariistadega.

Vaenlane on meil ühine — ühine peab olema ka mure tema hävitamiseks.

Seepärast pöördume Eesti Valitsuse poole tungiva palvega aidata meid sõjariistu panna meie vägesid ja varustada neid rahadega ja toiduainetega, mis on tarvilised edukaks võitlemiseks vaenlasega ja ainukese seadusliku Latvia Ulmanise Ajutise Valitsuse võimule tagasiasitamiseks.

Avaldades eesti rahvale, tema abi eest võitluses enamluse vastu ja otsustava väljaastumise eest Landesweri vastu, meie tänu, loodame, et ka tulevikus Eesti rahvas võitleb meie ühise ammuse vaenlase

IGA TÕSINE ISAMAALANE TARVITAB KODUMAA KAUPA

Rikkalikema valiku oma-
maa toodanguist leiata

kodumaa vabrikute riidekauplustest

HERMAN RÕIVAS

Tallinn, Estonia pst. 11
tel. 304-80

MÜÜK SUUREL JA VÄIKESEL ARVUL

vastu kõrvuti meiega ja aitab läti rahval jõuda rutilt demokraatliku Asutava Koguni.

Tõmbame oma read koomale ja anname ühise hoobi meie vaenlasele, kes külvab vaenu meie rahvaste vahele.“

Nii eesti kui ka läti rahva üksmeelne toetus oli ka ülemjuhatajale, kindral J. Laidonerile, suureks moraalseks toeks. Tema otsusest ja sõjaväe juhtimise oskusest tol ajal olenes suurel määral mõlema rahva parem tulevik.

Neli päeva kestnud esimesed lahingud Võnnu all ei annud otsust. Liitlaste nõudel sõlmiti vaherahu, saavutamata kokkulepet. Ja kokkuleppele ei võidudki jõuda, kuna vaenlane ihkas võitlust. Algasid otsustavad võitlused Võnnu all, kuhu nii meie kui ka vastase väejuhatused olid koondanud oma jõud.

Nimetus „Võnnu lahing“ püüab luua ettekujutust, nagu oleks tegemist ägeda heitlusega Võnnu linna otseses ligiduses. Tegelikult Võnnu lahingu nime all tuntud võitlused leidsid aset 80 km laial rindel Riia lahest üle Lemsalu, Stolbeni, Loode jaama, Ronneburgi kuni Riia-Pihkva kiviteeni. Sel rindel olid üksikud punktid tähtsamate teede suunas, kus neli päeva — 20.—23. juunini — võideldi äärmise visaduse ja ohvrimeelsusega. Nendeks punktideks olid meie väerinde paremast tiivast alates: Lemsalust 5 km lõunas asetsev Ladenhof, kus 9. rüg., kolonel J. Schmidt juhatusel, 20. juunil andis esimese hoobi vastase küljekaitse väeosadele ja selle järele asus pealetungile põgeneva vaenlase lõplikuks hävitamiseks.

Järgmiseks tähtsaks tulipunktiks oli tähtis Stol-

beni teedesõlm, mille kaudu viisid teed sõjakäigu juhtimise keskusse, Volmarisse. Kolmel päeval, 20., 21. ja 22. juunil, võitlesid siin 6. rüg. osad kolonel K. Tallo juhatusel. Soomusautode ja -patareide toetusel löödi tagasi kõik rauddiviisi ägedad pealetungid.

Võnnu-Volmari raudteel Loode jaama rajoonis 21. ja 22. juunil meie vaprad soomusrongid, kolonel K. Partsi üldjuhatusel, panid seisma läbimurdnud vastase kolonnide liikumise raudtee suunas. 23. juuni hommikul 1. ja 3. soomusrongide dessandid olid esimesed Võnnu linna sissetormajad, eesotsas kol.-lt. P. Asmusega.

Õlg öla kõrval meie vägedega Rauna jõe joonel võitles Läti Võnnu rügement kindral K. Berkise juhatusel.

Meie väerinde vasakul tiival kaitstes tähtsaid Ronneburgi kõrgendikke 3. rüg. kolonel J. Kruusi juhatusel. Kahepäevases lahingus, 21. ja 22. juunil, 3. rüg. löi tagasi kõik vastase ägedad kallaletungid ja jäi seisukorra peremeheks.

Kriitilisimaid hetki Võnnu all oli 21. juuni, millal vastase ülekaalukail jõududel läks korda pärast mitmeid tagasilöödud kallaletunge viimaks murda läbi Läti Võnnu polgu rindest ja tungida Volmari suunas sügava kitsa kiiluna meie asetusse. See oli raske silmapilk. Varudest olid kohale jõudnud vaid Kuperjanovi partisaanid, keda 3. div. juhatus, kindral Pödder'iga ja kindral Reek'iga eesotsas, suunas võitlusse Loode jaamast lõunasse Lindenhofi mõisa suunas. Selle pealetungiga ähvardati vaenlase taandumisteid. Olukord oli eriti raske seetõttu, et vastase edasitungivad osad ähvardasid tõsiselt Volmarit, meie vägede juhtimise ja sideme keskkoha. Siin ei olnud 21. juunil jõudude puudusel vaenlasele saata vastu kedagi muud kui soomusauto „Vanapagan“ ja 6. rüg. sapöörikomando, kelle võitlusvahendeiks harilikus olukorras on vaid tööriistad. Nüüd asuti vaenlase vastu relvadega.

Kuid vastupealetungile ülemineku parajal silmapilgul ülemjuhataja kindral J. Laidoner andis 3. diviisi juhatusse oma varud: Kalevlaste maleva, leitnant O. Tiefi juhatusel, ja 1. jal. rüg. pataljoni ühes 1. patareiga, kindral O. Heinze juhatusel. Kalevlasted ründasid vastast Skangali mõisas, 1. rüg. pataljon Starte juures. Kontsentreeritud löögiga sunniti vastase väed kabuhirmus põgenema. See oli otsustav löök. Ta oli võimalik vaid seetõttu, et 3. ja 6. rügement suutsid hoida käes oma seisukohad tiibadel, kuni langes otsus rinde keskkohas. Seejuures 9. polk oma edasitungiga lõunasse ähvardas vastase taandumisteid Riia poole. Vaenlase vastupanu murdmiseks tuli 9. rüg. lüüa äge ja verine lahing Engelhardshofi mõisa vallutamiseks jaanilaupäeva õhtupoolikul. See lahing nõudis küll palju verd, kuid ta oli tarviline vastasele antud hoobi lõpuleviimiseks.

Pärast vaenlase löömist Võnnu all lahingud jätkusid veel kuni 3. juuli hommikuni. Ka need lahingud oma ägeduselt ja ka kaotuste rohkuselt ei jäänud taha Võnnu all löödud lahinguist, kuid otsus oli langenud Võnnu all.

Milles peitus meie võit Võnnu lahingus? Vastus on lihtne: Eesti noores rahvaväes, ülemjuhatajast kuni

reameheni, oli löönud läbi tahe võita. Võnnu lahingu eelses käsus ülemjuhataja oli kriipsutanud alla: „Ärge unustage, et Landeswehr, see on balti parunid, on meie verivaenlased, keda peame võitma.“ Nii nõudis ülemjuhataja, nii mõistis ja tundis ka iga võitleja. Need lihtsad sõnad tuletasid meele eesti sõdurile kogu eesti rahva ajaloo, eriti aga paruni osa selles. Huvitav on nüüd, 16 aasta möödudes, lugeda rahva meeleolupuhanguid toleaja ajakirjanduses. Toon ühe rindevõitleja üleskutse, mis peegeldab meie rahvaväe meeleolu Võnnu lahingu päevil. Üleskutse kõlab järgmiselt:

„Eesti rahvas! On tund tulnud lõplikult otsustada, kes peab valitsema idapoolsel Läänemere rannikul: käputäis parunisi või maa pärisrahvas. On jälle tund tulnud näidata, kas on sinul tõsist elamise tahet ning jõudu enese iseolemist kaitsta igasuguste vaenlaste vastu. On alanud võitlus sinu ajaloolise verivaenlasega.

Eesti tööline! On vankumas kõik sinu poliitilised ja sotsiaalsed saavutused, olgu nii väiksed kui nad on. Jälle luurab hirmsa tudina sinu tuleviku horitsonid okupatsiooniaegne elu-olu. Jälle kuuled, kuis Seckendorff-Fletcher ahelaid kõlistab, tekitades õudseid värinaid. Jälle ähvardab äärmine poliitiline surve sinu hinge matta, kuid seekord kindlamini ning surmavamalt kui kunagi enne.

Siiski — ära värise veel, Eesti, ära karda, ära kurda: sinu sõjavägi tahab võidelda viimse meheni. See lohutagu sind, sa palju kannatanud Eesti.

Ja sa tea üht julgustavat tõde: kui osa sõduritest sõdis Vene punastega ainult sunniteel, siis sõdib nüüd kogu sõjavägi mingil sisemiselt vajadusel, sõdib loomusunniliselt, mingist metsikust kirest kantud, nagu oleks seitsmesaja aasta jooksul rahva hingesse kogunenud viha nüüd äkki leekidesse puhkenud.

Kuid siiski — hoobid käivad hoopide järele kõigi nende arvuta vaenlaste poolt; read hõrenevad, mehed varisevad ning varisevad.

Meie põline vaenlane — Landeswehr — on võrdlemisi tugev: ta on kõige paremate sõjariistadega rikkalikult varustatud. Ta on vihane, on metsik, võitleb äärmise visadusega. Ta on mobiliseerinud isegi 60-aastased tudikesed, ja tal on salajasi liitlasi meie seljataga, meie seas. Näib kui oleks ta juhitud ainsast mõttest: nüüd või ei kunagi.

Ja Eesti sõjavägi vastab kui üks mees: ei nüüd ega kunagi!

Kuid sõjaväe ennastsalgavast vaprustest ning surmapõlgusest hoolimata on tarvis, et kogu rahvas mobiliseeritaks, et Eesti muutuks kui määratuks sõjalaagriks, et kõik mehed, kes veel võitlusväljal ei viibi, viibimata siia saadetak.

Tekkigu kui nõiavõimul üle öö uued väed, asemele neile, kes juba langenud ja veel langevad. Tõusku igas kodumaa nurgas vabatahtliste salgad, kellel oleks vanne rinnus: võita või surra.

Sina maamees! Viska nüüd vikat ja jäta sahk, jäta need ajutiselt naiste hooleks ja tõtta oma esiisade higi- ning verepiiskadega niisutatud mullapinda kaitsma.

Sina vabrikutööline! Jäta töö tehastes ning mine sõtta, mine neid sihte, neid teid kaitsma, mis sulle kord võimaldavad laheda, seni aimamatu, seni olematu elamise.

Ja sinagi selgroota eesti-sugu, „kadakas“, sina parunite kintsukaapija, sina lõmmitaja, sina väärinimene, sina, kellele võõras on olnud rahva keel ning rahva meel, lunasta enese kuritegu veel viimasel minutil ja tõtta sõtta oma kaugete aateliste esiisade eeskujul seniste väärjumalate vastu.

Ning kõik teie mehed, kes te veel sõduri rüüd ei kannu, kuulake ometi, kuis kõiki teid Lembit kutsub! Kuulake, kuis sõjasarv õues! Ja vaadake, kuis hauadki

avanevad, kuis esiisadki ilmuvad, kirved ning malakad käes!

Ja sina Eesti naine! Tee ööd kui päevad kodus tööd, tee rohkem, kui sa võiksid teha, tee ka meeste töö ära; Ja õhuta, et iga mees sõtta lähöks, olgu see siis sinu mees, sinu vend, sinu isa, sinu kallim, sinu tuttav või võhivõõras. Sest sinu kohus, naine, on ju õhutada mehi kangelastegudele.

Eesti rahvas! Kui sul Lembitu leppimatu vihast ning otsatu vaprustest midagi on jäänud, siis näita nüüd. Kui sa kunagi oled sõdida tahtnud, siis taha nüüd. Kui kunagi on verevalamisel mõte olnud, siis on see just nüüd. Kui sa kunagi oled oma kodukollet armastanud, siis armasta nüüd.

Kui imesid ilmas ei sünni, siis sündigu ometi kord ime! Sündigu see Eestis! Sündigu see kõigi ja kõige kiuste! Sündigu ime: rahvas olgu kui üks mees ja võitku oma ajalooline verivaenlane.

Meie ei tohi enne rahust rääkida, kui sängitame vaenlase Düüna sügavatesse vetesse, kui Latviijas on loodud demokraatlik valitsus. Alles siis kutsume endi väed tagasi Eesti piiridesse ja alles siis võime rääkida ühisest Eesti-Läti-Leedu väerinnast igasuguste võimalikkude üllatuste vastu ida piiril.

Kuid võitlus olgu siiski inimlik ning kultuurne, niipalju kui sõda seda üleüldse võib olla. Sest ainult see jõud, olgugi sõjaline, mis ei sõtku mudasse võitja ning võidetava kõige algelisemaid inimlikke vahekordi, võidab maailma rahvaste sümpaatia. Ja meile on teiste rahvaste sümpaatia tarvilik.

Ja teie parunid! Teie tahate iseteadvusele ärgand rahvaga võidelda, keda olete 700 aastat kõige jälgimal, kõige armetumal kombel kurnanud. Tahate orjastada rahvast, kes on vabastanud kodumaa vaenlikkudest vägedest ja on teel iseseisvusele. Te teadke parem üht tõde: kui te tingimata tahate võita, siis võidate ainult ronides üle kogu Eesti rahva rusuhunikute. Aga olete siis ka kunagi järele mõtelnud, kas on teil niigi palju jõudu, et suudaksite selgi korral üle selle rahva rusuhunikute ronida, kui see rahvas äkki mingil imekombel iseenesest ära sureks?!

See üleskutse on rindemeleolude tõeline kajastus, päevil, millal otsustati eesti ja läti rahva saatust Võnnu väljadel. Säärane meeleolu Eesti malevas oli kindlaks pandiks, et võit jääb meile, ja võit jäi meile. Võnnu lahingu võit oli tähtsaks alustoeks vabadussõja võidule, mida pühitseme rahvusliku võidupühana, süüdates meie esivanemate jaanituled asemele võidutuled.

Kuid ärgem seejuures unustagem, et võit kohustab meid ühtlasi tuleviku vastu. Meie vabadussõja võit kutsub meid tööle selle suurvõidu kindlustamiseks ning uute vajalike võitude saavutamiseks. — meie riigi sisemises ülesehitamise töös. Selleks kõik Eesti kodanikud üksmeelselt tööle isamaa auks, kodumaa kasuks.

M. K.

KEHALINE KASVATUS KAITSELIIDU TEGEVUSES

E. LEPP

Kõik kaitseleiidupäevale! Selle tähe all käib üle kogu kodumaa, kaitseleililaste, naiskodukaitsse ja kaitseleiidu noorte arvukas peres juba pikemat aega ettevalmistustöö tuua Tallinna 20.—23. juunini s. a. kaitseleiidu suurpidustustele võimalikult suurem arv liikmeid, esineda edukalt kaitseleiidupäeva võistlusaladel ja oma tubli esinemisega ning osavõtuga märkida ära pikema aja kestes kohtadel tehtud sisulist tööd.

Käesoleva aasta kaitseleiidupäeva võistlused ja pidustused peavad ühtlasi ka märkima ära kaitseleiidu 10-aastast tegevust, tegevust ja valvelolekut meie kodumaa ja rahva kaitse ja julgeoleku alal, märkima ära ka neid kindlaid põhimõtteid ja eesmäärke, milliseid kaitseleiidu on taotelnud 10-ne aasta kestes.

Käesoleva aasta kaitseleiidupäeva võistluste ja kogu sündmustiku mitmekülgne kava näitab, kuivõrd suureks on paisunud kaitseleiidu tegevus aja jooksul ja kuivõrd mitmekülgseks on see muutunud võrreldes kaitseleiidu tegevuse esimeste päevadega.

Praeguse kaitseleiidupäeva võistluste kavas etendavad rõhuvat osa laske-, spordi- ja sõjalise iseloomuga võistlused. Need on alad, millised valmistavad ette ja annavad kaitseleiidule kehaliselt ja vaimselt küpse ja tugeva kodukaitsja. Seoses käesoleva kaitseleiidupäevaga on huvitav lühidalt märkida ära neid põhimõtteid ja aluseid, millistele on rajatud kehaline kasvatus kaitseleiidus ja milliseid muudatusi ja täiendusi on selles tegevuses aja jooksul tulnud teha.

Vaimne ja kehaline tublidus ning tugevus on tähtsamaid omadusi, milliseid sõda ja riigikaitsse on nõudnud ja ka tulevikus saab nõudma igalt üksikult kodukaitsjalt, võitlejalt. Tähelepanu, leidlikkus, otsustusvõime, julgus, nobedus, osavus, jõud, vastupidavus ja tervis on omadusi, milliseid peab omama iga kodukaitsja ja milliseid igas kodukaitsjas peab ka arendama. Sõjalised teadmised ja oskused leiavad ainult siis edukat tööle rakendamist, kui on peetud silmas iga kodukaitsja suhtes eelpool mainitud põhiolemusi, tema vaimset ja kehalist tublidust.

Kuigi sport ja kehaline kasvatus üldiselt arendab ja kasvatab vajalisi vaimseid ja kehalisi omadusi, ei ole aga siiski iga spordiala kooskõlas kaitseleiidu tegevusega, sest piiratud aeg ja majanduslikud võimalused ei võimalda kõikide spordialade harrastamist.

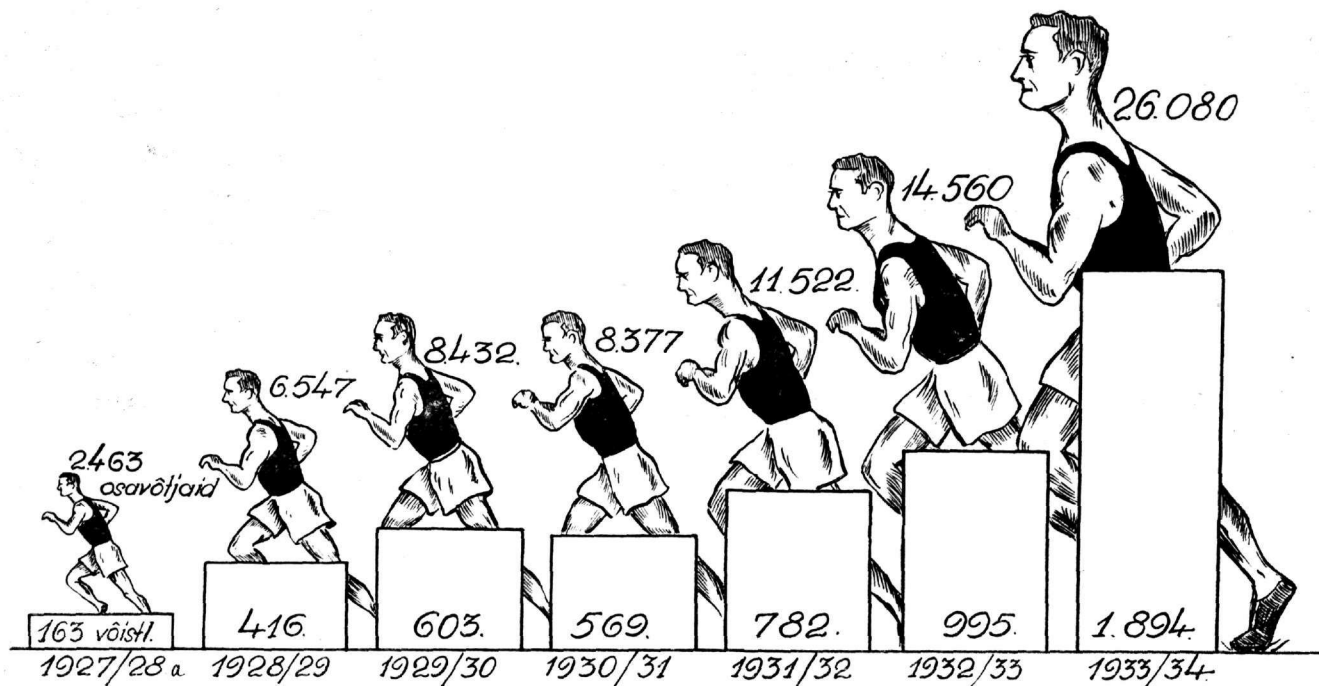
Kaitseleiidu kehalise kasvatusalade valikul on eeskätt kaalutud asjaolu, missugusel määral harrastatav spordiala kasvatab ja arendab sõjalises tegevuses tarvilisi omadusi. Teise tegurina on peetud silmas, missugusel määral on selle spordiala harrastamine võimalik suurematel hulkadel, ja lõpuks selle spordiala puhtsportlik tase ja saavutus.

On spordialasid, millised oma iseloomult viivad harrastaja mängides lähemale sõjalisele olukorrale, olles abijõuks sõjalise väljaõppe teostamisel. Murdmaajooks ja suustamine, suustamine ühes lahingsisulisel laskmisega, orienteerumisjooksul kaardilugemine ja käsitlemine, heite oskus ja osavus, pikemad jala- ja ratsarännakud, sõjalised mitmevõistlused jne., need on harjutus- ja võistlusalad, millised valmistavad kaitseleililast ette sõjaliselt väljaspool kaitseleiidu väljaõppetööd, mille tagajärjel saavutatakse kokkuvõttes ajas, millist edukalt võib ära kasutada muu vajalise väljaõppe teostamiseks.

Võistlused nendel aladel sünnivad lahingolukorras miniatuuris, tugevas võistluspingutuses. Siin areneb võistleja kaitseleililane tasapisi iseseisvaks tegutsejaks, orienteerujaks, arendades neid omadusi, milliste arendamine rahu ajal harilikule kodanikule on raske.

Algaja elemendi ettevalmistamine tugevamaks pingutuseks sünnib järkjärgult, kasutades selleks vajalitud puhtsportlikke alasid, kuid millised oma iseloomult kiiremlt valmistavad harrastajat ette sõjalisele pingutusele, millised on mitmekülgsest arendavast, nagu mitmevõistlused.

Ülaltoodud kaalutlusil leiame käesoleva kaitseleiidupäeva võistluste kavas kaitseleililastele järgmisi võistlusalasid.

Kaitseliidu spordivõistluste statistika a. 1927—1934

1. Orienteerumise võistlus (6—7 km murdmaastikul, individuaal- ja meeskonna võistlus).
2. Sõjaline kolmevõistlus (900 m kõndi või jooksu, kaks hüpet à 50 m, laskmine ja granaadivise).
3. Ratturjagude vaheline kahepäevane rännakvõistlus lahingvarustuses (180 km).
4. Kergejõustiku viievõistlus (100 m jooks, kõrgushüpe, kuulitõuge, odavise ja 1500 m jooks).
5. 3000 m jooks (individuaalne ja meeskonna).
6. Teatejooksud 5×200 m ja 5×1000 m.

Võrreldes eelpool toodud kava varem peetud kaitseliidupäevade omaga leiame kaunis suuri lahkuminekuid. Eriti kui võtta esimeste, 1927. ja 1928. a. kaitseliidupäevade võistlusalasid, siis näeme, et individuaalvõistlusalade, eriti aga üksikalade, asemel on toodud sisse nüüd rohkem meeskonna võistlusi. Sellel on

just see paremus, et kaob üksikute, parimate sportlastega varustatud malevate eesõigustatud seisukoht ja saab ligi tõmmatud suurem mass ning arendatud meeskonda kuuluvate üksikute meeste omavahelist koostööd.

Kergejõustiku üksikalade rägastiku asemel leiame siin viievõistluse, kus kaitseliitlased võistlevad vanaduse alusel kahes klassis, s. o. kuni 35 aastani noorem klass ja üle 35 a. vanem klass. Sellega on võimaldatud tasavägises võistluses võistlusi kaasa teha ka vanemal kaitseliitlasil.

Kergejõustiku viievõistlus iseenesest on kergemates tingimustes sõjaline võistlusala. Nii annab 100 m jooks kiirust hüppeks, kõrgushüpe arendab osavust hüppeks üle kraavide ja takistuste, kuulitõuge — tõukejõudu, odavise valmistab ette granaadiviseks ja 1500 m jooks annab kiirust ja vastupidavust.

Kaitseliitlased!

Uue vormiriietuse juures on vajaline kanda valget kraed.

Nõudke eriti selleks valmistatud kraesid kaitseliidu tarvete ja meie vabriku ladudest.

Tartu Triikpesuvabrik ja ladu

Tartus, Söögiturg 4. Tel. 2-22.

TALLINNA LADU: Tatari 15. Telefon 467-90.

Võrkpalli meeskondi 1928. a. kaitseliidupäeval Pärnus

Kui nüüd võistleja-kaitseliitlane omab viievõistluse kaudu kõik need omadused, on ta küllaldaselt liikuv ja

1927/1928. tegevusaastal peetud	163 spordi- ja sõjalise iseloomuga võistlust	—	2.463 võistlejaga.
1928/1929	416	—	6.547
1929/1930	603	—	8.432
1930/1931	569	—	8.377
1931/1932	782	—	11.522
1932/1933	995	—	14.560
1933/1934	1894	—	26.080

Aast-aastalt tõuseb järjekindlalt huvi kehalise kasvatus vastu ja tõmbab kaasa selle harrastamisele ka vanemaid kaitseliitlasi.

Kaitseliidu piiratud majanduslikud võimalused ei luba kasutada eriinstruktoreid kehalise kasvatus alal, mille tõttu kogu töökoorem lasub malevate spordipealikute ja spordiklubide õlgadel. Spordipealikute ja spordiklubide ennastalgav töö on kannud vilja. Rahuldustundega võime vaadata tagasi kümneaastase kehalise kasvatus tegevusele ja tunnustada, et kaitseliit on oma „kümneaastaku“ täitnud eesti rahva kehalise kasvatus arendamise kavas, kui sellane oleks olnud.

Algab uus kümme. Töö jätkub senisest veel suurema innuga. Esimese kümne aasta kestes saadud õpised ja kogemused on kasuks järgmise algava kümne aasta tegevuse korraldamisel. Jatkugu spordipealikuil ja spordiklubidel ka edaspidi püsivust ja tahtmist tusedaks tööks.

vastupidav sõdur. Propageerides ülaltoodud viievõistluse harrastamist ja korraldades neid võistlusi on võimalik anda meestele pilti mitmekülgsest kehalisest arenemisest vastukaaluks praegusaja sportlikule üksisportlalisel arengule.

3000 m jooks meeskonna jooksuna ja teatejooksud 5×200 m ja 5×1000 m arendavad jooksu kiirust, vastupidavust ja tihedat koostööd ühe meeskonna koosseisu kuuluvate võistlejate vahel.

Alates kaitseliidu algpäevist on kaitseliidu kehalise kasvatus tegevuses puudunud sõna „rekord“, s. o. jaht sentimeetrite ja kümnenäik-sekundite järgi. Kuigi need üksikasjad teataval määral on „piitsutajateks“ püüdmisel paremuse poole, jääb suurem hulk aga siin pealtvaataja ossa, sest tegelikult peavad rekordijahti ainult üksikud tippsaavutuste mehed.

Et kaitseliidul on täiel määral õnnestunud oma järjekindla tööga tõmmata ligi suuremat osa oma liikmeskonnast, seda tõendavad alljärgnevad arvud:

Andku käesolev kaitseliidupäev kõigile kaitseliidu sportlasile ja kehalise kasvatus tegelasile uut hoogu senise tubli töö jätkamiseks.

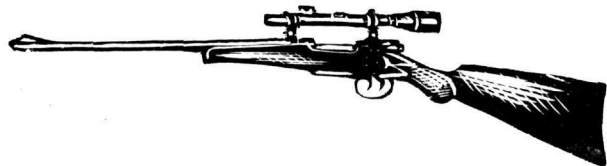
Sportlased pärast võistlusi sauna minemas

Teen kuuli ja haavlipüssitõid,

valmistan uusi osi, dioptersihikuid, rõngaskirpe ja padrunite laadimise abinõusid. Jahipüsside puurimine, uute raudade ja kiikrite pealepanemise raudade mustamine ning uute laadide valmistamine.

Karl Koppelman, laskeriistade töökoda.

Tallinn, V. Karja 3, tel. 472-40.

Eelmistes „Kaitse Kodu!“ numbrites olj juttu rahvusliku lipu tähtsusest ja mõistest. Samuti anti seal mõningaid juhiseid lipu tarvitamise ja asetamise kohta. Ent on jäänud puudutamata küsimus, kust on tekkinud lipukultus ja mispärast asutatakse lippe. Me teame, et rahvus- või riigilipu kõrval on igas riigis palju teisi lippe, mis sageli erinevad rahvuslipust värvilt, kujult ja embleemilt. Võtke meie seltskondlikud organisatsioonid või sõjaväe üksused, kõigil neil on oma lipud, mis mitmeti erinevad riigilippudest. Samuti teame, et lipu õnnistamine või annetamine sünnib suure pidulikusega. Kristlikus maailmas õnnistatakse lippu kiriku kommete järgi, peetakse ülistavaid kõnesid, antakse üle lipp erilise tseremooniaga jne. Kust on pärit need kombed ja mille põhjal on nad signenud? Lipu ajalugu on vana, niisama vana kui rahvaste ajalugu. Lipu tarvitamise traditsioonid ja ideoloogia evib mitme tuhande aastase arengu. Üksikasjaliselt seda jälgima hakata viiks pikale, seda enam, et eri rahvaste juures on märgata lipukultuse arengus suuri lahkuminekuid. Missugused rahvad hakkasid tarvitama lippu kõige esmalt, see ei olegi täpselt teada. Mõned püüavad kinditada, et pioneerideks on olnud perslased, teised — araablased, kolmandad — heebrealased. Üksik oletus, nagu sõna „drafšcha“, mis lubab uskuda, et lipukultus ühes ta nimetusega on toodud Persiast Euroopasse, sest prantslased nimetavad lippu „drapeau“, vana anglosaksi nimi on „dropo“, germaanlased hüüdsid vanasti lippu „trofo“ jne., võib olla ka vale, sest „drafšchal“ on ta kodumaal palju tähendusi. Lõpuks asja nime ülevõtmine teise rahva keelest ei tähenda igakord kaugegeltki seda, et asi ise oleks ka võetud üle samalt rahvalt. Enam-vähem on kindel, et lipp ja esialgsed lipu tarvitamise kombed on pärit hommikumaaalt, aga millal seal hakati tarvitama lippu ja kes oli esimene tarvitaja, see pole kindel.

Lipu arenguloo uurijad kinnitavad, et kõige primitiivsem lipp olnud vanasti tükk rohtu ridva otsas, mis pidanud tähendama kokkukutsumise signaali. Sellast signaali tarvitanud ennemuiste rahvaste suguharud, kui neil olnud tarvis ühte suguperre kuuluvaid perekonnapäid kutsuda kokku nõupidamisele. Tähendab, juba algidust peale oli lipul siduv — ühendust loov — tähendus. Kõige esmalt hakkasid pilte, kujutusi, lipuks tarvitama egiptlased, nagu seda kinnitab Diodor. Nende lipud olid kaunistatud loomade kujutustega, peamiselt küll härja ja härjapeaga. See oli tehtud nähtavasti egiptlaste kuulsa härja Apis'e meeleheaks. Persia kuningate embleemiks oli laialilaotatud tiibadega kotkas, asetatud piigitaolise varre otsa.

Eelpool mainisime, et lipu igivana ühendust loov tähendus on kantud edasi uuemaise aegadesse. Sama

võib ütelda ka kujutuste kohta. Tänapäeva lipu embleem ei ole muud midagi kui egiptlaste härjapea, sest tähendus on neil üks ja sama. Embleem on märk, mis ühendab rahvast ja peab olema tõendatud ajalooliselt. Isegi siis, kui lipp on üksiku organisatsiooni oma, peab embleem tähistama selle hinge ja funktsioone, sest muidu pole see oma, on kunstlik ja mitte siduv. Kujutelgem muusikaseltsi, kelle lipu embleemiks oleks kahur! Kahurimuusika võib olla põrgulikult ilus, kuid see ei hingesta laulu-, vaid sõjamehi. Samuti on rahvusliku kujutusel või embleemil sümbolne tähendus, mis peab olema seotud selle rahvaga ajalooliselt ja kasvanud välja tast endast.

Kui tugida ajaloolisele lipu arengule, siis peab tähendama, et embleem pole lipu juures mitte väiksema tähendusega kui värvid, vaid pigem omistatakse sellele suurem tähtsus. Nagu allpool näeme, on lipu värvide kombinatsioon muutunud rahvaste juures sageli, kuna embleemid on püsinud tänapäevani. Võtame näiteks punase lipu. See on kaldunud ühest äärmusest teise. Keskaajal oli punane lipp (Blutfahne) Saksamaal kuningakodade ja feodaalhärrade koyalipuks. Aga juba 1792. aastal kandsid teda Pariisi töölised uulitsal pealkirjaga: „Rahva sõjaseadus vastuhakkavale täidesaatvale võimule“ (Loi martiale du peuple contre la rébellion du prouvoir exécutif). Ja ainult sest ajast saadik on punase lipu värv revolutsionääride ja terroristide sümbolseks värviks, mis peab tähendama väljakutset ja võitlust kodanlikule valitsusele ja kapitalismile. Iga rahvusliku värvid kajastavad ainult niipalju rahva hinge, kuipalju nende värvide kombinatsioon vastab, esiteks, rahva karakterile ja, teiseks, teda ümbritsevale loodusele. Eesti värvid — sinine-must-valge — tagasihoidlikud toonid vastavad eestlase kainele, mitte ruttu süttivale põhjamaisele karakterile. Meie riigivapp on Daani päritoluga. Selle olevat kinkinud Daani kuningas Tallinna linnale, seepärast on sel ajalooline õigus. Alates 1275. aastast leiame vapi kohta andmeid Tallinna linna arhiivist.

Igal juhtumil on embleemi printsiip püsinud kõigil aegadel ja kõigi rahvaste juures ühesugusena. Embleem peab näitama kui mitte natsionaalsust, siis vähemalt sugukonda kuuluvust. Juba pühast kirjast võime leida israeliitide kaheteistkümmne sugukonna eri kujutusi. Need olid piigi otsa asetatud inimeste ja loomade figuurid. Hiljem maaliti või õmmeldi need riidetükkidele ja see oli juba lipp.

Mõned ajaloolased püüavad tõendada, et mitte egiptlased, vaid assüürlased on hakanud värvima esimestena lippudele kujutusi. Nad on valinud selleks jalgadel seisva tuvikese, sest Noa-aegsel veepuutusel oli tuvike esimene, kes tõi teate vee alanemisest. Is-

raeliidid kandsid lippu (degel) juba siis, kui nad põgenesid Egiptusest ja läbistasid Punase mere. Nende suguharude lippudest räägib pühakiri õige muinasloolisi asju. Need võivad olla õiged, kuid võivad olla ka valed. Kontrollimiseks pole andmeid. Nimelt olnud israellitidel kolme suguharu kohta üks lipp. Juda, Isschar'i ja Zabulin'i lipu kujutuseks olnud lõvipoeg deviisiga „Kui Issand astub üles, siis te vaenlased põgenevad teie eest“. Ruben'il, Simeon'il ja Gad'il seisnud lipul sõnad „Kuula, Iisrael, sinu Issand Jumal on ainuke Jumal“, kuna pilt kujutanud põtra. Ephraami, Manasse ja Benjamin'i lippu ilustanud lapsefiguur sõnadega: „Issanda käed on teie peal kogu päeva.“ Lõpuks Dan'i, Aser'i ja Nephtali lippu kaunistas kotkas lausega: „Pööra tagasi, Issand, ja ela auga israellitide hulgas.“

Piiblist loeme Isai ja Jeremia raamatuist, et israellitidel olid peale sugukondade lippude veel väikesed lipud ehk vimplid (otot). Vimplite ümber grupeerus üks või kaks perekonda. Kahele liigile lisandus veel kolmas, see oli sõjalipp (nem). See tõsteti üles kõrgetel kohtadel juhtumil, kui oli karta vaenlase äkilist kalaletungi. Sellase lipu ülestõstmine tähendas hädaohtu ja kohustas kõiki ilmuma kogunemispunktidesse. Mõned autorid kinnitavad koguni, et sõjalipu kaaslaseks olnud alati tuli. Kõrgendikule või mäetippu pandud lipp lehvima ja lipuvarda kõrval süüdatud suur tuli, et kokkukutse signaal oleks näha kaugemale. Samuti toimiti ka vanas Greekas. Nende „pursoi“ või „phrutoi“ oli laenatud arvatavasti heebrealasilt.

Greeklased asetaskid lippudele looma kujutusi või üksikuid tähti alfabeedist; lacedemoonlased võtsid omaks tähe „A“, messeniinlased „M“, kuna ateenlased õmbletsid oma lipule öökulli või õlipuu kujutuse. Korintlased eelistasid fantastilist pilti — lendavat hobust, perslased austasid oma rahvuslippu päikese kujutusega, thebealased lasksid sinna joonistada fooniksi, kimbrid austasid sõnni, egiptlaste lippu ilustas härja kõrval ka lohemadu, indlaste lipul laulus kukk, etiooplased nägid heameelega oma lipul koera jne.

Selle järele, kui Rooma riik kasvas ja roomlaste võim tugevnes, hakkasid nad otsima endile sobivat sõjaväe ja riigilippu. Iga kohort, iga tseatuur oli lipu peremees. Eriti kuulsaks said roomlaste ratsaväe lipud. Nad olid kujult peaaegu nüüdisaja lipu sarnased, erinesid vaid selles, et neile maaliti kuldtähtedega ratsaväeüksuse ülemäe nimi, mis muutus ühes ülemaga.

Et nüüdisaja Euroopa riigid ja rahvad on pärinud lipu ja sellega ühes käivad traditsioonid peamiselt roomlasilt, seepärast pole huvitusetat jälgida roomlaste lipu arengulugu veidi pikemalt. Lipu tarvitamise kombed, ta välise vormi ja osalt isegi embleemid võtsid roomlased üle greeklasilt ja allaheidetud hommikumaa rahvalt. Nemat ainult edendasid lipukultuuri ja tegid sellest kultuse. Embleemid vaheldusid neil sageli. Kord oli see hunt, kord minotaur, hiljem metssiga ja lõpuks kotkas, mis jäi kauaks püsima. Embleemide sagedane vahetus on seletatav sellega, et Rooma riik, kõige oma suuruse ja jõu peale vaatamata, oli mitmesuguste mõjude tuulekeerises, mida sünnitasid allaheidetud maad ja rahvad ning roomlaste omavahelised poliitilised sisevõitlused.

Lipukultuse arendajaks on olnud kõigil aegadel peamiselt sõjavägi. Ja see on ka arusaadav, sest riik tugib jõul ja jõudu kehtastab hästi organiseeritud ning riigi kaitsmiseks võimas sõjavägi. Riigi- ja rahvuslipud on sõjaväe lipud. Teisiti ei saagi seda kujutella, sest meil on teada, et vanal ja keskajal oli lipu õigus ainult niisugusel võimumehel, kel lasusid riigikaitse kohustused. Need on traditsioonid, mida peab arvestama nüüdki. Rahvus- ja riigilipp on identsed tähenduselt, sest mõlemad kehtastavad riigikaitse sümboli kõige laiemas mõttes. Kes tahab tutvuda üksiku rahvuse lipu arengulooga, sel tuleb teha tegemist sama rahvuse ajaloo üldse, sest nii lähedasti on seotud rahvuslipp rahvaga. Ta lehvib võimsalt, kui rahvas on

tugev ja elujõuline. Ta kaob, kui ta kaitsjad jäävad nõrgaks ja loiuks. Ta teeb kaasa kõik rahva rõõmud ja mured. Ta näeb kohutavalt palju oma poegade ja tütarde verd ja higi, sest ta on rahvuse saatus.

Sellased traditsioonid on roomlased pärandanud lipust nüüdisaja rahvale. Vaatame nende lipu arengulugu lähemalt. Tseatuuride vexillum'id valmistati parimast riidest, mis oli üldse leida tol ajal. Värvilt nad erinesid üksteisest, sest iga tseatuuril oli eri värv, vastavalt ta päritolule. Vexillum'ile märgiti leegioni nimi ja eraldavad tunnused mitte üksi asukoha, vaid ka kohordi järgi, kelle hulka nad kuulusid. Lõpuks oli iga tseatuur jagatud kümneks kompaniiks, igäühes kümme meest, kes omakorda olid vimpli omanikud, mis vormilt kui värviltki erines tseaturii vexillum'ist. Roomlaste sõjalaagris püstitati eri telk, kuhu paigutati kõik lipud, suured kui ka väikesed. Nimetatud telk sai sõna otseses mõttes pühaks paigaks. Sõdurid, kes kaotasid oma lipu, ükskõik millisel teel, olid määratud surma. Niisama karm saatus ootas ka neid, kes kuidagi alandasid või teotasid lippu. Nii näeme, et lipp oli rooma sõduril eluküsimus. Seda pidid nad kohtlema kui pühadust ja hoidma rohkem kui iseennast.

Sõjaväelipu kõrval oli roomlasil ka rahvuslipp, vahelduvate embleemidega, vastavalt Rooma riigi valitussuvmudele. Seda nimetati laburum'iks. Valmistatud oli see punasest riidest ja asetsetes pika piigi taolise varre otsas. Cäsari võimupäevil ilustas rahvuslippu kotka kujutus. Viiskümmend kõige tugevamat meest pidid alati kandma seda lahinguis Cäsari ees. Konstantin täiendas endist embleemi Kristuse nime greekakeelsete initsiaalidega „X R“, ja piigitaolise varre asemele määras ta lipuhoidjaks risti. Nii sai ka lipp kristlaste ühendavaks sümboliks. Nüüd jagas see maailma kaheks — ühel pool ristiusuliste kogudused, teisel pool seltskondlikud organisatsioonid ja sõjavägi. Nende moraal ja arusaamised olid sedavõrd lahkuminevad, et esialgu ühise tee leidmine näis olevat võimatu, kuna kristlased pidasid lippu vendluse sümboliks, sõjamehed aga ruttasid sellega sõtta, hävitama teist kristlast. Ent säärane vaade hävis ajajooksul iseendast. Selle järele, kui ristiusk sai riigiusuks, ei võinud see takistada riigihuve kaitsmist.

Rooma riigi lõppedes, keskajal, aina kasvas lipu tarvitamise komme. Iga vasall oli lippkonna pealik ja ühtlasi kohustatud ilmuma meeskonna ja varustusega oma peremehe käsutusse, kui viimane tõstis üles sõjalipu. Et roomlaste traditsioonide pärijad olid peamiselt prantslased ja neilt kandus lipukultus edasi teiste rahvaste juure, siis jälgime peamiselt Prantsuse lipu arengulugu. Seda enam, et kõigi rahvaste lipukultuse vaatlemine viiks pikale ja pealegi ei erine nad enam hilisematel aegadel palju üksteisest. Risti otsa kinnitatud lipu töid Prantsusmaale kristlikud kirikud ja VII sajandist peale muutus sellane lipp üldiseks moeks. Alates sellest ajast lehvib kristlik lipp prantsuse sõjaväe eesotsas. Sellane komme kestis kogu keskaja. Kroonitud feodaalhärrad ja vasallid tarvitasid mitmesuguseid lippe oma sõjavägede jaoks seni, kuni 498. aastal Prantsusmaa kuningas määras üldiseks lipuks Püha Martini kirikukuu. Aga juba 630. aastal tekkis selle asemele oriflamm või kuningalipp. Philippe-Auguste'i ajal sai kuninglikuks lipuks valge riie, külvatud üle kuldsete lilliaõitega. Charles VI tunnistas omaks sinist värvi lipu, mis oli keskelt jagatud pooleks valge ristiga.

Keskajast peale on täiesti valge lipp lüüasaamise või kaotuse sümboliks. Kindluse kaitsjad, tõstes üles valge lipu, loobusid vastuhakkamisest ja andsid end piiraja meelevalda. Seni aga täitis see standardi või ratsaväelipu aset. Sellane plagu koosnes valgest riidest, riputatud ristiusu valmistatud kepi otsa. Alles XV sajandist peale hakati seda kinnitama vastava lipuvarda külge. Üldiselt ei nimetatud sellast ratsaväe tunnust lipuks, vaid standardiks, ja alles 1583. aastast peale ristiti see küll ametlikult lipuks, ent uus nimetus

lõi läbi alles Charles IX ajal. Hiljem standardi omanikud harrastasid mitmesuguseid embleeme, kuid peatunuseks jäi siiski kaks keppi ülal — üks vertikaalselt, teine horisontaalselt. Siit päris ta ka vana rahvapärase nime — valge risti lipp. Francois I-st kuni Louis XIV-ni ilutsesid rügementide lippudel üksuste või laagri juhatajate ülemate vapid. Oli ka juhtumeid, kus rügemendi juhataja kapriisi kohaselt ratsaväe lippu kaunistas mingisugune fantastiline pilt. Kui tekkis olavööde kandmise mood, muutus valge lipp isiklikuks asjaks, aastme eraldusmärgiks ülemate juures. Nüüd kanti olavööd varre otsas, millele olid tähistatud ülema aukraadid. Valge lipuga püüdesid teistest eraldada peamiselt provintsi juhtivad ohvitserid, kel ei olnud küll otsest õigust, kuid kes salaja pretendeerisid kroonile. Nad tahtsid sellega näidata, et nende sõjamehed on ainult nende isiklikus käsutuses. Ent Louis XIV, piiritelematult kade teiste autoriteedile, ei sallinud, et need otseskoohese õigusega pretendeeriks mingisugusele autoriteedile või võimule. Nähes siiski paratamatut seika, et provintsi juhtiva ohvitserkonna autoriteet tõuseb vähehaaval, andis ta 1661. aastal dekreedid, millega tühistas ohvitserkonna sellased eesõigused ja liitis need kuningakojaga õigustega. Siit peale polnud enam valge lipu kandmise õigust juhtiva ohvitserkonna prerogatiivide hulgas, lipp muutus natsionaallipuks või vähemalt kuningakojaga lipuks. Ühes sellega omandas Louis XIV Prantsusmaa sõjavägede ülemjuhataja tiitli. Kindralite lipuks sai nüüd trikoloor, kuna üksikud rügemendid kandisid õige mitmesuguse vormi ja värviga lippe. Maurice de Saxe kirjutab selle kohta pahakspanevalt: „Vaja saada lahti lippude ülirohkestest kui rumaluse tunnusest, sest tõenäoliselt oli kunagi määratud ainult üks lipp sõjaväele.“ Lippude rohkus oli muidugi tingitud sellest, et vanasti ja isegi nüüd on moes lause „teenida lipu all“ või „ühineda lipu all“. 1703. aastal vähendati rügemendi lippe kolmele, 1749. a. — kolmelt kahele ja lõpuks 1776. a. ei tohtinud üheski rügemendis olla rohkem lippe kui üks. Valge lipp jäi ikkagi kuninga omanduseks ja järjekordne dekreet 1696. aastal lubas seda tarvitada kuninga või kroonprintsiga vahtkondadel ja aukomaniidel sel juhtumil, kui kindral oli isiklikult vahtkonna pealik. Sellase lipu vapikilp oli ühesugune riigi üldise vapiga. Rügementide lippudel polnud omavahel midagi muud ühist kui suur rist, mis lõikas lipuriide neljaks osaks. Kuulsal Picardie' rügemendil oli punane lipp valge ristiga, Champagne' rügemendil — roheline valge ristiga, navarralasil — langenud puulehtede värvi valge ristiga, mis oli ehitatud kuldsete liiliaõitega, piemontlasil — musta värvi valge ristiga, bretannlaste lipp koosnes hermeliniinahast valmistatud vapi kujutusest, jne. Helveetslasist koosnev kuninga kaardivägi tarvitas punasest taftist lippu, mis oli kaetud neljast nurgast sinise riidega ja keskel ilustatud valge ristiga. Sinna oli maalitud ka riigi vapp. Kogu lipp oli külvatud üle kuldsete liiliaõitega. Lühidalt, iga sõjaväe jagu kandis oma lippu, ja need olid õige mitmesugused. Sellane seisukord kestis kuni 1789. aastani. Siis ei tahetud enam midagi teada kuninga ega sõjaväe lippudest, vaid otsiti rahvuslippu, mil poleks vähimatki ühist endise korraga ja mis ei tuletaks seda meele. Alguses arvati selleks olevat kõige sobivam roheline värv, sest Camille Desmoulins'i poolt kistud leht Palais-Royal'i puu küljest tähendas ühine-mise signaali, kuid siis meenus revolutsionäridele, et kõige halvema kuulsusega Artois' krahvi teenijaskonna värv oli roheline, ja nad hakkasid otsima teist värvi. Jäädi peatuma Pariisi linna värvidele, punasele ja sinisele, sest need olid võrdlemisi populaarsed rahva hulgas selle poolest, et linn oma värvidega võttis osa seltskondlikust tegevusest juba eelmisel aastajal. Neile kahele värvile lisati kolmas, valge, mida truult säilitas rahvusvägi. See uus lipp, millele sai osaks edaspidi teha kuulsusrikkaid retki mööda Aafrikat, Aasiat ja Euroopat, võeti vastu rahva poolt entusiasmiaga.

Mõni kuu hiljem, pärast Bastille' kindluse äravõtmist, Bailly ja Lafayette andsid üle selle lipu pühalik

pidulikkusega Louis XVI-ale Pariisi suures raekoja saalis. Trikoloor lehvib kui võidutrofee ja tast sai revolutsiooni püha embleem kogu rahvale. Mitmed dekreedid, mis anti asutava kogu, seadusandliku kogu ja konvendi poolt, kinnitasid trikoloori rahvuslikuks pühaduseks. Provintsi rahvusvägi hakkas samuti tarvitama trikoloori, kuid ta ei kooskõlastanud värvide järjekorda Pariisi trikolooriga. Ühes kohas võis näha valget-sinist-punast, teises punast-sinist-valget ja kolmandas sinist-valget-punast. Mõned võtsid koguni tarvitusele lipu, mil sinine ja punane värv olid horisontaaljoones, nagu Hollandi lipul. Lõpu tegi sellasele ebakooskõlale seadus, mis määras ette järgmise korra: sinine varda küljes, valge keskel ja punane lehvib õhus. 1792. aastal tehti korraldus, et vanad lipud ja standardid põletataks ja et nad asendataks trikolooriga. Samuti pidi valge lipusideme asemel nüüdsest peale sunduslikult tarvitatama kolmevärvilist sidet. Sel ajastul oli kaks lipu tüüpi — üks pataljoni, teine ratsaeskadronide oma. Lipu pikkus küündis 5 jala 6 tollini samasuguse laiuse juures. Raudvarras pidi olema vähemalt kuus tolli lai ja ta ülemine ots oli kaunistatud hellebardiga. Selle ühele küljele oli graveeritud rügemendi nimi ja lahingud, milledest ta oli võtnud osa, kuna teisel pool seisis devii: „Discipline ja alistumine seadusele“ (Discipline et obéissance à la loi). Tolleaegne Prantsuse vabariigi armee rändas selle lipuga läbi kõik Euroopa võitlusväljad. Napoleon I jättis alles Prantsuse lipu ja võidukas trikoloor külastas nii mõndki Euroopa pealinna. Kuid temagi tegi muudatusi lipu juures, kui mitte värvides, siis pealkirjades. Vanad pealkirjad kadusid. Selle asemele siginesid järgmised: ühele poole „...Rügemendi keiser“ (L'empereur au... régiment), ja teisele küljele — kuulsate lahingute nimed. Hellebard asendati kotkaga, vanaaegse võimu ja võidu tunnusega. Vahe-tuse tseremonia sündis suure pidulikkusega 5. detsembril 1805 Marsiväljal.

Restauratsioon keeldus võtmast tarvitusele kuulsat trikoloori ja asendas selle valge lipuga, mis oli kaunistatud liiliaõitega ja kandis Prantsusmaa kilpvappi. „Sada päeva“ töid uuesti päevavalgele kotka, aga nende möödudes pääsis teist korda võidule valge lipp trikoloori asemel. Ja 1816. aasta dekreet määrab ametlikult valge lipu Prantsusmaa natsionaallipuks. Mõni aeg hiljem reguleeritakse seadusega ka koht lipule sõjaväes. Lipp peab asetsema esimese pataljoni man, nagu see oli kombeks muistsete Prantsusmaa kuningate juures.

Kui Charles X lahkus troonilt, oli Louis-Philippe'il esimene mure tuua välja trikoloor. 17. märtsil 1831. aastal võttis sõjavägi hõisates vastu teiskordse trikoloori ilmumise, kandes seda 9 Gallia kuke otsas devii-siga: „Vabadus on ühiskondlik kord“ (Liberté, ordre public). 1848. aastal tõusis kord päevakorda küsimus — vahetada trikoloor punase lipu vastu, kuid ühe ajutise valitsuse liikme ägedal vastuseisul, kes seletas, et sellane samm osutuks võltsiks ajaloo tõlgenduseks, kukkus ettepanek läbi. Trikoloor jäi. Täidesaatvas komisjonis arutati värvide järjekorra küsimust ja otsustati pärast elavaid vaidlusi jätta 1789. aasta lipp täieliselt alles. Ainult valgele tsoonile trükiti uued sõnad: „Vabadus, üheõiguslikkus, vendlus“ (Liberté, égalité, fraternité), ja keskele „Ühtlus“ (Unité). Keiserriigi jaluleseadmisega kadusid lipult need paljutootavad sõnad ja neid asendas devii: „Au ja isamaa“ (Honneur et patrie). Samuti ilmus teist korda lipuvarda otsa kotkas.

Vanasti, kui rügement oli lahingus või lahingulii-nil, usaldati lipu valge neljale seersandile või kortermeistrile, kaheksale kapralile või brigadeerile. 1791. aastast võttis need kohustused üle korterijaotaja. Kui lipp oli asetatud rügemendi keskele, saluteeriti sellega püha sakramenti, suverääne, printse, suuri võimukandjaid, ministreid ja marssaleid.

Pärastpoole määrati eri vahtkond ja alatine vahisõdur, kes asusid korpuse komanderi juures. Lipu kandmise kord ja sellega saluteerimine ning au andmine oli omaette peatükk sõjaväe õppustes. Seda nimetati lipu k ä s i t u s e k s (maniement du drapeau). Juba vanast

ajast püsib komme katta lippu leina puhul krepiga. Suri mõni tähtis valitseja, marssal või korpuse komandant, algas lipul kurb surmatseremoonia. Suverääni leima tähistati aastase leinaga.

Rahvuslippude kõrval püsivad ka mõningad rahvusvahelise tähendusega lipud. Must lipp, mille tähendus on morn, õnnetusi ja katastroofe kuulutatav, sai alguse Itaaliast Medici ajast. Pögenikud, hakates tapma valitseva erakonna peamehi, tõstsid üles musta lipu. See komme kandus edasi bandiitide salkadele, kes võtsidki enestele nimeks „must jõuk“. Kui must lipp tõusis vardasse, algas tapmine ja kodusõda, omavaheline lahing elu ja surma peale. Pärastpoole tarvitasid seda röövlite jõugud õige omapäraselt: olid nad valitsuse vägede poolt piiratud ümber, püstitasid bandiidid musta lipu, mis tähendas, et allaandmist pole ja võitlus kestab viimse meheni. Deviisiks lipule oli kirjutatud „Võita või surra“ ja sümbolilt aset täitis inimese luukere. Sama lipp oli õige kaua tarvitusel ka piraatide juures.

Üksikute rahvaste juures tarvitatakse musta lippu veel hädaohu ja eemalehoidmise signaaliks, kuid nüüd on selleks juba rohkem võetud tarvitusele punane värv, nagu see on meilgi. Kõigil muil juhtumel on must lipp kannatuse ja surma tunnuseks, mis tähendab valu, õnnetust ja hädaohtu.

Valgest lipust ja valgest punase ristiga me siin pikemalt juttu ei tee, sest nende rahvusvaheline tähendus on kõigile teada, seda enam, et nende lippude tarvitamine ja tähendus on fikseeritud rahvusvaheliste punaste ristide kongresside ja sõja küsimusi arutavate konverentside protokollides. Siin on töötatud välja riikidevaheline kokkulepe, millest ka enam-vähem on peetud kinni.

Lipu õnnistamise komme ulatub tagasi IX sajandi lõppu. Esimese korralduse tegi selleks keiser Léon Filosoof. Ta käskis õnnistada lippu vähemalt kaks päeva enne lahingusse minekut. Hiljem tehti seda toimingut suure toredusega: trompeedid puhusid, tambuurid mürasid ja musketid lasksid saluutpauke.

Lipu mahajätmine loeti võrdseks deserteerimisega. Marssal de Saxe ütleb selle kohta: „Sõdureile peab saama religiooniks mitte kunagi jätta maha lippu. See peab olema neile püha. Igasugused auavaldused ja lugupidamise kombad, mida näidatakse lipule, ei küüni kunagi lipu tähtsuseni.“ Lipp on rohkem kui süm-

bool, see on peaaegu elusolend, seepärast on tal suurim õigus austusele. Teda kaunistatakse ja ülistatakse, kui rügement on hästi võidelnud, ja ei tohiks olla ühtki sõdurit ega kodanikku riigis, kes ei tasuks kätte lipu haavamist. Lipp on rahvus, on riik, ja selle haavamine kandub edasi põlvest põlve. Sellased patriootilised tunded ja austamise kultus omistatakse lipule kõigi tsiviliseeritud rahvaste juures, sellest on peetud kinni kõigil aegadel ja kõikide rahvaste juures. Roomlased näiteks jumaldasid oma lippu ebausklikult ja orjalikult. Tertullius ütleb: „Roomlaste religioon on sõjaväeline. Nad jumaldavad lippu, annavad selle ees vandeid ja katavad sellega kõigi jumalate päid.“ Niisama tähtsal kohal seisab lipp ka teiste rahvaste juures. Kuulus prantsuse kirjanik Mirabeau ütleb, et süüdlane saksa sõdur, kellele on antud armu, peab paluma lipu ees põlvili andeksandmist ja puudutama kätega oma lippu. Puudutamine annab tagasi talle lugupidamise ja ta võib jälle kanda sõjariistu. On teadmata, mispärast inimesed austavad nii lippu, nagu oleks see jumala kuju, millest hoovab kaitsvat vägevust ja mille kaotus tähendab suurt õnnetust. Paljude riikide sõjavägedes on veel praegu maksmas seadus, millega lipu maha jätnud sõdurit karistatakse surmaga. Niikaua kui sõdur elab, peab ta kõvemi olema lipu küljes kinni kui lipuvarras.

Ometi kaotatakse lahinguis lippe. See on kõige halvem saatuse löök kaotajaile, kuid traditsiooni kohaselt ei pea võitja nendega haavavalt uhkustama. Küll on aga lubatud neid mõneks ajaks panna välja rahvale vaatamiseks.

Kõik katsed alandada lipu väärtust sõdurite silmas ei ole kannud vilja, sest püsib kultus, mida levitab see aukartust äratav talisman, ja kus ka sõdur või kodanik ei ole, oma rahvuslipus näeb ta kodumaad. Rahvad ise on loonud sellase õiguse ja arusaamise, et kus lehvib natsionaalne lipp, seal on selle rahvuse maalapp.

Eelpool toodust selgub, et rahvuslipu traditsioonide loojaks on olnud peamiselt sõjavägi. See on ka arusaadav, sest sõjavägi püsib tänapäevani riigi ja rahvuse suveräänsuse kaitsja ja hooldaja seisukohal. Nendelt on lipukultus kandunud edasi rahva juure ühes sümbolise tähendusega. Seepärast iga rahvas, kes austab ja hindab ennast, peab austama ja hindama oma rahvuslippu.

EPa.

Populaarseim
paberossisort

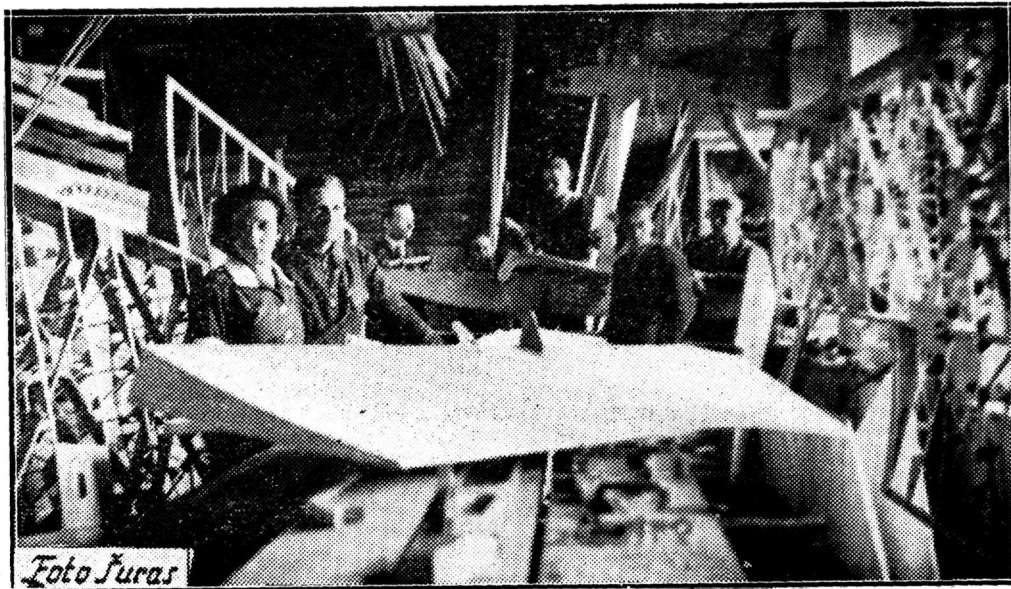
ORIENT

Idamaa tubakate õrn aroom
ja meeldiv maltse tegid teda
eelistatuimaks paberossiks

Tartu malevlased purilennukit ehitamas

Tartu maleva lennuringis käib hoogus töö purilennuki ehitamise ümber. Linna tööstuskoolis, kus toimub purilennuki ehitamine, käivad lennuringi liikmed-

harjutamist, kuid mitte angaari lennuki hoidmiseks. Ja see tõsiasi ähvardab saada ülesaamata takistuseks lennukursusega algamiseks.

malevlased kordamööda töö. Liist liistu külge liimitakse ja kinnitatakse naelakestega suurima hoolega ja varsti kasvab neist pulgakestest, liistukestest ja vineerist kokkuseatud üksikosadest moodne purilennuk, mis osaval juhtimisel liugleb uhkelt ja vabalt pilvede all.

Lennuringi liikmed, keda on arvult üle saja, on suure huviga asja juures. Eriti võib see ala kaht noort naiskodukaitse liiget, kel näib olevat kindel tahe omandada esimeste Eesti naislendurite tiitlit.

Kavatsetavatele lennukursustele, millega tehakse viibimata algust purilennuki valmisaamisel, on annud üles juba üle 35 malevlase. Nii on kursante tegelikult juba kahe kursusrupi jaoks. Muidugi, kui arstide komisjon mõnele neist igatsetud huviala oma eitava otsusega ei nihuta „mõnusasse kaugusesse“. Osal on see tuleproov juba õnnelikult seljataga, kuna teised käivad veel oma ettevõttele hankimas heakskiitmist.

Suurimaks mureks kogu asja juures on lennuvälja ja angaari puudumine. Tartu on seni olnud eralennuväljata ja praegu komistab selle puudumisele ka maleva lennuring. Kaitseväge lennuväljal võimaldatakse küll

Pildil: Kahel pool ääres lennuki (tüüp „Jacobs“) kandepinnad. Ees töölaual lennuki kallak ja kõrgustüürid. Vasakul laua ääres seisavad purilennuki ehitajad: naiskodukaitse liige prl. S. Neeme, meister ja purilendur B. Auning, edasi — mlvl. Porro, Juust j. t., kes ehitustööst võtavad osa.

Kaitseliitlastele

vihmakuubi

valmistab kaitseliidu poolt heaks kiidetud
proovikuubede järele soodsate hindadega

vihmakuubede erimeister

M. KORM,

Tallinn, Kesk-Luha 6, krt. 3 (Rulkoviuse 16).

KROONIKAT

15. maist alates algas pidevat ühendust Tallinna-Riia liinil uus kiirrong, n.-n. „Balti ekspress“. Uus kiirrong katab vahemaa Tallinna ja Riia vahel 8 tunni ja 10 minutiga. Peatub ainult Tapa, Tartu ja Valga jaamades. Esimest rongi olid saatmas teedeminister kolonel O. Sternbeck, kõrgemad raudtee ametnikud ja hulk uudishimulisi. Paljud tegid kaasa lõbusõidu uue kiirrongiga.

*

17. mai hommikul tekkis tulikahju Petserimaal Litsje külas. Tuli tekkis küla lõunaserval ja levis soodsa tuule tõttu kohutava kiirusega üle kogu küla. Maani maha põles külas 28 elamut ühes kogu inventaariga ja elamute omanike ainsa sissetuleku hankimise abinõudega — kalavõrkudega. Küla elanike keskel, kes eranditult kõik on venelased, tekkis ääretu paanika. Võis näha südantlõhestavaid pilte, kus suitsevail ahervartel inimesed põlvitasid nuttes, sirutades käsi palves taeva poole. Õnnetuse silmapilgul oli suurem osa küla meesperest kodunt kaugel, sest nad olid läinud sisemaale otsima tööd. Kohapeal korraldati otsekohe peavarjuta jäänud inimeste abistamist, andes neile ulualust ja leiba. Eesti Punane Rist saatis õnnetuile riideid ja toiduaineid. Rahalist abi andsid mitmed suuremad asutused ja üksikud isikud. Eesti suurim ajaleht „Päevaleht“ annetas 500 krooni. Riigilt määrati anda toetust kannatada saanutele vajalise seemnevilja ostmiseks.

*

16. mail viibis läbisõidul Tallinnas Soome kindralstaabi ülem kindralmajor K. L. Oesch ja kindralstaabi jaoskonnaülem kolonel-leitnant Malm. Külalised sõitsid Tallinna kaudu Varssavi, osa võtma Soome kaitseväge esindajatena Poola marssal J. Pilsudski matustest.

*

18. mail sängitati maamulda marssal J. Pilsudski põrm. Matusetalitus leidis aset Krakovis. Matuserong oli mitme kilomeetri pikkune ja mõlemal pool teed, mida mööda liikus matuserong, seisis rahvamurd määratu müürina. Pilsudski maeti Vaveli kuningate lossi peakirikus. Matusetalituse pidas Krakovi peapiiskop vürst Sapicha.

Tallinnas peeti sel puhul rooma-katoliku kirikus leinajumalateenistus, millest võtsid osa meie valitsuse liikmed, kõrgemad kaitsevälased ja Poola saadik V. Przesmycki.

*

18. mail hukkus S.S.S.R-i hiiglalennuk „Maksim Gorki“, kusjuures sai surma 11 meeskonna liiget ja 36 reisijat. „Maksim Gorki“ pörkas õhus kokku vigurlendu sooritava lennukiga ja purunes juba enne maapinnale jõudmist. Nõukogude valitsus otsustas õnnetuse ohvrite matused korraldada riigi kulul, maksa iga hukkunu perekonnale 10.000 rubla toetust ja määrata neile kõrgendatud pajuki.

„Maksim Gorki“ valmis möödunud aasta kevadel professor A. Tupoljevi kavandi järgi. Selle ühepinnalise lennuki suurusest annab pildi tiibade ja kere pikkus: iga tiiva pikkus 63 meetrit, kusjuures mõlemad tiivad sisaldasid kajuteid; kere pikkus 32,5 meetrit. Lennuk oli varustatud 8 mootoriga, millel kokku 7000 h.-jõudu. Hiiglalennuk võis arendada kiirust 260 km tunnis. Lennukis oli helikino seadeldis ja väike trükikoda. Lennule võis „Maksim Gorki“ võtta kaasa 70 inimest.

*

25. mail peeti Tallinnas abiturientide päeva. Korraldati pidulikke aktusi ja koolilõpetajad asetasid pärja vabadussõjas langenud õpetajate ja õpilaste mälestussambale.

*

26. mail korraldati Nõmmel rannakaitsepäev, vastavate rongkäikudega ja pidustustega. Pidustuste ülejääk, mis ulatub 700 kroonini, läheb rannakaitse korraldamiseks ja antakse üle koos teissuguste korjandusviisidega saadud summadega allveelaevastiku sihtkapi-tali valitsusele.

*

27. mail peeti Tallinnas Soome ja Eesti näitlejate vaheline jalgpalli „maavõistlus“. Magedavõitu tsirkust oli tulnud jälgima mitmetuhandepealine rahvahulk. Olgugi et puhas sissetulek läks õilsaks otstarbeks — näitlejate puhkekodu fondi — ei suutnud paljud pealtvaatajad hoida tagasi nurinat ja pettumust ning lahusid enne „maavõistluse“ lõppu.

*

27. mail juhtus Tallinnas Lasnamäe aerodroomil raske lennukatastroof. Kaitseväge lennuk, mida juhtis reservlendur n.-allohvitser V. Hansen, pörkas vastu maad. Kaasalendaja aviomotorist veltveebel A. Olm sai silmapilkselt surma, kuna lendur toimetati raskelt haavatuna haiglasse. Õnnetus sündis sügava pöörangu tegemise juures, kus lennukil kadus tasakaalus hoidmiseks vajaline kiirus.

*

30. mail pühitses Vabadusristi Vendade Ühendus vabadusristi 16. aastapäeva. Selleks päevaks valmis Tallinna Eesti Naisseltsil lipp, mis annetati Vabadusristi Vendade Tallinna Osakonnale. Lipu andis üle kv. ülemjuhataja kindral J. Laidoner.

*

2. juunil pühitses noorkotkaste Tallinna malev 5-dat aastapäeva. Päeva hommikul tegid noored tervituskäigu peavanema, kindral J. Laidoneri, juure. Vabadussõjas langenud õpetajate ja õpilaste mälestussambale asetati pärg ja Schnelli tiigi äärsel spordiplatsil peeti pidulik koondus. Samas anti ka siderühmale üle uus lipp.

*

3. juunil jõudis New Yorki Prantsuse uus hiigla-aurik „Normandie“, olles katnud ookeani — 3192 miili

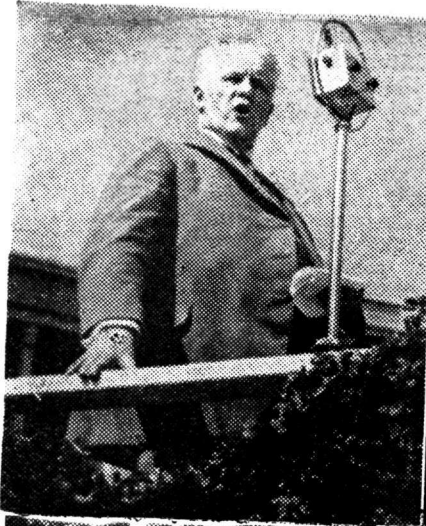
Jalanõude ja naftakaupade

parim ostukoht on

Raudnaht
Tallinn

Estonia pst. 15.

Päevasündmusi piltides

Ülal:

Vasakul — haridus-sotsiaalminister N. Kann avab Harjumaa koolide laulu- ja võimlemispäeva; paremal — rahvarõivais Harjumaa lapsed laulmas

Keskel:

Vasakul — algkoolide tütarlapsed võimlemas laululaval; paremal — üks väikesi lauljaid annab Kadrioru lossi ees minister N. Kannule lilli, palvega anda need üle riigivandmale

All:

Soome õpetajad asetamas pärga vabadussõjas langenud õpetajate ja õpilaste mälestussambale

VABADUSRISTI AASTAPÄEVA PÜHITSEMINE TALLINNAS.

Vabadusristi 16. aastapäev, mida peeti laevaminemise pühal, kujunes suureks pidupäevaks Tallinnale. Kell 12 peeti Vabadusplatsil väeosade ja kaitseliidu üksuste paraad, millest võttis osa ka 1600 kaitseväelisel õppusel viibivat kooliõpilast. Ilusa ilma tõttu olid paraadi tulnud jälgima tuhanded pealinna elanikud, kes imetelid eriti motoriseeritud väeosade võimsat esinemist.

Ülaloleval fotomontaažil on läbilõige paraadist. Vasakul — peaministri asetäitja K. E e n p a l u, kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. L a i d o n e r ja teedeminister kolonel O. S t e r n b e c k võtavad vastu väeosade defileerimist. Paremäl — merevägi paraadmarsil. Paremäl keskel — realkooli õpilased sammuvad mööda auküalistest. Vasakul all — vabadusristi vennad aukohal oma uue lipuga. Paremäl all — Auto-tanki rügemendi tankid sõidavad paraad-rivis mööda kaitsevägede ülemjuhatajast ja auküalistest

— 107 tunni 33 minutiga. Eelmine rekord oli Saksa ookeaniauriku Bremeni püstitatud — 109 tundi ja 58 min. „Normandie“ sinise lindi võitmise puhul korraldati New Yorgis suured pidustused, mis kestsid nädalapäevad.

*

4. juunil tekkis Prantsusmaal valitsuse kriis. Bouissoni kabinetile, mis oli vaevalt neli päeva ametis olnud, avaldati umbusaldust saadikutekojas volitusseaduse hääletusel. Saadikutekoda keeldus valitsusele andmast erakorralisi volitusi majanduse ja rahanduse jaluleseadmiseks. Hääletusel volitusseadus lükati tagasi 264 häälega 262 vastu, nii et valitsus kukutati ainult 2 häälega. Uue valitsuse kujundas Pierre Laval, kelle kabinetis on 18 ministrit Bouissoni valitsusest. Uus valitsus nõuab parlamendilt volitusi, mis piirduvad frangi kaitsmisega ja spekulatsioonide vastu võitlemisega.

*

6. juunil peeti Tallinnas Balti linnade liidu komitee koosolek. Koosolek peeti Tallinna raekoja saalis. Koosolekust võtsid osa Riia linnaeape Celminsch ja Kaunase linnaeape Merkis.

*

7. juunil saabus Tallinna tagasi riigivanem K. Päts, kes viibis kuuajalisel ravimisel Poolas, Truska-

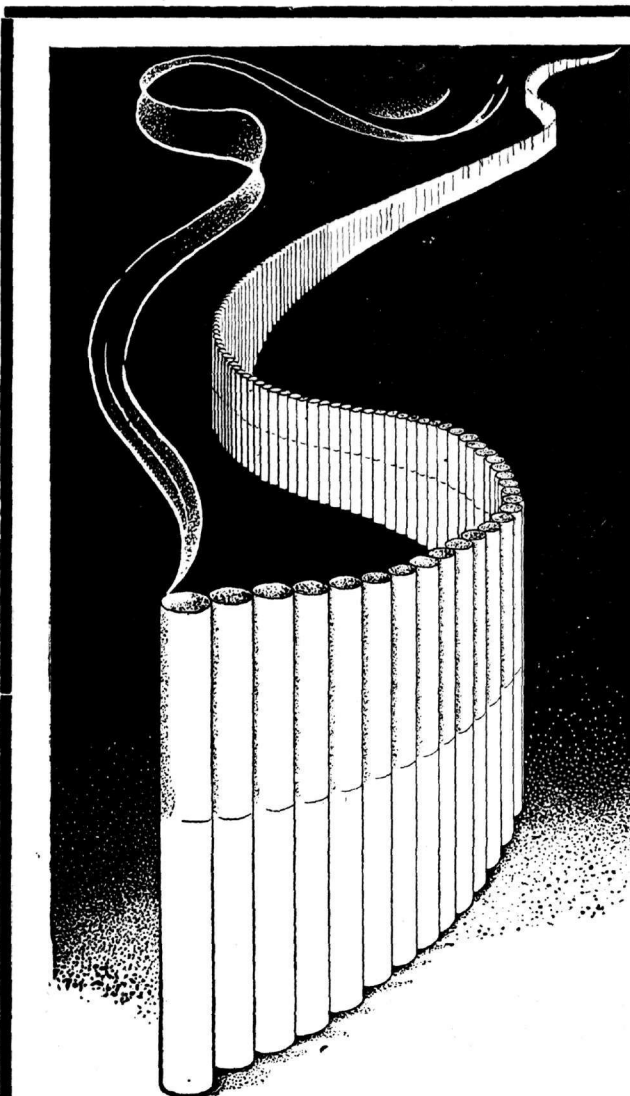
vieci kuurordis. Riigivanemat oli Balti jaamas vastu võtmas peaministri asetäitja K. Eenpalu, kv. ülemjuhataja kindral J. Laidoner, aukompanii orkestriga ja hulk kõrgemaid ohvitseri. Riigivanem oma puhkeajal on raviastutuses hästi kosunud ja tunneb end tervislikult väga hästi.

*

10. juunil avati Riigikülas ja Jõhvis vabadussõja mälestussambad. Avamistalitusest võttis osa ka riigivanem K. Päts, ühes teiste valitsuse liikmetega. Mälestussambad on püstitatud vabadussõja-aegsete lahingute kohtadele ja ehitatud seltskonna poolt kokkupandud summadega.

*

12. juunil avas kv. ülemjuhataja kindral J. Laidoner Valdeki mälestusmärgi, mis püstitatud aasta eest mürsuplahvatusel surmasaanud aspirantidele. Mälestusmärk on valmistatud Valdeki õppeväljalt leitud suurest kivist, millele on raiutud ühele küljele tekst: „Siin langesid 14. juunil 1934. a. õppeväljalt leitud mürsku ettevaatamatult käideldes sõjakooli aspirandid n. allohvitserid Johannes Kattai ja Aleksei Pärl, kapralid: Eduard Kikerpill, Kurt-Georg Gadd, Alfred Viira, Karl-Gustav Truumann, Endel-Adelbert Uulist, Hugo Juhkami, Heino Erits ja Ferdinand Hausenberg.“

VÕIDUKALT EDASI

ETK PABERROSSID

AHTO

RÜNNAK

SEVILLA-EKSTRA

ROYAL-EKSTRA

GRAND

ON LEIDNUD TEE SUITSETAJATE JUURE
EESKUJULIKU JA PÜSIVA HEADUSEGA

Ülevaade allveelaevastiku sihtkapitali juhatuse tegevusest

1933. a. kevadel asuti teostama ideed: seltskondlikul algatusel ehitada üks allveelaev, mille realiseerimiseks sama aasta 31. mail vabariigi valitsus kinnitas „allveelaevastiku sihtkapitali“ (A. S.) põhikirja.

Kodanikud suhtusid alul soojalt A. S. juhatuse tegevusele ning selle tulemusena oli sama aasta lõpuks laekunud annetusi Kr. 18.274.46. Ülemaalse korjanduse läbiviimiseks moodustati linnadesse 14 kohalikku toimkonda seltskonna- ja omavalitsuse tegelasist. Kohapealsed toimkonnad moodustasid endale abitoimkonnad valdades, alevs ja külades.

Võis loota, et säärase toimkondade võrguga õnnestub raha kogumist viia läbi üle maa erilise vaevata, kuid tegelikud tulemused näitasid vastupidist. Toimkondadest, mis olid loodud kirjateel, tegutsesid vaid üksikud hästi ja rahuldavalt, kuna enamus neist oli üksikõikne või ei tegutsenud hoopiski. Näite annab selle kohta alljärgnev tabel aja jooksul korjanduse algusest käesoleva aastani:

	kohalik toimkond	Kr.	
1.	Virumaa	3377.43	
2.	Viljandimaa	930.46	
3.	Petserimaa	734.—	
4.	Läänemaa	696.—	
5.	Järvamaa	343.—	
6.	Harjumaa	265.—	
7.	Pärnu linna	130.—	
8.	Pärnumaa	110.—	
9.	Valgamaa	20.—	
10.	Narva	—	
11.	Võru	—	
12.	Saaremaa	—	
13.	Tartu	—	
14.	Tallinna	—	

Sellele seltsis 1934. a. kevadel laineid löönud sõjalaevade müük, poliitiliste parteide omavaheline hõõru-

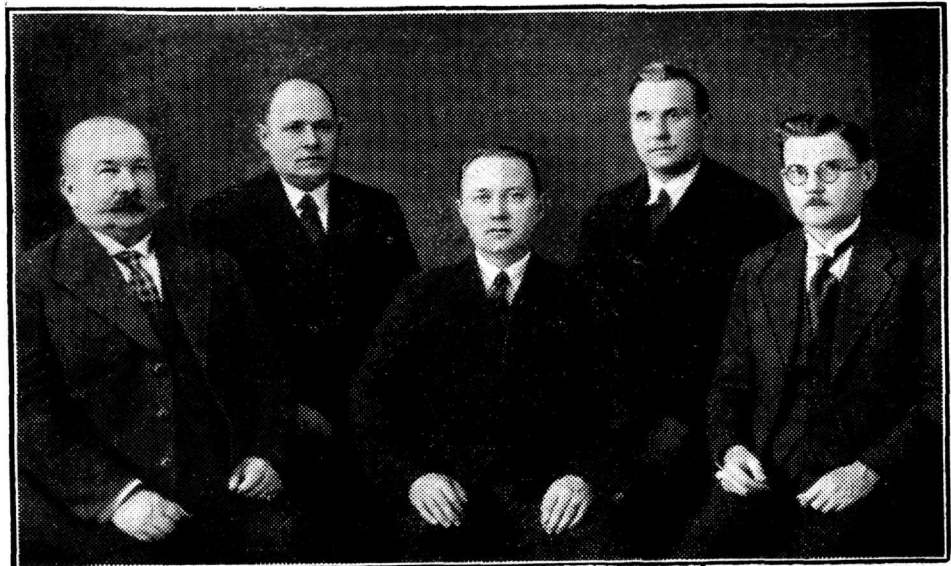
mine. Kõik see mõjus sihtkapitali korjandusele niivõrd halvavalt, et A. S. juhatuse otsustas katkestada korjanduse organiseerimise ja jääda äraootavale seisukohale, kuni selguvad ühed kui ka teised takistavad asjaolud ning rahva meeleolu muutub stabiilsemaks ja heatahtlikumaks. Nii seisis A. S. töö tegevuseta äraootaval seisukohal 1934. a. kevadest 1935. a. alguseni; sel ajal laekusid vaid üksikud summad ja needki enamuses riigiteenijate palkadest lubatud kinnipeetavad igakuised sissemaksud teatud % näol ja välismaale Eesti saatkondadesse ja konsulaatidesse varem väljasaadetud korjanduslehtede kaudu laekunud annetused.

Peab tähendama, et väga suurt poolehoidu ja vastutulekut on näidanud üles välismaal viibivad eestlased ja Eestile kaasa tundjad. Alljärgnev nimekiri näitab, kui palju keegi on välismaal korjanduse algusest senini annetusi kogunud ja A. S. arvele sisse maksnud:

Konsul P. Rumbert, Shanghais, £ 40.27.20	Ekr.	750.35
„ J. Sütt, Harbiinis, \$ 100.58	„	360.08
Sekretär J. Bauer, Rotterdamis, fl. 120.—	„	292.14
Saatk. ametn. J. Mahlberg, Kaunases, litti 140	„	189.98
Asekonsul T. Kuusik, New Yorgis, \$ 40.43	„	147.72
Aukonsul H. Rosenfeldt, Riias, latti 152	„	144.34
Konsul O. Grant, Kopenhaagenis, D.kr. 145.—	„	116.73
„ D. Janson, Roomas, liirasid 322	„	97.90
„ R. Ise, Rio de Janeiros, milreise 315	„	94.50
Kolonelleitnant J. Raud, Varssavis, zlotte 124	„	94.37
Asekonsul Treude, Antwerpenis, Belg. fr. 450	„	74.61
„ A. Tattar, Hüllis, £ 5.—	„	72.44
Sekretär H. Oss, Danzigis, D. guldn. 60.—	„	70.47
Konsul A. Pallo, Helsingis, Smk. 745	„	59.45
Sekretär J. Kodar, Genfis, Šv. fr. 35.—	„	39.45
Konsul Levingstone, Holmesis, £ 2:2	„	37.78
„ Hilger, Düsseldorfis, Rm. 15.—	„	17.14
Sekretär K. Zirkel, Stokholmis	„	14.—
Sekr. konsul J. Mölder, Riias	„	5.—

ALLVEELAEVASTIKU SIHTKAPITALI TÜRİ TOIMKOND

Pildil vasakult paremale: toimkonna abiesimees Dr. J. Wöhrman, sekretär M. Rõuk, esimees A. Viirmaa, laekahoidja K. Kroos, ametita juhatuse liige J. Vitsut

ALLVEELAEVASTIKU SIHTKAPITALI PÕLTSAMAA TOIMKONNA JUHATUS

Istuvad vasakult: J. Soo — laekur, G. Kold — esimees, A. Kalamees — abilaekur, A. Schulzenberg — abiesimees. Seisavad: K. Jürmann, H. Rebane, P. Peterson — propagandapealik, P. Puhk, E. Reial — sekretär, K. Vervolt

Kui aga kodumaised poliitilised hõõrumised ja sõjalaevade müügi lained ajakirjanduse kaudu said välismaal teatavaks, vaibus ka sealsete eestlaste ja Eestile kaasa tundjate huvi A. S. vastu.

Üks aasta ja 7 kuud kestnud A. S. tegevuse järele oli 1934. a. lõpuks kogutud Kr. 51.251,86. See oli summa, millist meil Eestis varem veel pole korjanduse teel kokku saadud, kuid ülesseatud A. S. eesmärgini mitte küündiv, hoolimata hoogsa meeleoluga alustatud kogumisest.

Algav 1935. a. töö pöörde A. S. juhatuse tegevusse. Kuna riigi poliitiline ja majanduslik olukord ning rahva meeleolu oli vahepeal rahunenud ning omandanud kindla kuju, siis A. S. juhatus otsustas alustada uut laiaulatuslikku aktsiooni üle riigi kindla, üksikasjalise kava kohaselt annetuste kogumiseks A. S. heaks.

Esimeses järjekorras asuti kohapealsete toimkondade võrgu täiendamisele, laiendamisele ja ümberkorraldamisele. Selleks käis isiklikult kohal juhatuse esindaja. Tulemuseks oli, et juba 15. märtsiks s. a. oli loodud 20 elujõulist kohalikku toimkonda järgmiste tegevuspiirkondadega:

1. Haapsalu — Haapsalu linn ja Lääne maakond.
2. Harjumaa — Harju maakond.
3. Kuressaare — Kuressaare linn ja Saare maakond.
4. Kärdla — Hiiumaa.
5. Narva — Narva linn ühes Narva-Jõesuuga ja Narva, Peetri, Vaivara, Auvere, Kose, Vasknarva ja Skarjatina vallad.
6. Nõmme — Nõmme linn.
7. Paide — Paide linn ja Järva maakond, välja arvatud Tapa ja Türi toimkonna alla kuuluv rajoon.
8. Petseri — Petseri linn ja maakond.
9. Põltsamaa — Põltsamaa linn ja Adavere, Rutikvere, Pajusi, Kurista, Lustivere, Uue-Põltsamaa, Vana-Põltsamaa ja Võisiku vallad.
10. Pärnu — Pärnu linn.
11. Pärnumaa — Pärnu maakond, välja arvatud Pärnu linn.
12. Rakvere — Rakvere linn ja Viru maakond, välja arvatud Narva toimkonna alla kuuluv rajoon.
13. Tallinn — Tallinna linn.

14. Tapa — Tapa linn ja Lehtse, Albu, Ambla, Nõmmküla, Einmani ja Liigvalla vallad.
15. Tartu — Tartu linn ja maakond.
16. Tõrva — Tõrva linn ja Hummuli, Koorküla, Holdre, Taagepera, Helme, Jõgevaste, Patküla, Lõve ja Leebiku vallad.
17. Türi — Türi linn ja Käru, Särevere, Kirna ja Alliku vallad.
18. Valga — Valga linn ja maakond, välja arvatud Tõrva toimkonna alla kuuluv rajoon.
19. Viljandi — Viljandi linn ja maakond, välja arvatud Põltsamaa toimkonna alla kuuluv rajoon.
20. Võru — Võru linn ja maakond.

Pealeselle moodustasid kohalikud toimkonnad endale abiks abitoimkonnad valdadesse, aleveisse, küladesse jne.

A. S. algatajate meeles mõlkus mõte vabatahtlike annetuste varal ehitada mõni allveelaev. Tegelik elu aga näitas, et vabatahtlikul algatusel on võimatu koguda sellast summat, mis lubaks asuda kavatsuse otsele täitmisele, s. o. allveelaeva ehitamisele. Et merekaitseks nõutavate allveelaevade ehitamisele asub riik, siis ühisel kokkuleppel kaitseväge ülemjuhataja kindralleitnant J. Laidoneriga otsustati ehitada seltskondlikul algatusel allveelaeva asemele „allveelaevade hävitaja“, mille suurus võiks olla umbes 70 tonni ning mis läheks maksma ühes relvadega kuni 30 miljonit senti, relvadeta kuni 20 miljonit senti.

Et saavutada suuremat hoogu annetuste kogumisel, selleks korraldati kohalike ja abitoimkondade vahel korjandusvõistlused auhindadele, kusjuures on ette nähtud rida auhindu nii tagajärjerikkamalt töötanud toimkondadele kui ka üksikuile korjajaile järgmiselt:

Kohalikele toimkondadele:

- a) kohalike toimkondade juhatuste nimed, eesotsas juhatuse esimeeste nimedega, graveeritakse hõbeplaadile — kogutud annetuste suuruse (proportsionaalsuse põhimõttel) järjekorras. Hõbeplaat asetatakse ehitatava laeva kajutisse aukohale.
- b) I auhind — ehitatava laeva mudel — sellele kohalikele toimkonnale, kes kõige kiiremini kogub

temale määratud summa ja selle sihtkapitali arvele sisse maksab;

II auhind — allveelaeva mudel — sellele kohalikule toimkonnale, kes teisena kogub temale määratud summa ja selle sihtkapitali arvele sisse maksab;

III auhind — kiirpaadi mudel — sellele kohalikule toimkonnale, kes kolmandana kogub temale määratud summa ja selle sihtkapitali arvele sisse maksab;

IV auhind — ehitatava laeva pilt vastava pealkirjaga — sellele kohalikule toimkonnale, kes neljandana kogub temale määratud summa ja selle sihtkapitali arvele sisse maksab;

V auhind — ehitatava laeva pilt vastava pealkirjaga — sellele kohalikule toimkonnale, kes viiendana kogub temale määratud summa ja selle sihtkapitali arvele sisse maksab.

Abitoimkondade esimeestele:

Kohalike toimkondade juhatuste ettepanekul annetakse abitoimkondade esimeestele mälestuseks kunstipäraselt väljatöötatud mälestusrahad ehitatava laeva kujutusega ja vastavate pealkirjadega järgmiselt:

- I järk — 100% ja rohkem määratud summa kogujaile;
 II „ — 90—99% määratud summa kogujaile;
 III „ — 80—89% määratud summa kogujaile.

Kogujaile:

Abitoimkondade esimeeste ettepanekul ja kohalike toimkondade juhatuste kinnitamisel antakse annetuste tegelikele kogujaile (linnades ja aleveis) mälestuseks kunstipäraselt väljatöötatud ja rinnas kantavad märgid ehitatava laeva kujutusega ja vastava diplomiga järgmiselt:

- I järk — 250 kr. ja rohkem kogujaile;
 II „ — 150—249 kr. kogujaile;
 III „ — 100—149 kr. kogujaile.

Märkus: Maalt (v. a. aleveist) annetuste kogujad saavad ühe ülaltähendatud märkidest ühes vastava diplomiga, kui nad on kogunud poole linnades ja aleveis kogujaile ette nähtud summast.

Annetajaile:

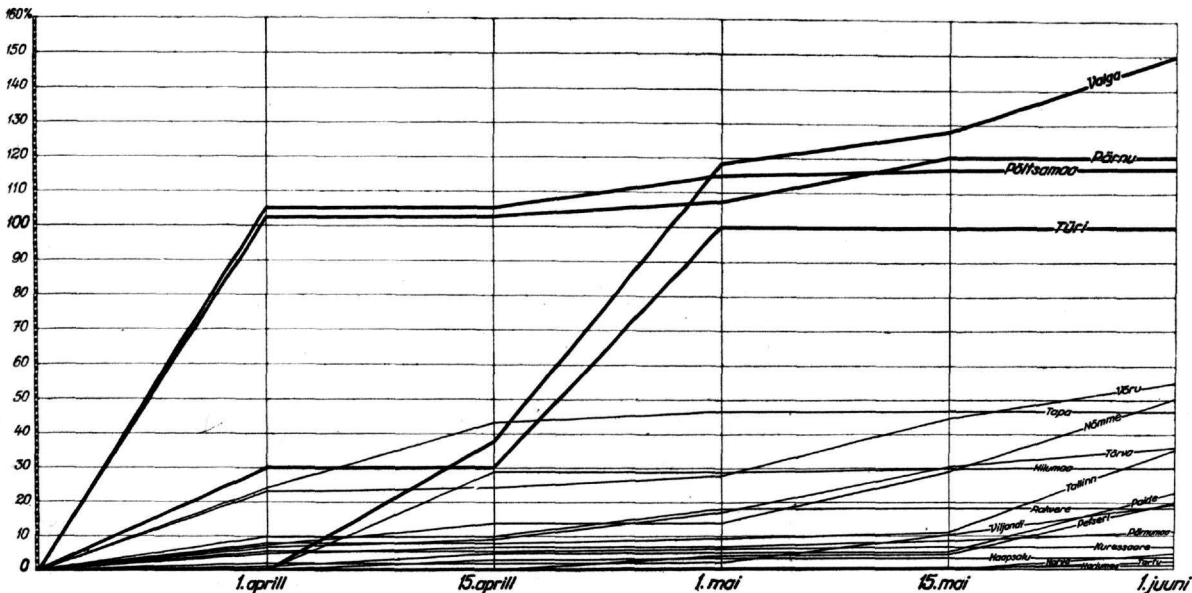
- a) Annetajate nimed üle 100 krooni annetajateni graveeritakse vastavale hõbeplaadile annetuse suuruse järjekorras. Hõbeplaat asetatakse ehitatava laeva kajutisse aukohale.
 b) Kõigi annetajate nimed annetuste suuruse järjekorras trükitakse allveelaevastiku sihtkapitali juhatuse poolt väljaantavasse albumisse.

Et võistluskorjandus oleks kõigile toimkondadele ühtlane ja õiglane, loetakse võistlusele kuuluvaiks ainult need summad, millised laekuvad allveelaevastiku sihtkapitali arvele, alates 20. märtsist 1935. a. kella 0800 kuni 1. detsembrini 1935. a. kella 1500.

Iga kuu 2. ja 16. kuupäeval avaldatakse sihtkapitali juhatuse poolt kõikidele kohalike toimkondade juhatustele teadmiseks võistluskorjandusel laekunud summade seis, seisuga 1. ja 15. kuupäeval, toimkondade paremuse järjekorras.

Uus alustatud korjanduse aktsioon leidis kõikjal väga sooja poolehoidu, sest ta oli, vastavalt rahva kandejõule, hästi organiseeritud ja ette valmistatud. Ei suudetud isegi ära oodata võistluse alguspäeva, kui juba mõned toimkonnad hakkasid kohapeal korjandust teostama. Selle tagajärjel Põltsamaa ja Pärnu linna toimkonnad maksid neile kogumiseks määratud summad sisse võistluse alguspäeva hommikul. Neile järgnesid teised toimkonnad ja nüüd laekub iga päevaga rohkesti uusi annetusi. Kujuka pildi senise võistluskorjanduse tulemustest annab alljärgnev tabel ja graafiline joonistus:

Jrk. nr.	Kohaliku toimkonna nimetus	Kogumiseks määratud summa	Laekunud summa		Laekunud summa %%
		Kr.	Kr.	S.	
1	Valga	2.000	3.001	—	150,0
2	Pärnu	4.000	4.825	—	120,6
3	Põltsamaa	2.000	2.325	35	117,6
4	Türi	1.500	1.500	—	100,0
5	Võru	4.000	2.200	—	55,0
6	Nõmme	4.000	2.020	—	50,0
7	Tapa	1.500	698	78	46,5
8	Tõrva	1.500	539	28	35,9
9	Tallinn	40.000	14.233	51	35,5
10	Hiiumaa	1.250	377	45	30,1
11	Paide	2.000	459	63	22,9
12	Petseri	2.500	498	75	19,9
13	Viljandi	7.000	1.346	50	19,2
14	Rakvere	7.500	1.380	18	18,4
15	Pärnumaa	6.000	708	68	11,8
16	Kuressaare	2.750	188	42	6,8
17	Narva	6.500	295	14	4,5
18	Haapsalu	3.500	134	08	3,8
19	Tartu	15.000	335	52	2,2
20	Harjumaa	5.500	60	50	1,1
Kokku :		120.000	37.154	77	30,9

Nagu tabelist näha, on kahekuine võistluskorjandus toonud annetusi kokku Kr. 37.154,77, seega on üldisest võistluse eesmärgist kogutud 30,9%. Tabelis toodud summad on vaid need, mis tõeliselt kohalike toimekondade ja annetajate poolt on sisse maksetud A. S. riigihoiukassa arvele. Kohalikud toimekonnad omavad ka kohalikes pankades oma jooksvad arved, kuhu kogutud annetused sisse maksetakse. A. S. riigihoiukassa arvele

maksavad kohalikud toimekonnad kogutud summasid vaid siis, kui see on neile huvitav võistluse seisukohast. Nii on suuremaid summasid A. S. sisse maksmata Tallinna, Tartu, Narva, Pärnu, Põltsamaa, Valga jne. toimekondadel.

1. juuniks s. a. oli kujunenud A. S. arvete seis järgmiseks:

D E E B E T	K R E E D I T		
Kassa arve	53.39	Annetuste arve	98359 03
Jooksev arve Eesti Pangas .	17018.07	Mitmesug. tulude arve	1911.40
Posti jooksev arve	2081.92	Protsentide arve	1447.98
Kulude arve	636.70		
E. Maap. väärt. arve	15000.—		
Tähtaj. arve Eesti Pangas .	22000.—		
T. Hüpotekp. väärt. arve .	24920.50		
Jooksev arve Kred. Pangas .	7.83		
Tähtajaline arve Kred. P. .	20000.—		
101718.41		101718.41	

Arvete seisust selgub, et A. S. on annetusi kogu tegevusaja jooksul, s. o. kuni 1. juunini s. a., laekunud Kr. 101.718,41, mis on üle poole kogumiseks ettenähtud summast.

Eriti väärib tähelepanu, et A. S. juhatus annetuste kogumisel kahe aasta jooksul on teinud kulusid kõigest Kr. 636,70, mis teeb välja üldkogutud summast 0,006% ja pole nimetamisväärne.

Korjanduse läbiviimiseks on A. S. juhatuse poolt kohalikele toimekondadele saadetud välja 3008 korjanduslehte ja igale toimekonnale üks kuldraamatu vihik ühes vastava päevaraamatuga.

Kuldraamatu vihku võib iga kodanik kirjutada oma nime nii mitu korda kui ta seda soovib, kuid igakordse

nime kirjutamise eest maksab ta A. S. ühe krooni. Pärast 1. detsembrist s. a. kuldraamatu vihud tuuakse A. S. juhatusse kokku ja täiskirjutatud lehed köidetakse kokku algupärandi kaante vahele. Sel teel on kõigil kodanikel üle kogu riigi võimaldatud võtta osa merekaitse ülesehitamise tööst, kusjuures iga annetaja nimi jääb kuldraamatusse püsima. Kuldraamatu asukohaks jääb ehitatava laeva kajut. Esimesed allkirjad kuldraamatusse andsid vabariigi valitsuse liikmed.

Jääb soovida, et õilsa eesmärgi õigesti mõistmine ja see heldekäeline vastutulelikkus, mida seni on osutatud allveelaevastiku sihtkapitalile, jääksid püsima. Ainult sel teel on võimalik peatselt lasta vette meie rahva algatusel ning ettevõttel ehitatud ja merekaitseks annetatud „allveelaevade hävitajat“.

VALGAMAA TOIMEKOND: Istuvad vasakult: abilaekur dr. J. Müllerson, toimekonna liige pr. E. Aalberg, esimees kolonel F. Pinka, laekur direktor A. Kokkult, toimekonna liige J. Saul. Seisavad vasakult: sekretär A. Meerits, abisekretär J. Ilves, toimekonna liige kol.-lt. J. Hiob, toimekonna liige J. Meister ja toimekonna asjaajaja lt. U. Paukson

MÕNINGAID JOONI SÕJA IDEOLOOGIAST

Sõda kui massi psüühiline nähtus

Majanduslikest kokkuvõttest näeme, et 1934. a. tööstuse toodang on kasvanud suuremaks kui kunagi enne kriisiaegadel ja peaaegu saavutanud ennekriisiaegse taseme. Möödunud aasta toodang ületab kriisi madalseisaku saavutused kahekordselt. Tootmistegevus on elavnenu peamiselt selles osas, mis on tihedasti seotud relvatööstusega. Riikide viimase aja võidujooks relvastumiseks on elustanud relvatööstusi haruldaselt ja need kuhjanud üle tööga. Selle tööstuse arvele tulebki kirjutada võrdlemisi suur osa maailma üldises tööstustoodangus viimaseil aastail ilmsiks tulnud elavnemisest.

Sellaseid teateid leiame majanduslikest bülletäänidest 1934. a. maailmatööstuse toodangu kohta.

Maailmasõja tagajärjed on vaibunud unustusse. Samuti on unustatud need aated ja tõekspidamised, mille põhjal kutsuti ellu Rahvasteliit. See pole küll rahvusvahelises kardinaalküsimuses oieti mitte midagi suutnud ära teha. Desarmeerimiskonverents on permanentes unes ja vaevalt ta kunagi sellest ärkab. Konverentsi mitmekordsete istungite tagajärjel selgus ainult see, et riigid püüdsid luua rahvusvahelisi kohustusi, mis neid endid kitsendamata viiksid vaenlase sõjaajal raskusis.

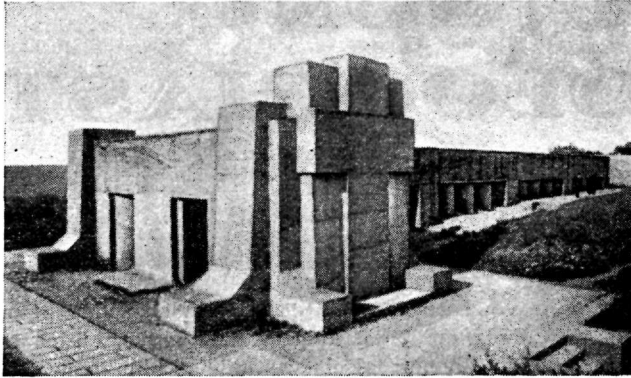
Inimsoo ajalugu on olnud katkemata veriste sõdade võitude, lahingute ja rahulepingute rida. Metsikute rahvaste juures on sõda endastmõistetav abinõu vaenlase vara võitmiseks ja ta täieliseks mahatapmiseks. Toores võim on nende juures seadus ja moraal. Üldiselt on kultuurrahvaste juures sõjast siiski teisugune arusaamine. Arusaamine ja moraal on vähimalt kujunenud niisuguseks, et sõjale vaadatakse kui möödapääsmata pahele, mis hävitab paljude aastate rahulise tegevuse saavutused ja tõukab viletsusse ning surma miljonid inimesed. Juba ammu on rahvad jõudnud veendumusele, et sõda on „Jumala karistus“, kuid kahjuks seni kõrvaldamata, kuni pole kõrvaldatud ta põhjused. Peab tunnustama, et sõda põhjustavad mitte ükski majanduslikud tegurid, vaid ka psüühilised. Kui antiikmaailma suurte sõjameeste, roomlaste, arvamise järele oda (hasta) oli omandusõiguse sümboliks, kui keskajal sõda oli feodalismi seaduseks ja rahvusvahelise ning riigi-elu normaalseisukorraks, siis praegu ei pea enam ükski rahvas sõda oma püüete ainsaks eesmärgiks ega ainsaks abinõuks tekkivate kokkupõrgete lahendamises. Kuid sõjad kestavad ega ole mingit garantiid, et nad lähemas tulevikus vaibuksid.

Ajaloo isa Herodotos ütles: „Keegi pole ometi nii mõistmatu, et sõda rahust pidada paremaks. Matavad

ju sõjaajal isad oma lapsi, rahuajal aga lapsed isasid.“ Ent teine vana greeklane, Herakli, hindab sõda koguni teisiti. „Sõda on looja, kõigi asjade algus,“ ütles ta. Siin on kaks diametraalselt vastupidist hinnangut. Ja see kaksikarvamine on kestnud tänapäevani. Meie teame, et seltskondlik arvamine üldiselt sõda ei poolda. Parlamendid ja rahvuslikud kogud tunnustavad kõlvulisemaks rahvusvaheliste tülide lahendamise abinõuks vahekohtulised asjaharutused. Nüüdisaja mõttetargad ja ajakirjanikud jutlustavad energiliselt rahvusvahelise vahekohtu asutamise tarvidusest. Paistab nii, nagu ei pooldataks enam verepulmi. Ent teisest küljest — iialgi, ei muinasajal ega keskajal, pole rahvad vaimustunud nii sõjalisest vägitegudest kui praegu. Iialgi pole rahvusliku sõja kangelased oma kaaskodanike poolt saanud suurema au osaliseks kui jällegi praegu, ja, lõppeks, iialgi ei tunne rahvas oma moraalsete ja poliitiliste sidemete ühendavaid jõude selgemini kui sõjaajal. Viimase näite kohta võime leida tõendusi meie kodumaa lühikesest ajaloost. Mida suurem võõra võimu lämmatamise hädahoht ähvardas eesti rahvast, seda suurem oli ta paremate poegade üksmeelne vastupanu. Meenutagem kas või iseseisvuse eelpäevi. Sattudes koos suure Venemaaga revolutsioonimõllu leidsid Eesti poliitilised erakonnad hoolimata teoreetiliste maailmavaadete lahkuminekuist ühise platvormi, mil loodi Eesti väbariik. Päästis rahva terve instinkt ja moraalne kandepeid. Samasugune lugu kordus pärast 1. detsembrit 1924. a.

Sõja jumaldamine ja sõjakangelaste ülistamine ei ole ainult viimase aja nähtus. Juba muinasaja klassikarahva eeposed ei ole midagi muud kui pidulik sõjaväejuhtide vägitegude kiidulaul ja rahva kangelaste plastiline kujutamine. Neis sõjalauludes peegeldub kogu nende maailmavaate kalduvus ja seltskondlik ning riiklik kord. Ka meie Kalevipoeg ei ole unistaja ega Diogenese kalduvustega tüüp, vaid sangar, kes külvab enda ümber surma. Sama võib mainida Kalevala kohta, mille sajandat sünnipäeva pühitseti käesoleval aastal. Kuid mitte vähem tõeline, vastuvaidlematu ja kindel on see, et praegusegi aja haritud rahvad õigusega oma kangelaste üle tunnevad uhkust, loovad laule oma sõjakuulsuse esindajaist, austavad oma rahvusliku au kaitsjaid ja ehitavad sõjaväljal langenuile ning rahvast võidule ja kuulsusele viijaile mälestussambaid. Stein ütles: „Iialgi pole olnud ajaloos vähegi tähtsat rahvast, kes oma elu algusel ei oleks annud liig suurt tähtsust sõjakuulsusele ja -aule.“ Võime kinnitada, et hoolimata moodsast patsifismist, millega nüüdisaja

Pilte maailmasõja lajinguväljadelt

THIAUMONT. — „TÄÄKIDE KAEVIK“
12. juunil 1916. a. elusalt maetud 137. jal.-rüg. 1. patal-
joni sõdurite haud, ameeriklaselt M. Rand'ilt ehitatud
massiivse monumendiga
„Tääkide kaevikus“ on sangarid nagu praegugi veel val-
mis vastu võtma vaenlase rünnakut...

FORT DOUAUMONT. Vallutatud sakslasilt 25. veebr.
1916. a., vabastatud prantslasilt 24. okt. 1916. a.
Fordi ründamisest mürgaasidega võttis osa kapral
Adolf Hitler, praegune Saksa riigipresident-kantsler

rahvad on läbi imbutatud, ei ole me siiski jõudnud palju kaugemale antiikmaailma rahvaist, kus tõsine rahvuslik kangelane pole mitte ainult nende kuulsuse ja au kaits-
jaid, vaid ka nende rahvusliku vaimu, iseloomu, hea-
duste ja pahede kehastus.

Ka uuema aja mõttetargad ja sõjakirjanikud ülistava-
vad sõda. Prantslane De Maistre ütleb näiteks: „Sõda
on iseendast jumalik, sest ta on maailma seadus. Sõda
on jumalik niihästi teda ümbritsevas salapärases kuul-
suses kui ka selles mitte vähem seletamatus külgetõm-
bavuses, mida ta vastu tunneme... Sõda on jumalik
oma väljakuulutamise korral. Kui sageli need, keda
peetakse sõjasüüdlaseks, on ise kistud kaasa asjaolu-
dest! Sõda on jumalik oma tagajärgedelt, mis mitte
kunagi ei paindu inimeste ettekirjutuste alla.“

De Maistre vaate järele on jumaliku sünniga iga
sõda, mis nõuab vastuvaidlemata paindumist ta juma-

like seaduste alla. Ta ülistab sõda kui Looja tööd isegi
siis, kui see on tingitud ebaõiglasest põhjustist.

De Maistre'i seisukoht on võrdne itaalia futuristi
Marinetti seisukohale, kes pasundas maailma lööklause:
„Sõda on maailma tervishoid!“ — seega ilmingimata
tarviline. Peab tunnustama, et niihästi Maistre'i kui ka
Marinetti põhjendamatud seisukohad on leidnud väga
andekaid kaitsjaid, mis kahtlemata on aidanud levitada
sõja psühhoosi. Need sule ja tindiga kuulutatud veen-
dumused on kinnitatud praktikas mõõga ja verega.

Sõjakaitstjate hulka peab lugema ka kuulsat ja väga
andekat prantsuse mõttetarka-kirjanikku Proudhon'i.
Teoses „La guerre et la paix“ (Sõda ja rahu) Proudhon
kaitseb sõda prantslasele omase seigusega ja ande-
ka vaimukusega. „Sõda on meie ajalugu, meie elu,
kogu meie hing; ta on seadusandlus, poliitika, riik, isa-
maa, seltskondlik kord, rahvusvaheline õigus, luule,
õnnistus; veel-kord: ta on kõik.“ Vähe neist sõnadest.
Ta püüab ka teoreetiliselt põhjendada jõu õigust (droit
de la force), mille järgi tugevam on alati eesõigustatud
nõrgema kõrval ning ühtlasi ära teeninud igal juhul
suurema tasu. Nõrk võib olla usinam, targem, vanem,
südamlikum ja isegi, kui tahate, inimlikum, kuid see teda
Proudhon'i arvates ei päästa, sest „kelle pool jõud,
selle pool õigus“ ütleb ta. Proudhon'i väidete mõju on
olnud suur just mõtete täpse järjekindluse, halastamatu
loogika, harukordse leidlikkuse ja sädeleva teravmõis-
tuse tõttu. Vaevalt leidub kirjanduslikku teost, mis pat-
sifismile oleks annud säärase hoobi kui Proudhon'i
„La guerre et la paix“. See teos on levinud peaaegu
kõigis keeltes sadades tuhandeis eksemplaarides. Loomu-
likult on ta mõju ka olnud suur sõjaideoloogia kujunda-
misel. Proudhon ei kartnud patsifistide kisa ega luge-
matuid kallaletunge, vaid arendas sõjaideoloogia järje-
kindlalt viimse äärmuseni. Tal on palju pooldajaid,
kuid ka palju hukkamõistjaid. Viimased põhjendavad
oma väited seigale, et Proudhon'i argumentatsioon on
nõrk, sest ta püüab ainult sofistlikult tõendada, et seal,
kus on jõud, on ka õigus, tööde ja õiglus. Keegi ei
mõista, kust see põhi-idee on tulnud, ja keegi ei tea,
millega teda autor põhjendab. Lõppeks peaks Proudhon'i
teooria järgi õigeks mõistma kõik verepulmad,
pärtilöö ja lugemata paljud teised verised lavastused.

Hoolimata puudustest on Proudhon'i töö siiski täht-
tis loogika jõult ja teravmeelsuselt. Ta esitas avalikult
ja ausasti need algmõisted, mille juure kõik sõja pool-
dajad on tulnud kui parima abinõu juure rahvusvaheliste
tülide lahendamiseks.

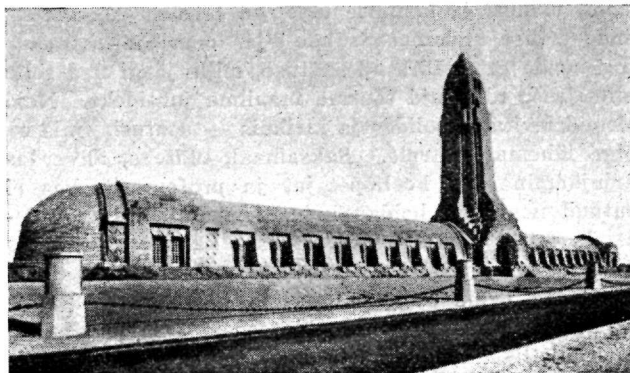
Sakslasist kuulub ägedamaks sõja kaitsjaks kuulus
ajalooteadlane professor von Treitschke. Ta süüdistab
kõiki „pimedate rahu armastajate“ pooldajaid, mis on
meie mõttevõimele alandav ega ole „meie sajandi mo-
raalse jõu“ vääriline. Ta nimetab sellaseid kuritegelisi
rahuarmastajaid meie omakasupüüdliku sajandi mater-
jalismi ja mammona preestreiks. Sõda olevat poliiti-
lise loogika nõue ning omavat ühtlasi teoreetilise ja
praktilise tarvituse. Sõja kaotamine oleks pühimate
inimtunnete solvamine ja inimliku loomu rikkumine.

Ta ütleb: „Ons tõesti see see tõsine eesmärk, mille poole arenev kultuur peab püüdma?“

Tuleb rõhutada asjaolu, et enne maailmasõda immutati saksa rahvas järjekindlalt läbi ideega, nagu peaksid sakslased jõuga pääsma maailmas esikohale, ja et sõda on paratamatu nähtus. Saksa noorsoole õpetati kuulsat vürst Moltke väljendust: „Kestev rahu on unistus ja koguni mitte ilus unistus. Sõda on tähtis tegur Jumala poolt loodud maailmas. Sõjata maailm kõduneks ja kaoks materjalismi.“ Need sõnad lausus feldmarsal, kuid filosoof Nietzsche ainult kinnitas neid: „On tühi unistus ja kasuta tunne loota palju (või üldse mitte midagi) inimkonnalt, kui see unustab sõjapidamise. Sest sõja kõrval ei tunta mingit muud abinõu, mis kutsuks välja nii palju karget energiat, mida sünnitab sõjaväli; seda sügavat ebaisiksust, mis sünnib vihkamisest; seda iseteadvust, mis tekib tapmisest ja külma-verelisusest; seda kirge, mis sünnib vaenlase hävitamise katseist; seda uhket ükskõiksust oma olemasolu ja oma sõprade kaotuse vastu; seda maaväringu sarnast hinge-vapustust, mida vajab rahvas, kui ta on kaotamas oma elujõudu.“ Siit näeme, et kuulus filosoof ülistab sõda niisama veenvalt ja stiilselt nagu vene kirjanik Gogol Dnepri jõe. Kuna sellaste ilukõnedega hoitakse noorsugu järjekindlalt purjus, siis ei ole ime, kui sõjas nähakse mitte enesekaitseabinõu, vaid sihti. Rahvaste psühholoogia on alles väljakujunemata teadus. Psühholoogid on jõudnud vaevalt alata uurimusi isiku suhteist seltskonnaga, ent niipalju on siiski kindel, et massid nakatatakse isegi võltsideedest, kui neid neile teadlikult ja raudse järjekindlusega tuubitakse pähe.

Saksa teadlase Malthuse siginevuse-teooria pooldajad on endastmõista rahvusvaheliste sõdade pooldajad, sest see on ainuke praegu tuntud ja proovitud abinõu, et päästa inimkonda näljasurmast. Samalt seisukohalt püüavad ka paljud tõlgitseda darvinismi oskussõna „võitlus olemise eest“. Nad ütlevad, et sõda kui võitlus olemasolu eest on orgaanilise seaduse tegevus, seadus, mis ei anna end ühegi mõju alla. Ta sünnitab armuheitmatumaid hävitusi, hirmsaid viletsusi ja inimete vastastikust mahatapmist, olgugi et need inimesed teineteist mitte ainult ei tunne ega vihka, vaid koguni vastastikku austavad. Selles näevad rahvusvahelisi sõdu pooldavad õigusteadlased ja loodusteadlased ainult suurt olemasolu eest võitluse seaduse teostamist. Siit ka hädaoht nõrgalt asustatud riikidele, sest varem või hiljem langeb nende territoorium paratamatult teistele. Juba Spinoza pani kogu oma maailmavaate ja poliitilise mõteteadeuse aluseks põhimõtte, mille järele võitlus inimeste vahel on niisama mõõdapääsmatu ja seaduslik nagu see orgaanilises maailmas üldse võib olla. Ta ütleb: „Suured kalad neelavad väiksemaid, sest nad on tugevamad. Igal oleval on looduselt niipalju õigust, kui võrd ta omab jõudu enda olemasolemiseks ja tegevuseks.“ Darwin ise tarvitas „võitlus olemise eest“ kui oskussõna ja metafoori, kuid me näeme, et rahvusvahelises elus on püütud seda ammugi viia teooriasse. Ent need, kes panevad selle mõtte seaduse, õiguse ja kogu sotsiaalse korra aluseks, viivad meelega inimese looma astmeni, võttes talt kõik suursugused

Pilte maailmasõja lahinguväljadelt

350 TUHANDE TUNDMATU SÕDURI ÜHINE PUHKEPAIK
MAAILMA SUURIMAL KALMISTUL

Mälestusmärk-ühislukakabel (42 meetri kõrge torniga) Douaumont'i juures, kus puhkavad 300 tuhat prantsuse ja saksa tundmatu sõduri luud, mis kogutud kokku Verduni lahinguväljadelt, kus 1916.—1918. a. peeti võitlusi, veriseimaid maailma ajaloo, ja kus langes üle miljoni inimese, neist 400 tuhat prantsuse vabariigi pärimat poega, palju eestlasi ja ameeriklasi

VERDUN. Mälestussammas maailmasõjas langenud verdunlasile

instinktid, kõik ülevad püüded, igasuguse õiguse austamise seal, kus seda ei nõua mitte materjaalne kasu. Võitlus on niihästi füüsilises kui ka vaimses maailmas. Kuid mitte see võitlus pole looduse ja inimese elu eesmärk. Baer ütleb, et kogu looduse ajalugu ei ole muud midagi kui vaimu võidu ajalugu materia üle.

Rahvusvahelised sõjad peaksid muutuma võitluseks, milles füüsilise jõu tunne iialgi ei tumestaks südame-tunnistust ega mõistust. Juba 17. sajandil, kolmekümneaastases sõjas, kandis Rootsi kuningas Gustaf Adolf endaga alati ühes Evangeeliumi ja Hugo Grotiuse raamatut „Sõja ja rahu õigusest“. Siit näeme, et võib olla suur väejuht ja kangelane ning siiski jääda inimeseks, kel on hing ja süda.

Sõda ülistavaile ja jumaldavaile teoreetikuile aitavad kaasa riikide valitsused natsionalistlik-imperialistliku poliitikaga. Imperialismi konkreetseimaks väl-

jenduseks on asumaade ehk koloniaalmaade püüdmine ja ahnitsemine. Natsionalism nägi ette rahvusliku missiooni, vaimse ja kehalise üleoleku teistest rahvastest, nende erilise andumuse sõjale ja oma valitsejasoole ning nende ettemääratud saatuse, mille järgi nad selle valitsejasoo all pidid tõusma maailma juhtideks. Neid mõtteid levitati koolides ja kirikuis — asutuses, mis on kõige lähemal rahvale. Saksamaal, näiteks, ähvardas varjujäämine iga kooliõpetajat ja professorit, kes ei suutnud noorsugu hoida purjus isamaaliste ilukõnedega. Ja mitte ükski Saksamaal, vaid ka teistes riikides leidis sellaste mõtete kandjaid. Tarvitseb ainult meenutada Prantsusmaal Barrès'd ja Inglismaal Kipling'it. Neil meestel on suuri teeneid natsionalistlik-imperialistlike veendumuste kasvatamises noorsoos ja rahvas. Imperialism kandis Euroopas sedavõrd teravat ilmet, et temas nähakse ka viimase maailmasõja põhjusi.

Maailmasõda kestis neli ja veerand aastat. Nagu teame, võttis sellest osa kogu läänepoolne maailm. Üle kaheksa miljoni inimese tapeti võitluses, 20—25 miljonit oli surnud raskuste ja korratuste tõttu. Miljonid kannatasid ja olid nõrgestatud alatoitluses ja viletsuses. Nii laiaulatuselisi ja distsiplineeritud, kasarmu korra alla surutud inimeste kannatusi nii rindel kui ka tagalas tunneb vaevalt senine inimkonna ajalugu. Inimesed olid tülinud elust ja jäänud tuimaks igasuguseile tundeile. Isegi 11. november, vaheerapäev, ei kutsunud esile mingit entusiasmi, vaid rahvas võttis vastu vaheerahu teate nuttes, nagu seda Wells kirjutas Londoni kohta. Peaaegu igäüks oli liiga palju kaotanud ja liiga palju kannatnud selleks, et südamest rõõmustada.

Kuid kas parandas maailmasõda sõda jumaldavaid neurootikuid? Peab tähendama, et nad vaikisid, vähemalt esialgu. Kõigile sai selgeks, et sõda ei ole „maailma tervishoid“ ega ka „jumalik tagajärgedelt“. Tugevamini kui kunagi enne tõstsid häält patsifistid ja

Pan-Euroopa idee pooldajad. Nad kinnitasid, et pole ühtki teist teed Euroopa edenemisele peale muudatuste teostamise Euroopa süsteemis endas. Euroopa rahvail tuleks ümber orienteeruda oma mõtlemisviisides ja töökspidamistes — rahvuslik-riiklikes küsimustes. Ei tehta seda mitte, siis ähvardab Euroopat uus maailmasõda, mille tagajärjed on vaesus ja kommunismi levimine.

Peab tähendama, et Pan-Euroopa ideest olid nakaatud isegi riigimehed. 1929. aastal Briand tõstis selle küsimuse üles Rahvasteliidu täiskogu istungil. 17. mail 1930. a. saatis Briand kõigile Euroopa riigivõimudele märgukirja, küsides, Prantsuse valitsuse nimel, nende arvamist Euroopa uniooni loomise kohta. Me ei hakka pikemalt peatuma selle märgukirja sisulise külje juures, sest Pan-Euroopa küsimust on juba valgustatud täielisemalt „Kaitse Kodu!“ eelmiste aastakäikude veergudel. Siin ainult nendime ajaloolist tõsiasja, et järgmisel aastal Euroopa välisministrite erakonverentsil suhtuti väga skeptiliselt Briandi järelepärimisele, kes sattus õige täbarasse seisukorda, kuna ta ei teadnud, mis ütleda järelepärimiste tulemuste kohta Rahvasteliidu täiskogule. Euroopa uniooni küsimus langes unustushõlma. Praegu tegelevad sellega ainult parandamatud patsifistid, kel riiklikes küsimustes on vähe rääkida kaasa.

On kerkinud üles uus ebajumal — rahvus. „Nichts als Nation“ — mitte midagi muud kui rahvus — hõiskab pateetiliselt nats ja fašist ning paneb end hambuni relvadesse.

Suurrahvaste rahvusküsimused ja ekspansiooni kavvad võivad muutuda kardetavaks igale väikerahvale, seepärast lõpetame ülemjuhataja kindral Laidoneri sõnadega: „Me ei alga kellegagi võitlust, aga kui tul-lakse väitma, et väike riik ei jõua end kaitsta, siis vastan mina, et ta jõuab. Kõigepealt meil peab olema julgust ja me peame seda tahtma.“

EPa.

Rahvuslikus vaimus, Eesti kapitaliga, eestlaste juhtimisel

tegutseb

KINDLUSTUSE A/s

EESTI LLOYD

kodumaa vanemaid ja suuremaid kindlustusasutisi

PEAKONTOR — Tallinn, Pikk t. 11, omas majas
ESINDUSED — üle maa

VABADUSSÕDAL

õitsemad!

(Kooliõpilase mälestusi vabadussõjast)

Läänerindel oli seisukord muutuseta, see tähendab, sakslased said kõvasti vatti. Vene-Saksa frondil käisid aga kõvad vennastumised.

Venelased ronisid kaevikuist välja, sülelesid sakslasi ja teatasid neile, lai naeratus habemesse kasvanud näol:

„Eh, vennad, meil, teate, on nüüd vabadus!“

Sakslased ei saanud aru.

„Vot, koerapojad, te ei tea, mis tähendab vabadus!“ raputasid venelased uskumatult oma laiu habemeid. „Slobooda, tähendab, et pole enam tsaarbatjuškat.“

„Aga kuidas saab ilma kaiserita?“ imestasid sakslased.

„Meil, teate, on nüüd ajutine valitsus,“ uhkustasid venelased.

„Aga ikkagi valitsus,“ naersid sakslased. „Tolad, teid on ninapidi veetud, — mis vabadus see on, kui on ajutinegi valitsus.“

Venelased kukutasid ajutise valitsuse...

„Teate, seltsimehed, nüüd pole meil enam ajutist vaiitsust, seda koerapoega,“ teatasid nüüd kaevikuist lagedale roninud venelased. „Kerenski laskis jalga... Nüüd oleme ise peremehed... Ja ohvitseri, lontrusi, meil enam ei ole — kõik kihutasime kaelapidi minema. Eh, südamekesed, te, vennad, ei tea, mis tähendab „slobooda.““

„Tõesti?“ imestasid sakslased. „Aga allohvitserid? Kas need ka enam ei tohi vastu lõugu peksta?“

„Eh,“ löid venelased käega. „Jefreitorid on nüüd tähtsad härrad — polgu ja roodu komissarid. Need, koerapojad, lakuvad nüüd ringi. Meiesuguse vennaga pole neil enam aega jahtida.“

Nüüd alles said sakslased aru, et „slobooda“ oli tõesti üks tore asi, ning liinilt puhkusele lastud sakslased tõukasid troonilt Kaiseri.

Saksamaa oli vabariik... .

Kõigil vabariiklikel saksa sõdureil oli nüüd ühine suur soov — „Nach Heimat!“

Tallinnas andis see end õige teravasti tunda. Pavalliku kiirusega hakkasid okupatsiooniväed likvideerima, mis veel vähegi likvideerida andis. Mida nad aga kaasa ei saanud võtta, selle hävitasid nad või uputasid merre.

Oli november 1918.

Okupatsiooni ajal koolipoistest põranda all loodud kaitseliit hakkas tegutsema avalikult. Jälle oli Eesti iseseisev vabariik, ehk küll mitte kellegi poolt de facto ja de jure tunnustatud ning ilma isikliku valitsusväeta. Koolipoistest koosnev kaitseliit oli noore ajutise valitsuse ainus tugi. Koolipoisid pidasid linnas korda, koolipoisid võtsid sakslasilt üle ladusid, komandanture ja vallavalitsusi, koolipoisid kaitsesid ajutist valitsust, koolipoisid viisid teistesse linnadesse ajutise valitsuse salajasi käske — ühe sõnaga, koolipoisteta siis läbi ei saadud.

Koolides lepiti poiste puudumisega kui paratamatusega. Vanemate klasside ruumid jäid üha tühjemaks, sedavõrd, kuidas poisid astusid kaitseliitu, ning lõpuks oldi sunnitud koolid poiste puudumisel sulgema.

24. novembri õhtul istusin Erkaga, oma uue sõbraga Nikolai (praeguse Gustaf Adolfi) gümnaasiumist, püssid põlvede vahel, Brooksmäel, kaitseliidu staabis, arutasime poliitilist olukorda ning tuletasime meele läbielatud seiklusi.

Väljas oli kuiv, lumeta talv. Tuul keerutas vastikut külma tolmu üksikuile jalakäijatele näkku, et siis jälle tormata edasi, tõstes õhku rentsleist koristamata paberipahna.

Oli aeg, et isegi südalinnas võisid tänavad seista pühkimata.

Tegime koolist „poppi“ juba üle nädala, aga pahaks ei pannud seda keegi. Isegi kodus mitte. Ja kui palju ma kodus sain olla? Vahest lõin nagu välku ja olingi uuesti kadunud.

Tegevust oli siis meiesugusel laialt. Koolipoisita siis läbi ei saadud. Meid jatkus aga ka igale poole...

Kuupalju ei saanud meiega Erkaga korda nende paari nädala jooksul!

Vangide äratoomine Naissaarelt ja Vääna-Peetrist, kus neid sakslaste poolt süütult kinni hoiti... Sadama külmutusmaja ülevõtmine ja selle kaitsmine rüüstamishimuliste vastu käsipritsiga... Kaitseministeriumi maja ülevõtmine sakslasilt... Siis Tartu sõit salajaste kirjadega ja mobilisatsiooni müürilehtedega...

Tõesti pea võttis kirjuks seda arutades.

Nüüd istusime aga unustatult kaitseliidu staabis ja nähtavasti keegi ei vajanud meie valmisolekut.

Mitmetest väikesest toakesest koosnev ruum oli täis tubakasuitsu ja jutuköminat. Vahetpidamata voo- rris kaitseliitlasi sisse ja välja — kes tulid patrullist ja kes läksid sinna.

Istusime Erkaga ahju kõrval juba igaviku. Ahi oli köetud tulikuumaks. Soe väsimus täitis konte...

Ei, meid polnud täna vaja kellelegi!

Oli räbal päev. Mitte mingisugust vähegi huvi- tavat ülesannet. Vähemaga ei tahtnud me pärast kõiki neid suuremaid kuidagi leppida. Käigu patrullis isikud, kel pole kogemusi millegi tähtsama sooritamise jaoks.

Kaotasime juba lootuse, et meid sel öhtul vaja- takse. Kas tõesti tuleb jälle minna koolipinki nü- h-kima?..

Soe ahi ajas nagu kiuste une peale...

„Erka, ma lähen koju sööma ja magama. Homme hommikul lähen kooli... Siin konutamisest ei tule ka midagi välja...“ tõusin otsustavalt püsti.

„Asjalik jutt...“ ütles selle peale Erka ja hakkas ka ennast kohendama väljaminekuks.

Esikus oli korraga märgata liikumist. Sisse astus sõjaväelaste saatel J. Pitka...

Pitkat tundis juba tol ajal iga koolipoiss.

Krapsti olime Erkaga püsti. Kojumineku mõtted olid nagu käega pühitud. Kui juba vana Pitka ise on kohal, siis on loota kindlasti midagi õige huvitavat.

Meie lootused ei petnud meid ka seekord. Poisid käsutati ritta ja Pitka sammus habet näppides mitu ja mitu korda poisse uurides rivi eest mööda.

Vana oli nähtavasti väga raskeis mõtteis. Sügav murekorts kulmude vahel, silmitses ta mõtlikult meie sangarlikku rivi. Kõik olid eranditult koolipoisid, veneaegseis vormiriideis, mütsid teatud hoolimatu noblessiga veetud ühele kõrvale, nii et pool pead ühes sassiaetud juustega oli paljas, ja punnis padrunitaskud olid raskelt rippumas kooli lakkrihma küljes.

„Peaks ta valima mind,“ mõtlesin kogu aja ja hoidsin tugevasti põialt.

Pitka jõudis lõpuks nähtavasti mingisugusele ot- susele. Ta jättis tammumise, saatis veel kord uuriva, mures pilgu üle rivi ning küsis kuidagi kohmakalt, värvitult:

„Kas ehk juhtub teie seas olema kedagi, kel on hea nägemine? Noh, kes on käinud varemalt jahil või nii... Astugu aga julgesti rivist välja...“

Poisid vaatasid nõutult üksteisele näkku. Välja ei astunud keegi.

Pitka pidi veel kord võtma appi oma kõneosavuse, et julgustada jahimehi, enne kui rivist astus välja kõhklevalt üks meie klassi poiss, kes minu imestuseks osutus jahimeheks. Aga kus sa võid teada kõikide oma koolivendade häid omadusi!

Nähtavasti jätkus Pitkale ühest jahimehest.

„Kas ehk leidub teie seas üks julge poiss? Ärgu häbenegu, astugu aga välja,“ julgustas ta kõhkleva löönud poisse.

Küsimus oli liiga otsekohene. Arg meist ei taht- nud olla keegi. Kuid end teiste poiste ees julgeks tunnistada? Nii võis sattuda väga kergesti teiste töö- gamise alla.

Seisime rivis Erkaga nagu tuliste süte peal. Kõi- gest hingest tahtsime võtta osa eelolevast paljutöota- vast ülesandest, aga kuidas sa ütled kõigi poiste kuul- des:

„Vaat, mina olen see kõige kangem mees!“

„Las' läheb vähemalt Erkagi,“ mõtlesin. „Ega tema ka risti ette löö, kui on vaja mõnd hädaohtlikku asja korda saata. Tema oskab oma julgust hästi välja näidata, kuna mina vaid oma arguse varjamises olen suur meister.“

Hakkasin suruma Erkat enda kõrvalt rivist välja. Erka hakkas omakorda tegema samasugust nalja mi- nuga. Pärast ta seletas, et temale olevat pähe tulnud minu kohta samad mõtted, mis minul tema kohta.

Meie vahel tekkis rivis väike rabelemine ning kor- raga seisime enestelegi ootamata rivist väljas Pitka ees. Hoidsime kõvasti üksteisel kraest kinni ja kat- susime midagi seletada tulevasele admiralile.

„Sooh, ja isegi kaks julget poissi leidus teie hul- gas,“ rõõmustas Pitka.

„Ja kas teie kõik tahate olla arad?“ pöördus ta noomivalt ülejäänud poiste poole.

Rahulolematuse mõmin oli vastuseks.

„Nojah, seda ma arvasin, et olete kõik tublid, jul- ged poisid,“ õhutas neid Pitka, „aga meil läheb vaja

Õlletehas

„Livonia“

Kvaliteetõlled!

Tartu Must õlu — Eksporī Pilsen — Pilsen.

tõesti palju julgeid ja tublisid poisse, et sakslasilt Narvas võtta üle kõik sõjaväe laod ja asutused ning olla Narvas seni, kuni seal luuakse kaitseliit. Kes teist tahab õhtul sõita Narva, olgu kell üheksa siin tagasi. Ühtlasi kutsuge kaasa niipalju tuttavaid kaitseliitlasi kui aga vähegi suudate. Narvas tuleb teil olla mõni päev, nii et ärge unustage võtta kaasa ka kõike vajalist. Seniks nägemiseni... Ja teie, noored mehed, — nüüd pöördus Pitka isiklikult minu poole — „olete tublid poisid. Kas te maksiiimi tunnete?“

„Kas seda Maksiiimi, kes Narva maanteel kino peab?“ pärisin. „Teda tunnen ainult näo järgi.“

Maksiim oli nimelt ühe tuttava poisi onu ja selle poisiga olin käinud paar korda noolimas, et saaks prii kinosse.

„Teisel, ühe silmaga Maksiiimil on Tännassilma külas talu. Seda Maksiiimi tunnen ma ka kaunis pealiskaudselt,“ lisasin.

Esimest korda kaitseliidu staabis viibimise ajal naeratas Pitka:

„Ei, ma mõtlesin kuulipildujat-maksiimi. Kui te teda ei tunne, küll siis varsti saate temaga tuttavaks.“

„Kuulipildujat-maksiimi tunneme me ka,“ leidis nüüd Erka omakorda põhjuse uhkustada. „Kui okupatsiooniväed sisse marssisid, siis laskime maksiiimist Paksu Margareeta juures vene madruseid.“

„See on tubli, vaat' see on tubli,“ kiitis Pitka, aga kaua ta Erka loba kuulata ei tahtnud.

„Nüüd käige kiiresti kodus ära ja ärge unustage ka teisi poisse kaasa kutsumast,“ ütles ta meile isiklikult ja lahkus staabist.

Kaht korda me seda endile ütelda ei lasknud. Lipasime kodu poole, nagu oleks meil kõhualune jalgu täis kasvanud. Ime küll, kui nii tähtis mees meiega lahkesti juttu ajab!

Kodust midagi suuremat kaasa võtta ei olnud, sest isegi vilets tšekileib oli otsas ja uue sabasse võis minna alles järgmisel hommikul.

Kodus meelitasin Narva kaasa oma vanema venna-kaitseliitlase, kes hea sõiduvõimaluse teatamise vastutasuks laenas mulle oma „varrega“ saapad. Nendega sain anda endale palju tublima välimuse. Poest ostsin tuliuue puulusika ja paki „polukrupkat“. Suitsumees ma siis veel ei olnud, aga andis nagu rohkem vurhvi, kui „pläru“ näos tolmas.

Aega oli veel parajasti niipalju, et jõudsin joosta kahe koolivenna — kaubanduskooli õpilase — juure, kes muidugi kohe olid nõus Narva sõitma. Nüüd on nad minu vastu, ei tea mispärast, väga tänulikud. Kiidavad, et Narva-alused kolm nädalat olnud ilusaim aeg nende elus.

Täpselt pool tundi enne määratud aega olin kohal.

Oli ka hea, sest varemtnukadele anti pikkade püside vastu välja lühikesed ratsaväe karabiinerid.

Varsti laaditi meid veoautole, mis ootas staabi ees. Veoautol oli juba üks maksiiim — jäme kohmakas toru nigelatel ratastel.

„Kuuliprits... Maksiiim...“ sosistasid poisid ja hoidsid endid kardetavast riistapuust aupaklikus kauguses. Ega hullu tea, millal ja missugusest otsast hakkab äkki „pripsima“...

Kahes määratud-punases loomavagunis ühes 35 Tallinna koolipoisiga vurasin Narva poole, vastu uutele tundmatuile läbielamusile.

Ärasaatmine Tallinnast kujunes üle ootuste pidulikuks. Kaitseliit oli palganud jaama pritsimeeste orkestri, kes meie ärasõitu püüdis teha lõbusate valsi- ja marsihelidega kadestatavaks, järeletegemist väärivaks.

Ülemeelikult lõbusaiks kujunesid viimsed minutid enne ärasõitu. Seisime üldise tähelepanu tulipunktis, ja see hakkas pähe. Iga poiss kooris välja oma viimse vaimuteravuse natukese ja serveeris seda jaama kogunenud rahvale, kes aga eestlasele omase tuimusega ei tahtnud aru saada meie palavikust. Kõik pealtvaatajad jäid külmaks ja suhtusid väga pessimistlikult meie ärasõidule. Lendasid sapised ja nõökavad märkused:

„Näe, kõrvatagused alles märjad, aga kus plotski ees...“

„Püss, kuhu sa poisi viid?“

„Ei tea, kas imetajad ka kaasa sõidavad?“

„Küll punased neid Narva taga soskutavad...“

Lõbus tuju kees edasi ka siis, kui loomavaguni hullumeelse rappumise ja roopajatkude taktipärase mürina saatel pealinna õhukallaletungi hädaohu tõttu siniseks vööbatud tänavalaternad jäid meist kaugemale seljataha.

Istusime kõik keset vagunit asetseva põrgupalavust levitava raudahju ümber ning keerasime teravmeelsete naljade, nokkimiste ning naerulaginate saatel oma esimest „vilkat“.

Tõusin püsti ning, riskides kõikuvast vagunist saada paisatud punasekskoetud ahjule, jagasin poistele maisipaberikesi. Siis võtsin „polukrupka“-paki, tegin selle nurka augukese ning siputasin igale minu poole sirutatud kokkukeeratud maisipaberikesele mahorkat. See nõudis suurt osavust. Suurem osa tubakat jooksis siiski märgist mööda põrandale.

Kõige uhkem oli Erka. Ta ei leppinud lihtsa maisipaberiga, vaid keeras oma esimese „pläru“ ehtsast „ku-bermangu maisist“ — ajalehepaberist — ja nii suure, et see tal tossas ees nagu vedurikorsten.

„Näe, punapea pääsis tubaka ligi...“

„Kus väänas alles juraka näkku...“

„Kuule, apelsin, kas sa oskad silmast ka suitsu puhuda?“

Nõökavad märkused lendasid Erka adressil, sest tal oli punane pea.

„Kuule, kas rääkisid midagi või krõbises su nahk?“ pareeris Erka stoilise rahuga kõik kallaletungid, ise kibedast tubakasuitsust läkastades, silmad vesised.

Üks poistest tõusis püsti.

„Nüüd, sõbrad, asja juure! Olen määratud teile ülemaks. Minu nimi on lipnik Johannes. Enne Narva jõudmist peab kõigil kuulipilduja-asjandus olema selge nagu vesi.“

Ajasime silmad pärani.

Pealtnäha samasugune koolipoiss nagu meiegi, ja korruga, ole lahke, lipnik, ülemus ja kõik. Praegu just keeras minu tubakast ja paberist endale kohmakate näppudega äpardunud plotski, aga nüüd peksa ta ees kandu kokku ja kuula iga ta sõna.

Pärast tuli välja, et lust oli kuulata selle mehe sõna, ja mis puutus kandade kokkulöömisse, siis see asi lipnik Adolf Johannesele eriti ei meeldinud. Ta oli meile ülemaks, isaks, emaks ja ühtlasi vennaks. Ühes temaga polnud ükski seisukord raske ega ükski hädaoht eriti hädaohtlik.

Tema käsu peale veeretasime maksimi vaguninurgast lagedale ja esimene õppetund algas.

„See, mida ta siin näete, väikestel kohmakatel rastel, on võimsaim sõjarelv — kuulipilduja...“ algas Johannes loengut.

Ta leidis tähelepaneliku ning kiire taipamisvõimega kuulajaskonna. Olime varsti teadlikud maksimi tähtsusest ja tule mõjust, ning veel suurema aukartusega vaatasime nüüd seda riistapuud.

Teoreetiline osa oli varsti läbi. Algas maksimi lahtivõtmine ja kokkupanemine. Varsti oli meile kõigile seegi värk nii selge, et võisime seotud silmadega maksimi luku koost võtta ja kokku panna. Korraldasime kohe vastavad võistlused, et teha kindlaks meie meeskonna esimene luku lahti-kokkupanija.

Nüüd tuli alles kõige tähtsam.

Johannes seadis end mugavasti istuma, palus vaikust ja teatas meile lühikeses tõsises kõnes, et sõidame Narva, mitte ladusid ja vanadekodusid, vaid sakslaste kaevikuid üle võtma, kuhu jääme niikauaks pu-

naste vastu, kuni väljakuulutatud vabatahtlik mobiilsatsioon on annud tulemusi. Siis pidid meie asemele tulema juba vanad vilunud sõjamehed. Kõige rohkem 3 kuni 4 päeva tuli meil siiski istuda kaevikuis, traat-aedade taga, millesse oli lastud paar tuhat volti elektrit, nii et kui vares istub traadile, ole lahke ja too valmis praad kaevikusse.

Hommikul vara olime Narvas...

Meie väike salgake nimetati imekähku 4-da polgu kuulipildurite komandoks, sest 4-dal polgul polnud siis aimugi kuulipildujaist, veel vähem kuulipildurite komandost, „korrapidamisest“ ja ladude ülevõtmisest polnud enam juttugi.

Narva langes...

Elasime ühes 4-da polguga kaasa kõik taganemise raskused, kuid hea tuju, millega Tallinnast lahkusime, ei kadunud. Naljatades võitsid koolipoisid kõik sõja raskused ja andsid isegi eeskujul vanematele meestele, kes kippusid kaotama lootust võidusse.

Koolipoistest rahvaväkke viidud hea tuju saigi lõpuks vabadussõja võidu pandiks.

Kolm nädalat saime ühes 4-da polguga jagada taganemise raskusi, siis tuli liinile ülemjuhataja telegramm, mis käskis 4-st polgust saata koju kõik koolipoisid. Mõnede poiste vanemad olid ülemjuhataja elu teinud hapuks!

Vastumeelselt lahkusid poisid oma „tuleristiisast“ Johannesest ja andsid pühaliku tötuse, et Tallinna jõudes võidavad nad kõik keelutakistused ja sõidavad tagasi liinile.

Poisid pidasid sõna.

Kõik sõitsid uuesti liinile, kuid juba soomusrongidele, Kalevi malevasse, soomusautodele, scouts-pataljoni — igale poole viisid nad oma julgust, head tuju ja optimistlikku vaimu.

Ja see vaim võitis vabadussõja.

Esimene kaitse piiril

Ulivi - Marconi - Mathews

Mis on nende „surmakiired“? Itaallase Ulivi 1914. a. toimunud katsete olulist vaatlemist ja hinnangut

Teadus võidab kõik

Me teame, et helisev keel paneb võnkuma teise keele, mis on mingisuguses kauguses ja häälestatud esimesega unisoonis, s. o. annab sama arvu võnkumisi sekundis, mis esimenegi, või vastavalt mõnes muus intervallis. Võib leida teise keele asukoha, juhtides esimese keele helid peegeldusena nõguspinnalt ja kuulatades samalt pinnalt peegelduvaid teise keele helisid. Heli tugevnemine peegelduvalt pinnalt mingisuguses asendis näitab suunda, — normaalse selle pinna keskmisele osale, kus asetseb teine keel. Kui keeled ei ole unisoonis, siis peab muutma selle esimese, n. ü. otsija, seisundit seni, kuni saabub heli, ja tugevnenuna.

Saates esimeselt keelelt pidevalt tugevaid helivõnkeid teatud suunas võib panna teise keele võnkuma nii, et see teeb isegi mingit tööd, näiteks liigutab kohalt kerget esemeid, mis on võnkumisteel ees.

Kuidas ka ei erine üksteisest oma olult heli ja elektromagneetilised võnkumised, ilmumise iseloom jääb mõlemal juhul üheks ja samaks. Äsjakirjeldatud teise keele otsimine ja kaugustel sellele leitud keelele mingisuguse töö andmine teatud viisil on sarnane esemetega, pommide, miinide jne. otsimisega ja nende purustamisega elektromagneetiliste lainete poolt.

Praegu on taas kõikjal tõsiselt päevakorral inglase G. Mathews'i ja itaallase Marconi katsed mingite „surmakiirtega“. Mitte vähem ei hoidnud riikide meeli ärevil viimase maailmasõja eel, 1913.—1914. a., itaalia inseneri Ulivi katsed. Praktiline kasu otseselt sõjatehnikale jäi tookord tulemata. Tänapäeval, millal elame samuti mingis maailmasõja-eelses õhkkonnas ja riikide relvastumine läheb edasi üha suureneva hooga, on siiski tähtis, itaallase Marconi demonstatsioonide puhul, mõnevõrra lähemalt tutvuda ta kaasmaalase Ulivi katsetega.

Raske on nüüd, üle 20-ne aasta hiljem, tungida üksikasjalisemalt tolleaegsete sõnumite sisusse, kuid siis kõikjal ajalehis kirjutati ja sõjaväelaste ringkonnas kõneldi, et itaallasel Ulivil oleks nagu õnnestunud jahilt „Lady Henrietta“, 10 versta kauguselt, purustada miini, täis lõhkeainet, mis oli ümbritsetud kolmekordse raudkestaga, mille vahed omakord olid täidetud tsemendiga. Niisama õnnelik olnuvat ka dünaamiidiga täidetud miini purustamine 14 versta kaugusel, vana inglise ristleja „Teipsihore“ all.

Viimaseil katseil, mis toimusid 1914. a. kevadel Firenzes, lõhkaine — kahes mürsus tavalisest püssirohust ja kahes suitsuta püssirohust — oli paigutatud guttapertšist kapslisse ja ümbritsetud fiiberpapiga, osalt punutud vahanõõriga. Kõik see oli asetatud portselaanist kambrisse ja, mähituna kartongi, asetus raudkestas.

Insener Ulivi assistent, ohvitseride ja sõjaväeinseride juuresolekul, laskis mürske Arno jõkke, millest

ta teatas ka Ulivile — valgussignaalidega. Katsed toimusid õhtul hilja. — Mürskude otsimist ja purustamist toimetas insener Ulivi, kes oma aparaatide ja patareidega asus 15 versta eemal Sonario mäel. Mürsud, mis ujusid mööda Arnot allapoole, purustas Ulivi üksteise järele 15-minutiliste vaheaegadega, ja vaid viimse, mille voog kandis pisut kaugemale, 20 minuti pärast.

Ulivi töötamisviisi ja aparaadi suhtes oleks, õpetlaste arvamise järgi, kokkuvõttena ütelda järgmist. Aparaat tekitab elektromagneetilist kiirgamist, mille lained pikkuselt kõiguvad Hertzi lainete ja lühikeste valguslainete vahel. Need kiired aga oma omadusilt sarnlevad enam viimastega, s. o. lühikeste valguslainetega, seepärast on ka nad uurijalt nimetatud infra-punaseiks. Elektromagneetiliste lainete tekitaja, solenoid, paigutatakse nõguspeegli fookusesse. Kuid üleminek pikalt lainelt lühilainele toimub erilise seadeldise abil. Seda saab eriliselt vibraatoreilt, milliseil on kahe kera kuju ja mis võimadavad saada laineid, mis on umbes 5—10 sm pikad, või jälle — veel enam lühemate lainete jaoks — kahe lühikese varvakese abil 2 mm pikkusi laineid. See seadeldis peab asetsema aparaadis.

Laine pikkus ja võngete arv muutub elektrimahu muutumisega, kujundatud erilise vormi ja suuruse järgi kondensaatoriga. Kui kiired kohtavad teel aheliku, mis toetab elektromagneetilisi võnkumisi ja milleks võib olla purustatava aine metallkest, siis reguleeritakse võngete sagedust nii, et kutsuda välja n.-n. elektrilise resonantsi nähtusi. Seejuures tekkiv pidev rida sädemeid kutsubki välja lõhkeaine süttimise.

Aparaat saadab välja kahesuuseid kiiri: pika lainega — metallist esemete otsimiseks, ja lühilainega — mis, peale avastatud elektriahela ilmumi, kauguse ja iseloomu kindlaksmääramise, kutsuvad välja resonantsinähtusi ja tekitavad süttimise. Metallist esemete otsimisel lainete tekitajat ühes eeltähendatud peegluga pöördakse ühendatud omainduktsiooni alatisel muutmisel seni, kuni vastuvõttetelefonis kuulub kerget praginat, mis tähendab elektromagneetiliste kiirte tungimist metallmassi. Sel viisil saadud peegliseisangul toimub edaspidine omainduktsiooni reguleerimine seni, kuni telefonis tuleb kuuldavale suurim müra. Sel hetkel lainete kitaja ja ahelik, mis annab mürsus elektromagneetilisi võnkumisi, resonanceeritakse. Siis saadab tekitaja välja rea lühilainelisi võnkumisi ja resonantsi tõttu kuni sädemetekkimiseni tugevdatud read kutsuvad välja lõhkeaine süttimise.

Kuigi ülaltoodud Ulivi leiduse kirjeldus annab jämedais joontes ülevaate neist käsitamisviisidest, milliseid tarvitatakse elektromagneetiliste lainete edasiandmisel, torkab seda enam silma mõnesuguseid üksikasju,

mis on antud kas asja segamiseks või lasevad kahelda leiduse tõepärasuses ja otstarbekohasuses.

Elektromagneetilisi kiiri, nii pika- kui ka lühilainelisi, ühest küljest, juhitakse kuhugi peeglika, s. o. nad reflekteeruvad metalliliselt pinnalt, teisest küljest — tungivad mürsku, läbistades selle metallilise kesta. Kunstlikult vahest veel kuidagi võib luua sellaseid tingimusi, mille juures elektromagneetilised kiired reflekteeruvad mingilt metallpinnalt ja läbistavad teise pinna, ent tavaliselt see võiks toimuda vaid erilisel juhtumel.

Elektromagneetilised võnked, kohates oma teel metallisesse, osalt reflekteeruvad selle eseme pinnalt, osalt tungivad temasse.

Reflekteerumine on seda täielisem, mida parem on antud metalli elektrijuhtivus.

Elektromagneetiliste võngete tungimine metallkeskusele on ühenduses energia kaotusega, mis läheb selles keskuses tekkivate voolude kuumendamiseks. Elektromagneetilised võnked seejuures „kustuvad“¹⁾ ja elektrijõud väheneb kiiresti.

Elektromagneetiliste võngete teel metallmassi avastamine ei ole eriliselt raske, kui nad kujundavad endast suletud ringi või midagi sarnast, teatud kindla tooni võngetega, ja asetsevad mitte väga kaugel. Kuid täieliselt tuleb eitada võimalust saada teada, kas leitud metallmassid kuuluvad mõnele mürsule või mõnele muule esemele, näiteks, praegusel juhul, Arno jõe silla raudosadele, kust lasti mürske alla, või mõnele raudahjule või mõnele metallist mööbli-köögiesemele kuski majas Arno jõe ääres.

Ent tähtsaima ja vaevalt kunagi lahendatava raskuse tekitab sel viisil kauguse kindlakmääramine, ja seejuures sajameetrilise täpsusega 11.000 meetril, nagu võime lugeda ühes teadaandes Ulivi katsete tulemusist.

Tekitab kahtlust, kui võrd kiiresti siiski võib elektromagneetiliste kiirte võrdlemisi väikese kimbuga ja teatud kindlas suunas tabada eset sellaste väikeste dimensioonidega nagu on mürsk.

Nurk, mille all oleks nähtav sellane ese 15 versta kauguselt, on umbes pool minutit. Ja üht kitsast maariba mööda, millesse laiuselt mahuks üks mürsk, 15

¹⁾ See vähenemine sünnib võrdset lainepikkusele vastavalt $e - 2\pi \cdot x$. Siin x oleks n.-ü. „kustumise koeffitsient“, mis on seoses teiste suurustega, millised iseloomustavad keskuse elektrilisi omadusi,

ja on $x = \sqrt{\frac{\mu}{2} \sqrt{\epsilon^2 + 4\delta^2 \tau^2} - \epsilon}$, kus μ on magneetiline läbitungivus, ϵ — dielektriline püsivus, δ — juhtivus ja τ — ühe võnke kestus. Võngete kustumised on nii järsud, et näiteks 30 sm pika laine võngete tungimisel vaske elektrijõud väheneb kuni $1/500$ oma suurusest juba $1/100$ mm sügavusel, s. o. praktiliselt võib pidada elektromagneetilisi laineid läbitungimatuiks juba läbi sellase õhukese vaskkesta. Pikema laine elektromagneetilisele võnkele või metallile halvema juhtivusega läbitungimine samasuguse elektrijõu vähenemise juurele oleks suurem suhteliselt laine pikkuse ruuduga või suurusest, vastus proportsiooniliselt juhtivusele. 1 km pika laine võnked tungiksid vaske elektrijõu vähenemisega $1/500$ oma suurusest juba 1 mm, aga tinnase 3,5 mm sügavuses.

Magneetilise läbitungivuse suurenemisega tungimine magneetilisse metalli väheneb peagu samal määral kui juhtivuse suurenemisega. Ja vaid valgukslained lähedaste, üsna väikeste lainete elektromagneetilisel võnkeil magneetiline läbitungivus ei avalda nähtavasti suuremat mõju. Head tingimused elektromagneetilisele võnkele — reflekteerumiseks ja läbitungimiseks — mis nõuavad esiteks kõrgeimat juhtivust ja teiseks väga madalat, peaaegu hävitavat üksteise. Seepärast vaid oskuse valida metalli peegli ja läbistava kesta tarvis viimse vähima paksuse, ja mitte väga väikese laine võngete juures, võib oodata mõnevõrra rahuldavaid tagajärgi.

versta ulatuses aparaadist, on juba ruumi 100.000 sellase mürsu mahutamiseks.

Väga kahtlane on infrapunastele lähedaste lühilaineliste kiirte saamine sama seadeldisega, millega saavutatakse pika laine kiiri ühendatud kondensaatoreite mahu vastaval reguleerimisel ja ühele sagedusele määratud resonantsi säilitamine ka teise tarvis.

Sädemete tekkimist, mis kutsuvad välja süttimise, võib saada kaugelki mitte kõigis elektriahelikes, kuigi elektromagneetilisi kiiri on juba tunginud läbi kesta ja nad on küllalt tugevad.

Eelöeldule tugeades võib tulla otsusele, et kui Ulivi meetod ei ole osav trikk, siis selle rakendamine võib anda positiivseid tulemusi vaid siis, kui teame, kas või umbkaudseltki, mürskude asukoha, tunneme nende metallkestade elektrilisi omadusi, mis võivad lasta läbi elektromagneetilisi kiiri, ja mürsu kesta või ta siseruumis tingimuste olemasolu, mis võimaldavad elektrilistel võngetel tekitada sädemete rea. Kõik need tingimused võisid Ulivi katseil olla loodud kunstlikult.

Tõmbab enesele tähelepanu veel see asjaolu, et Ulivi viimaseil katseil opereeris vaid püssirohuga, kuigi see ei ole veel kaugelki tavaline materjal mürskude täitmiseks. Metallipuru terakeste vahel, kuhu on juhitud elektromagneetilisi laineid, ei ole mitte üks kord märgatud mikroskoopilisi sädemeid. Võib olla täiesti võimalik sellaste sädemete tekkimine püssirohuterakeste või mõne muu lõhkeaine osakeste vahel ja võib saavutada ka nende süttimise. Kas on selleks olemas enam sobivaid elektromagneetilisi laineid, ja nimelt milliseid, selle saaksime määrata kindlaks vaid erilisel laboratooriumiuurimisel. Ulivi katseilt võib aimata asjaolusid, mis tekitavad sellase mõtte. Näiteks, purustamiseks võeti millegi pärast just lühilainelised võnked, kuigi, nagu teame, nende tungimine läbi metallkesta peaks ju olema tunduvalt halvem kui pika laine võnked. Sest, näiteks, raua magneetilise läbitungivuse mõju vähenemine lühilainete juures ei ole võimaline kompenseerima nende läbitungivuse vähenemist laine pikkuse vähendamise tõttu.

Nende võrdlemisi piiratud tingimuste tõttu, milles toimusid Ulivi katsed, ei oma nad ka suuremat praktilist tähtsust, kuid tõstavad esile väga tõsiseid küsimusi, mida peab tundma tänapäeval ja milliseid on katsutud lahendada ka nüüd Marconi ja Mathews'i poolt.

Kas on küllaldaselt kaitstud igasugused lõhkeained ja nende tagavarad, kui neile on võimalik juure pääseda elektromagneetilisel laineil? Kui ei, siis milline metallkest võiks olla kaitseks nende kiirte läbitungivuse vastu?

Nüüdisaja elektromagneetiliste lainete laialisel tarvitamisel — raadioasjanduses — on jõutud niikaugelt, et need lained võivad tungida igale poole — kindla metallkestaga kaitsmata ruumi. Läbitungimine on võimalik, nagu näitavad katsed, ka üsna väikese pilu kaudu, kui viimase suund on normaalne elektrilistele võngetele ja kui see on mitte täiesti suletud elektrilised ahelikud, milles võib tekkida vool vaid siis, kui on loodud ühendus õhu kaudu, siis on sädemete rida täiesti võimalik.

Oleks, näiteks, väga ohtlik sulgeda lõhkeaineid raudbetoonruumi, kuna raudarmatuur võib anda sellaseid mittedetektatavaid ahelikke. Ohtlikeks võivad saada: sellane metallosade paigutamine ehitustes või jälle laevaruumis, kui metallmasside vahel on väikesed vahed, raudvitstega tünne kasutamine jne. Prantsuse soomuslaeva „Jéna“ lõhkemine 1914. aastal arvatavalt mõnede poolt olevat tekkinud elektromagneetiliste lainete tegevuse tõttu. Samade lainete või „surmakiirte“ mõjul arvatakse hukkunuvat ka lennuk 1932. a. Saksa-Belgia piiril, orus. Ja nüüd tuleb mõnesuguseid teateid Nõukogude Vene „Maksim Gorki“ hukkamisest, mis pannakse ka elektromagneetiliste lainete tegevuse arvele.

1914. a. novembris tekkis plahvatus Inglise soomusaleval „Bulvark“, mis hukkus kolme minuti jooksul kogu ekipaažiga (800 inimest). Inglise merejõudude juhatuse teatel plahvatus tekkinud püssirohkambri. Täiendavate teadete järgi — samal ajal toimetatud lastekambriga lastimisest. Plahvatuse tekkimine mõnest mehhaanilisest tõukest, löögist või m. s. näib olevat tarvilikuks võetud ettevaatusabinõude tõttu niisama vähe võimalik kui süttimine elektromagneetiliste võngete tagajärjel. Lastimisel pidid olema kambri ukse avatud, ja elektromagneetiliste võngete pääsimine ruumi, mis tavaliselt võis olla suletud metallseintega, on täiesti võimalik. Ja nii üks kui teinegi metallmasside asetamine kambri võis anda aset resoneerivaile elektriahelikele — sädemete rea tekkimiseks.

Sellaste resoneerivate ahelike olemasolu, mis tupevad lainevõnkeid kuni sädemete rea tekkimiseni, on juhuse asi ja nende vaatlemine on väga raske. Kuid mida enam levib elektromagneetiliste võngete tarvitusele võtmine, seda enam võib oodata sellaste juhtumite ilmumist. Oma iseloomult nad on analoogilised nende imelike aknaklaaside, mööbli ja muude esemete värisemiste ja klirrimistega, mida tihtipeale võib panna tähele toas mõnesuguste teiste asjade absoluutse rahu juures. Kogu asi seisab siingi vaid juhuse mängus, kui ehituse põranda või seinte osade meie meeltele tajumatud võnkumised, mis on tekkinud välissammudest või koormaga sõitmisest, ühtuvad nende esemete osade oma võnkumisega ja panevad viimased liikuma, kuigi väga nõrkade, kuid parajal hetkel tõugetena ja nii tugevasti, et need esemed tekitavad selgesti tajutatavat müra.

Kui elektromagneetiliste kiirte keskel on olemas niisuguseid, mis on võimelised vahetumalt panema plahvatama püssirohtu, või teisi lõhkeaineid, siis selle vastu võib kaitsta vaid sulgedes need küllalt paksu ja raskesti juhitavasse kesta. Erilise tähtsuse võib see küsimus omada viimasel juhul mere kaitsele miinitõketega. Kui õnnestub valida sellased elektromagneetilised lained, mis võivad tekitada ühe sellase miini lõhkemise, siis valmistuse ühetaolisuse — sarnasuse — tõttu on ka teistel miinidel samad omadused ja nad võib purustada samade elektromagneetiliste lainete poolt, küllaldase jõu juures.

Siis vaenlase laev, kaitstes, kui tarvis, oma lõhkeainet ja lastes välja kiirata enda ees rohkemal arvul sellaseid elektromagneetilisi kiiri purustab kõik oma teel ees olevad miinid ja „jalutab“ ringi sellases mi-

neeritud meres mitte ainult täiesti ohuta miinide, vaid ka teise laeva rünnaku eest, mis ei ole ise võimeline purustama neid miine. Et hoida ära tõesti sellased saatuslikud juhtumid enesekaitseks, on hädatarviline miinide kesta täpne uurimine elektromagneetilises laines kõigis praktiliselt võimalikes pikkustes, eriti aga seda, kui miini kesta on pilusid, kuigi suletud hermeetiliselt, kuid ristlõikes ei ole siiski veel kõrvaldatud hea juhitavuse võimalused.

Võib-olla Marconi on nüüd suutnud vältida need puudused ja astuda sammu kaugemale oma kaasmaalase Ulivi katseist, seda on praegu, toetudes ainult lühikesile ajalehe sõnumeile, võimatu otsustada. Võib aga väita juba kaunis kindlalt, et ei Marconi ega ka Mathews ole avastanud mingeid salapäraseid „surmakiiri“, vaid et on tegemist meile juba tuntud elektromagneetiliste lainete mõnesuguse uue rakendusvormiga.

Kui nüüd uskuda, et Marconil on õnnestunud peatada liikuvaid sõidukeid, ja pidada ka seda võimalikuks, et need olid päris juhuslikult sattunud „kiirte“ teele, siis ei ole seegi midagi muud kui süütamise katkestamine mootoris²⁾. Siin on vastavate elektromagneetiliste lainete abil võimaldunud ülalkirjeldatud põhimõtteil saavutada resonantsi ja sellega kaasaskäivad muid ilmumeid. Nii pole mitte võimatu mootorit ja sõidukit hoopis purustada, rääkimata nende ajutisest peatamisest.

Tugedes ülaltoodud arutusele Ulivi katsete vaatlemisel võime ka Marconi ja Mathews'i demonstratsioonide kohta ütelda, et neil ei saa olla üldmaksvat värramatut praktilist tähtsust. — Kui tunneme alati selle hävitava jõu mõju, siis võime alati ka end kaitsta selle vastu.

Kahtlemata saame praegusel ajal kuulda veel mõnestki muust hämmastavast teaduse saavutusest tehnika alal, mis oleks päris sobivaks täienduseks inimhulkade ja jõu demonstreerimisele, kuid sama teadus, mis meile annab relvad, õpetab ka neid hävitama.

A. R.

2) Huvitavad on katsed, mis toimusid 1914. a. alul rongide peatamisega Wirth'i süsteemi järgi teel Nürnbergi-Grefenburgi vahel.

Raudteejaamas saadeti eriliselts aparadilt käepideme pöörmisega välja elektromagneetilisi laineid. Saateantenniks kasutati jaamade vahelise ühenduse pidamiseks seatud telefonitraati, mille kaudu elektromagneetilisi laineid, hajudes õhus, püüti kinni vastuvõtteantenni poolt, mis asetses pagasivaguni katusel.

Vastuvõetud elektromagneetilised lained panid tegevusse kohaliku voolu ja viimane kandus edasi rongi pidurile ja signaaliseadeldisele.

Jaamast rong peatati täie sõidu ajal ja 6 sekundi jooksul. Rong peatus vaikselt ja igasuguse rappumiseta.

Et olla täiesti kindel terve süsteemi korrasolekus, saadetakse automaatselt iga kahe sekundi tagant lühilaineid, mis ei ole küll võimelised välja kutsuma pidurite tegevust, kuid siiski püütakse kinni vastuvõtja poolt. Sellaste signaalide puudumine, mis näitab, et midagi pole korras, võib ka välja kutsuda kas rongi peatamise või signaali masinisti juures.

Tegevusarajoon võib olla valjult piiratud elektromagneetiliste lainete jõu reguleerimisega, et mitte asjata häirida liikumist naaberteedel.

Signaalide saatmisel peatuvad kõik rongid, mil on vastavad aparadid ja mis on liikvel kahe naaberjaama vahel. Nii saateaparatiide, mis saadavad elektromagneetilisi laineid, kui ka vastuvõtteaparatiide konstruktsiooni võib muuta nii, et saateaparatiide vastava „häälestamise“ järele peatuvad vaid ühe tee rongid. Sellane seadeldis nõudvat siiski kallimat ehitust.

Atmosfääriline pikne ei kutsu välja tegevust, kuid peatussignaalide edasiandmiseks sel ajal on tarvis kasutada kõuevahelist aega.

Rongi peatamine teel, mida juhitakse raudteejaamast, võib päästa rongi katastroofist, mis võib juhtuda kas rongi jaamast mitte-õigeaegse väljumise või sellest läbisõitmisest tõttu, vaatamata keelu- ja signaalidele.

Meie ergutuspreemiaid said:

„Kaitse Kodu“ aastatellijate ja tellimiste kogujate vahel väljakuulutatud tingimustel 1. juunil 1935. a. toimetatud ergutuspreemiate loosimisel langesid võidud:

Tellijajaile:

1. võit — arsenaali täiskaliibriline täpsuspüss või kohvergrammofon: Ferdinand Mathiesen, Viljandi, pk. 17.
2. „ — fotoaparaat: J. Mälkov, Tallinn, Narva mnt. 20.
3. „ — taskukell: K. Treumann, Tallinn, Liivalaia 30—8.
4. „ — paar häid suuski või suusaülikond: Friedrich Maiste, Võru, Jüri 5-b.
5. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: August Saan, Võru, E. Pank.
6. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: P. Listakind, Petseri, Vaksali t. 13.
7. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: Joh. Sadulsepp, Abja.
8. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: A. Üle, Laura alevik.
9. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: Jeremia Sepp, Valga, Lai tän. 7.
10. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: Richard Markvard, Võru Kreutzwaldi 2.
11. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: J. Biek, Tallinn, Müüri-vahe 17.
12. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: A. Sild, Narva, Kalevivab-riku t. 2—21.
13. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: Põhja malevkond, Tallinn.
14. „ — komplekt kaitseliitlase vormiriiet „KL“ ühes voodriga: J. Pluk, Tuulemäe pk. 23.
15. „ — gaasitorbik: Linna malevkond, Võru.

16. võit — gaasitorbik: A. Seppanen, Soomevere algk., Võhma.
17. „ — gaasitorbik: J. Kuuskmaa, Nõmmküla.
18. „ — gaasitorbik: R. Veermaa, Tallinn, Kentmanni t.
19. „ — gaasitorbik: E. Pabson, Võru, Vagula pk.
20. „ — komplekt „Noorte Kotkaste käsiraamatut“ I—V andeni: J. Vares, Viljandi, Lossi 35.
21. „ — kol. J. Maide raamat „Ülevaade Eesti Vabadussõjast 1918—1920“: Leisi malevkonna juh., Leisi.
22. „ — kol. J. Maide raamat „Ülevaade Eesti Vabadussõjast 1918—1920“: Aleks. Matt, Kuressaare, Saia pk.
23. „ — kol. J. Maide raamat „Ülevaade Eesti Vabadussõjast 1918—1920“: kpt. A. Välja, Tallinn, Nelgi 3—2.
24. „ — kol. J. Maide raamat „Ülevaade Eesti Vabadussõjast 1918—1920“: K.-Järve kaitseliidu kompanii.
25. „ — kol. J. Maide raamat „Ülevaade Eesti Vabadussõjast 1918—1920“: Naiskoduk. Sõmerpalu jsk., Sõmerpalu.

Tellimiste kogujaile:

1. võit — jalgratas — E. Semmel, Tallinnas.
2. „ — arsenaali täpsuspüss — A. Kaal, Kuressaares.
3. „ — komplekt vormiriiet (ohv. khaki) — K. Puusaar, Abja-Paluoja.
4. „ — fotoaparaat — J. Järv, Kohilas.
5. „ — portfell — O. Ilves, K. L. Petseri maleva staap.
6. „ — välitasku — E. Saks, K. L. Narva maleva staap.

Võidud antakse välja „K. K.“ talituses Tallinnas, Kaarli 8, igal tööpäeval kella 8—15, või saadetakse soovikorral saateadressi teatamisel võitjaile kätte.

„K. K.“ talitus.

ROOTSI PÕLLUTÖÖRIISTADE JA MASINATE LADU

K/m Anton Willberg, Tallinn, Paldiski mnt. 5, tel. 452-51.

OSAKONNAD: Tartus, Raekoja 7, tel. 13-03
Rakveres, Vaksali tän. 5, tel. 104.

Agentuurid üle maa.

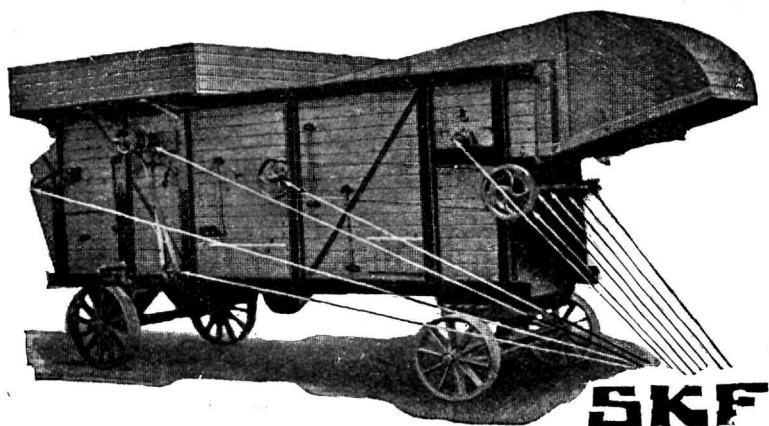
Soovitab oma ladudest

Rootsi rohuüldumasinad, väntkuullaagril ja teras-
põlluratastega, alates hinnaga Kr. 235.— 2-le hobusele.

Sealsamas saadaval igasugused teised Rootsi ja Vene rohuüldumasinad, loorehad, rehepeksumasinad, mootorid jne. Osad masinatele ja mootoritele.

Jalgrattad „WIKLUNDS“ ja „ADLER“.

Inglise mootorrattad „ZENITH“.

ROOTSI

kuul- ja rull-laagrid

tööstusele — põllutöömashinadele — autole

Meie ladus kõiksugu eriliste mõõtudega kuul- ja rull-laagrid, niisama lahtised kuulid ja rullid alati soodsate hindadega kohe saadaval

Müügikohad kõigis linnades

Peaesindus ja ladu:

LINKE & MARTINSON

Tallinn, Vene t. 11, tel. 432-86, 432-58

EESTI KUNSTIMUUSEUM

TALLINN, NARVA MAANTEE 4.

Avatud publikule äripäevadel kella 10—15, pühapäevadel kella 11—15.

Suvekuudel on muuseum avatud kuni kella 18.

Muuseumis müügil

„EESTI KUNSTIMUUSEUMI AASTARAAMAT I“
ja valik piltpostkaarte.

Pianinosid,

fiibklavereid Accordeone, iga liiki

muusikariistu

ja nende tarbeid suures valikus
ostate alati mõõdukate hindadega
ja soodsail maksufingimustel

Joh. Miit'i muusikaärist

TALLINN Pikk 1 tel. 433-74.

Tunnustatud headuses

LUX

saadused, taskulambianood-
patareid ja akkumulaatorid
igal pool saadaval

AKKUMULAATORI- &
ELEMENDITEHAS

KONSTANTIN
MÜHLVERK

JAAMA 8, TEL 306-67

Kuldauraha Tartus, 1913.

Kuldauraha Tallinnas, 1922.

*Esimesed auhinnad arsti-
teaduslikul näitusel Tartus,
1921., 1926. ja 1932. aastal*

G. SAKS

Tartus, Riia tän. nr. 39. Kõnetraat 612

Vanim ja täielikem ortopeediline arsti- ja loomaarstiriistade tööstus Eestis

Asutatud 1907

Valmistame otstarbekohaseid ja vastupidavaid proteese, nagu: kunstjalgu, käsi-tugiaparaate
vigastele jalgadele, korsette selgrookõverduste ravitsemiseks, kubemeriimu, keha-
sidemeid j. n. e. Tehniliselt hästi passiv töö. **Hinnad võrdlemata odavad**

NÕUDKE

meie vabriku lihasaadusi!

Omad kauplused:

Tartus,	Ülikooli	tän.	7,	telefon	12-59
„	Tähe	„	72,	„	12-18
„	Narva	„	9,	„	12-22
„	Narva	„	123,	„	14-08
„	Riia	„	125,	„	14-50
Valgas,	Vabaduse	„	32,	„	32

Ostame:

piiramata arvul sarvloomi, vasikaid ja lambaid, makstes headuse järele kõrgemat hinda.

ÜHISUS „LÕUNA-EESTI EKSPORTTAPAMAJAD“

TARTUS

Telefonid: 11-24, 11-28 ja 11-64

EESTI HÜPOTEEGIPANK

TARTUS, PROMENAADI 5, OMAS MAJAS

annab linnade ja alevite kinnisvaradele pikaajalist laenu pantlehtedes. Laenult võetakse aastas $6\frac{1}{2}\%$ intresse ja 1% kustutusmaksu. Laen kustub automaatselt $33\frac{1}{2}$ aastaga.

E. Hüpoteegipanga pantlehed annavad aastas 6% sissetulekut ja on heaks kapitali mahutamise vahendiks, olles kindlustatud kõigi panga varadega, laenuvõtjate kinnisvaradega ja nende solidaarse vastutusega, samuti ka kindlustusseltsidega sõlmitud erilepingutega. Neisse pantlehtedesse võib mahutada seltside, ühingute, haigekassade, vaeslaste, omavalitsuse ja muid kapitale ja neid pantlehti võetakse valitsusega tehtavate lepingute tagatiseks ja aktsiisi- ning tollimaksu kindlustuseks. Eesti Hüpoteegipank on asutatud 1884. aastal. 1. jaanuaril 1933 a. oli tema pantlehti ringkäigus üle 6,5 miljoni krooni väärtuses, kusjuures nende kindlustuseks panditud kinnisvarade väärtus oli panga hindamise järele üle 15 miljoni krooni ja 2 miljoni kuldrubla; tule vastu olid need kinnisvarad kindlustatud 21,25 miljoni krooni eest.

KARUSNAHA- JA MÜTSITÖÖSTUS

G. KANGRO

TARTUS, ALEKSANDRI TÄNAV 15

Valmistan

suve- ja talvemütse, kasuka- ja kraenahku.

Igasuguseid

vormimütse

asutustele, koolidele, kaitsevæele ja

kaitseliidule.

Töö kiire ja korralik.

Ü.-P.
TARTU

MAJAOMANIKKUDE PANK

TARTUS, SUURTURG NR. 7, OMA MAJAS

Asutatud 1923. a. Telefon 6-50

Pank võtab raha hoiule, tähtajalisele ja jooksvale arvele. Pank annab laene ja garantiisid mitmesuguste kindlustuste vastu

Pank toimetab sissenõudmisi inkasso-dokumentide järgi ja rahasaadetisi igasse kodumaa linna ja alevisse

*Pangas saadaval rahakorjajatele
hoiukarbid*

Ilmub 7 korda
nädalas.

„Postimees“

(79. aastakäik.)

Ilmub 7 korda
nädalas.

on Eesti kõige vanem ja sisurikkam päevaleht, mis käsitleb objektiivselt kõiki poliitilisi, majanduslikke, hariduslikke ja sotsiaalküsimusi.

Tellige, lugege ja levitage „POSTIMEEST“, siis kuulete kõigest, mis sünnib huvitavat kodu- ja välismaal.

Ärimehed ja töösturid, kuulutage „POSTIMEHES“, sest laialdase lugejaskonna tõttu on kuulustel „POSTIMEHES“ suur mõju.

„Postimehe“ trükikoda, köitekoda ja tsinkograafia

valmistab igasuguseid trükiteid, köitetöid ja klišeesisid.

Kõige soodsam tellimiskoht.

„Postimehe“ raamatukauplus (Suurturg 16, tel. 2-50)

suurim ja täielikem raamatu- ja kirjutusmaterjalide ladu.

E. K.-Ü. „POSTIMEES“

Tartus, Ülikooli tän. 21/23, tel. 65-80 ja 14-65

A/S

Tartu Tööstuse Pank

Tartus, Ülikooli 44, omas majas.

Telegr. address: „Dogebank“.

Kõnetraat 635 ja 835.

Osakond Rakveres.

**Toimetab kõiki
pangaoperatsioone.**

Panga juures **Eestimaa Kinnitus-A.-S. „EKA“** peaesindus.

Seemneid

aiavilja, lille ja söödajuurvilja kasvatamiseks.

Tapeete

maitseriikkaid ja moodsaid, 15 senti rull ja kallimaid.

Raamatuid

tarvitatud ja uusi, mitmesuguse sisuga.

Igasugusel arvul ostate kõige soodsamini alati

F. Vanatalu

ärisk

Tartus, Promenaadi tän. 5, tel. 3-97.

A.-S. TARTU METALLIVABRIK G. & H. LELLEP

VALMISTAB:

Vankri telgi, pusse ja mutreid. Ukse lukke: liht-, patent- ja roll-lukke, ukse rulle ja tabalukke. **Luku käepidemeid:** vasest, niklist, puust jne. **Aknahingi ja kremoone. Triikmasinaid.** **Kette:** looma kablutus-, kaela- ja jalakette. Õhukindlaid ahjuuksi, klapp-pelte, siibreid, pliite, pliidiuksi, praeahje, padasid, ahjupotte, sibulapotte, hanepotte jne

Rehepeksumasinaid 28 trumliga. **Heksklimasinaid, laialtkülvimasinaid, vesiturbiine** (Francis-süsteem).

UUDIS!

Reaskülvimasinate ja püüivaltside valmistus.

Nõudke hinnakir u. Pealeselle tehakse iga-suguseid valamistöid mudelite ja joonistuste järele, vilunud meistrite juhatusel.

Peegli-, klaasi- ja silditööstus

A. Loderaud

Tartus, Uusturg 11 ja 23

Telefon 501 ja 10-71

Klaasilihvimine, peeglihõbetamine, klaassepa-töökoda. Painutatud klaas. Mööbliklaas vask- ja tina-raamides. Opaksiit-, klaas-, plekk- ja vaskärisildid. Mööbli lakeerimine ja kuldamine

Põllumajanduse Pank

Asukoht: Tartus, Suurturg 9, telef. juhatus 10-65, üldine 50.

AKTIVA	Arvete seis 30. aprillil 1935. a.	PASSIVA
Kassa ja jooksvad arved teistes pankades	Kr. 218 871.19	Osa- ja muud kapitalid
Väärtpaberid ja osamaksud*teistes asutustes	„ 119 438.18	Hoiusummad:
Väärtused	„ 72.61	tähtajalised
Laenud	„ 1 182 527.54	Kr. 513 211.04
Riiklikud laenud.	„ 2 896.59	jooksvad
Korrespondendid: „Loro“	„ 16 540.36	„ 902 437 30
„Nostro“	„ 21 476.98	„ 1 415 648.34
Vallasvara	„ 15 804.57	Riiklikud võlad Pikalaenu P.
Kinnisvara.	„ 13 026.82	„ 2 946.80
Ärikulud ja makstud %/0 %/0	„ 14 781.79	Korrespondendid: „Loro“
Garantiide deebitorid	„ 11 513.—	„Nostro“
Muud aktivad	„ 4 185.24	Saadud %/0 %/0 ja komisjon.
		„ 40 429.67
		Väljaantud garantiid
		„ 11 513.—
		Muud passivad
		„ 12 095.23
	Kr. 1 621 134.87	
		Kr. 1 621 134.87

Pank võtab raha hoiule ajakohase %/0, annab heade kindlustuste vastu takistuseta laenusid 6—7 %/0, ostab ja müüb E. V. Riigikassa pantkirju, milledega võib soodsalt tasuda asunikkuude talude võlgu, ja toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Korrespondendid kõigis tähtsamates keskohtades. Pank ostab ja müüb välisvaluutat. Pangal tulekindel varakamber. Põllumajanduse Pangaga opereerivad kõik põllumehed, põllumajanduslikud ühised ja omavalitsusasutused.

Panga juures E. O. ja Ü. A. Kindlustusselts „OMA“ agentuur.

Juhatus.

TARTU EESTI MAJANDUSÜHISUS

TARTUS, HOLMITÄNAV 12-18

OSAKONNAD: TARTUS, Võru tän. 4, RÄPINAS ja PUKAS

Kõige suurem ja vanem majandusühisus Eestis

Laos: suures valikus soodsate hindadega põllu-
majanduslikke, raua,- naha- ja koloniaalkaup

SOODSAIM OSTUKOHT IGALE TARVITAJALE!

Tartu Vesiravila Tartus

Pikk tänav nr. 62/64

Telefon 34

Ambulatoorne ja kliiniline ravimine

Ravitakse:

Närvahaigusi — närvipõletikku, ishiast, neurasteeniat, ka neurasthenia sexualist, hüsteeriat, halvatus j. t. Liigese põletikke — liigeste ja lihaste reumatismi. Ainevahetuse haigusi — liigrasvumist, podagrat, veresoonte lubjastumist.

Naistehaigusi

Suhkurtõbe

Südamerikkeid

Pärmivedeliku, söehappe-, vahu-, ja teised kümbused, kuumaraba pakkimised, dušid, elekter ja valgustusravi. Massaaž. Asutis on avatud kella 10—8 õht. Ametnikkudele ja üliõpilastele hinnalendus. Prospektid saadetakse kohe nõudmise korral

JUHATUS

SUVISPORDI TARBEID:

KETTAID

TÕUKEKUULE

ODASID

PALLE

TENNISREKETEID

ja kõiki teisi sporditarbeid
pakub soodsaimalt

Tartu
Spordiriistade Vabrik

Tartus, Emajõe tän. 5.

Müügil uus võistlusoda, millisega on heidetud viimane Eesti kui ka maailma rekord. Kauba saatmine üle riigi. Nõudke hinnakirju

LAKIVABRIK
„PLUTO“

om. ins. A. KINK, Lai 22, Tallinn,

valmistab ainult kõrgeimas väärtuses:

- nitrotselluloos-lakke
- puu, naha, metalli, autode
- ja lennukite katmiseks — — —
- nitrotselluloos-polituuri
- tsaponlakke
- paberilakke
- staniollakke
- riidelakke
- šabloonlakke
- õilakke igaks otstarbeks
- õliemaile
- piirituselakke
- piiritusepolituure jne.

Ilustage oma kodu ja hoidke oma vara hävine-
mise eest, tarvitades „PLUTO“ vabriku saadusi.

A. TÕNISSON & KO
PUMBA- JA VASEARMATUURITÖÖSTUS

TALLINN — Rütli t. 28/30
TARTU — Aleksandri t. 1
PÄRNU — Vee tänav 15
VILJANDI — Väike turg 7

PUMBAD
KESKKÜTE
VESIVARUSTUS

UUELT AVATUD

ELEKTRI-OSAKONNAS

SOODSATE HINDADEGA

ELEKTRIMATERJAALE JA KAABLEID

Sõjaväe Majandusühisus

Tallinn,
Pikk tänav 11,
telefon 452-07

Osakonnad :
Tartus, Võrus,
Rakveres, Pär-
nus ja Narvas

Kaitseliitlase vormitunnu-
seid, laskemoona ja muid
kaitseliidu tarbeid. Suures
valikus kaitsväe spordi-
püssi padroneid soodusta-
tud hinnaga

Rätsepatöökoda

Tallinn, Lai tän. 10, telefon 469-96

Vilunud meistri juhatusel val-
mistatakse igasuguseid vor-
mi-, tsiviil- ja teisi rätsepatöid.
Grupiviisi tellides soodustused

Kingsepatöökoda

Tallinn, Vene tän. 5, telefon 429-42

Valmistatakse igasuguseid
säärsaapaid mõõdukate hin-
dadega. Töö eest täieline
vastutus

Ainult

«Gloria» sukki,

mis uue väljatöötamise tõttu on
nägusaimad ja parimad, kannab
elegante daam.

Valmistatakse ka meesterahva
sokke «Gloria» m ä r g i g a

A. S.

«TRANSIITO»

Tallinn, Uus t. 28

Telefon 456-79

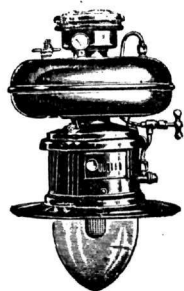
„A J P S“

Om. A. J. POLESCHUK

Suka-, pitsi-, kummipaela-, trikoo- ja trikoopesuvabrik.

Kontor ja ladu vabriku juures,
avatud kell 8—18.

Tallinn, Tondi 27. Kõnetr. 460-89.

Tähtsaks küsimuseks maal osutub tugev valgustus:

pidusaalidele, spordiruumidele ning -väljadele, näitelavadele, raamatukogudele, koolidele, talupidamistele ja paljudeks teisteks otstarveteks.

Hiilgav tugev valgus kuni 1000 küünlani. Väikesed kulud, lihtne käitumine ja ülesseadmine igas kohas ja igal ajal, tarvitav ruumis ja väljas. Nõudke prospekte!

Suur valik igas hinnas alati eriäris:

Tallinn **M. Urbani & Ko.** Rataskaevu 22.

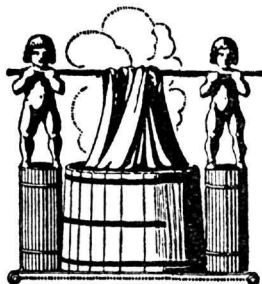
Piaininod

Soodsaim ostukoht otse vabrikust

K. SAAR

S. Juhkentali 10-a. Tel. 457-01.

Kasulikuin
KELLADE KULD JA
HÖBEASJADE
OSTUKOHT NING
töökojad
OSKAR VIKMANN
RAKOJA HOONES

Auruvärvimise,
dekateerimise ja
keemilise puhasta-
mise tööstus

„UNION“

Tallinn, V. Karja t. 1
(Passaashi hoovis). Tel. 444-99.

Tiibklavereid,
piaininosid,
harmooniume
müügil ja tüürile andmiseks.

Reisukohvreid,
aktimappe,
riidepuid,
koera suukorve,
jalutuskeppe.

KARL JÜRGENSON,
TALLINN, KUNINGA TÄN. 5.
Asut. 1880. Telef. 436-89.

MALEVAD JA MALEVLASED!

MEIE VALMISTAME MOODSAID RAADIO SAATJAID
JA VASTUVÕTJAID VASTAVALT VÄLITEENISTUSE
NÕUETELE

RAADIOAPARAATE RINGHÄÄLINGU KUULAMISEKS,
IGAS HINNAKLASSIS

AASTANE VASTUTUS. AASTANE JÄRELMAKS

ELEKTROTEHNIKA LABORATOORIUM

JAAKSON & JÄTMAR

TALLINN, ENDLA 9, TELEFON 448-33

ÜLERIIKLIKUL KAITSELIIDUPÄEVAL OLI TARVITUSEL MEIE VABAÕHU-HELISEADELDIS

A/S FRANZ KRULL

Masinaehitusvabrik, Tallinn

Asut. 1865. a.

MÜÜGIOSAKOND JA LAOD

Tartus, Raekoja 13

VALMISTAB VÕISTLEMATA HEADUSES:

Masinaid, sisseseadeid, aurukatlaid iga seltsi,
põllutööriistu, keskkütte malmist radiaatoreid
ja katlaid. Malmi- ja vasevalu, parandused ja
šveissimine

Tööde eest täieline vastutus

Nõudke eelarveid
ja prospekte

MÕÕDUKAD HINNAD

A. SCHEER

Posamendi-
paela- ja
trikoovabrik

Tallinn, Viru t. 4.

Kino „Heliose“ peal,
III korral, tel. 444-82.

Valmistab seltsidele
lipunööri ja-narmast.

Kõiksuguseid mööblinarmaid, topse
ja nõõri, siidist, puuvillast ja vil-
last pidžama garnituure ja iga-
suguseid muid posamenditööstuse
artikleid, ka kummi- ja saapapaelu.

Tellimiste täitmise kiire ja korralik —
möödukate hindadega.

TKV

Jaava sisalvaibad, linikud ja matid

on kaunimaks toahteks,
sobivad moodsa sisustusega,
on otse põlised vastupidavuseš
N õ u d k e k õ i k j a l

A.-S.

Tallinna Kõievabrik

John Carr'i pärijad

Kopli tän. 33, tel. 439-79

Kuidas saab ilusaks?

Huvitavad andmed naha ja ilu ravimiseks.

rette sisse ja pannakse head puudrit — soovitame **Amourette** puudrit — peale. Kreem **Amourette** tõmbub sisse, teeb naha mattvalgeks, nooruslikuks, värseks ja pehmeks.

Õhtune ilu ja naha eest hoolitsemine. Kreem **Sanitas** sisaldab lanoliini, glütseriini ja teisi mis, naha toitmiseks tarvilikud, muidu muutub nahk **punaseks, karedaks, pakatab, läheb vanaks ja inetuks**. Kreem **Sanitas** seda ei lase; ta toidab nahka, teeb selle **pehmeks, painduvaks ja nooruslikuks-värseks**. **Õhtul** — peale pesemist — kuivatatakse nahk, hõõrutakse kreem **Sanitas'**ega sisse ja lastakse sel üle öö peal olla.

Hommikul on nahk sile ja pehme; öökreem pestakse ära ja asutakse hommikuse hoolitsemise juure kreem **Amourette'**iga. **Amourette**-kreem ja **Sanitas**-kreem kannavad kaitsemärki „Punane ankur“. Saada-val apteegi- ja rohucauplustes.

Hommikune ilu ja naha eest hoolitsemine.

Et saada ilusat matti — mitteläikivat — ihunahka, toimivad daamid järgmiselt: Peale pesemist ja kuivatamist hommikul nägu, käed, kael hõõrutakse päevakreemiga **Amourette** puudrit — peale. Kreem **Amourette**

JALGRATTAD

NAUMANN, NATIONAL, PRIMUS
Jalgrattad oma tööstusest.

MOOTORRATTAD

CALTHORPE, AUTOMOTO

ÕMBLÜSMASINAD

NAUMANN, PFAFF, VESTA

RAADIOAPARAADID

Kr. Saar & Ko

Tallinn, Viru t. 3, tel. 461-20
Tartu, Raekoja t. 2, tel. 6-94

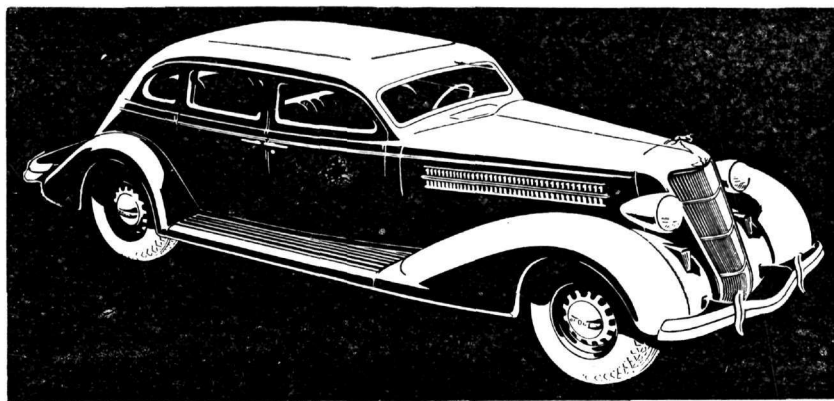
Soovitame kaitseliidu malevaile ja purilennukiehitajaile

lennuki vineeri

kandepinna ribistikuks
kandepinna ninaks
kere keskosaks jne.

A.-S. A. M. LUTHER

Vana Posti 9. Tel. 446-16

DKW

mootorrattad

ja esiratta veoga

DKW

väikeautod

on vastupidavamaid, ökonoom-
semaid ja odavamaid Eestis.

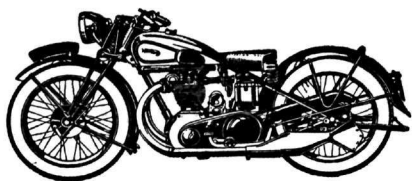
Soovitame veel:

AUDI, WANDERER ja DODGE sõiduautosid,

BÜSSING-NAG bensiini- ja diiselmootoriga,
DODGE bensiinimootoriga. autobuse ja veoauto aluseid.

EESTI A/S. C. SIEGEL, TALLINN,

Uus tän. 2, tel. 450-86.

Liikumisvahendina ületamatu on hea mootorratas.
Nõudke parimaid ja usaldusväärsemaid mootorrattaid:

**Harley-Davidson
Indian**

F. N.

Norton

Excelsior

New Imperial.

Peaesindaja Eestis:
Joh. Freybach,

Need masinad viivad Teid kindlalt sihile ning rahuldavad Teid täielikult, nii kiiruse kui ka sõidumuugavuse ja ökonoomsuse poolest.

TALLINN, V. Karja 8.

A/s. „EESTISIID“

vabriku laod:

Viru t. 5, tel. 447-87

Viru t. 14, tel. 443-97

Laadaplats 70

Tartus, Poe t. 2, tel. 10-17

Tartus, Aleksandri t. 6, tel. 1-95

Narvas, Peetriplats 1

Viljandis, Tartu t. 1-a

Petsaris, Turuplats 17, tel. 1-19.

Moodsaid riideid,

siid-, villaseid, puuvillaseid
lõimi.

Müük en-gros, restid ja kupongid

Chr. Jürgenson

Tallinn, Raekoja plats 15

Asut. 1887. a.

Pesu,

**pudukaubad ja
rätsepatarbed**

Telefon 431-66

„EMLO“

Tallinnas, Pikk 17, tel. 431-08

Soovitab kõrges headuses;

konjakeid,

likööre,

napse,

viskit

Saadaval kõikides veinikauplustes, restoranides ja kasiinodes kogu Eestis.

UNION →

JALANÕUD

on elegantsed, nägusad ja vastupidavad.

UNION →

JALANÕUDE

liistude vorm on mitmekesine ja seepärast nad ei rõhu jalgu.

UNION →

JALANÕUD

on Teid rahuldanud juba hulga aastaid ja pikk iga kõneleb nende kõrgest headusest.

ETA

GEORG STUDE

ASUT. 1864

PIKK 16. TEL. 442-76
TALLINN

MARTSIPAANI-,
ŠOKOLAADI- JA
KONDIITRIÄRI

TALLINNA EESTI MAJANDUSÜHISUS

ESTONIA PST. 21. TEL. 458-80 ja 458-81.

Svecia niidumasinad on parimad omal alal. Kerge käik, minimaalne kuluvus, puhas töö.

Alfa-Laval jõukoorelahutaja on suurima koorimisteravusega, mis jääb püsivalt muutumatuks, moodsaima ehitusega.

Svecia rehepeksumasinad on meie oludele kõige kohasemad. Luge-matuil proovidel ja katseil nii välismaal kui ka Eestis on alati olnud üks ja sama üldhinnang.

Kaitseliidupäevale head

Maalritööstus

Sildi-, mööbli-, sise- ja välistööde vastuvõtt

Maalermeister

R. Toming

Tatari 22.

Telef. 460-15.

Dalmisriiete kauplus

Rätsep

Peeter Pöder

Tallinn, Kullasepa 16.

Valamise tööstus

Joh. Miftus

Tallinn, Dabriku tän. 6. Telef. 438-27.

A. Käba

pesuäri ja -tööstus.

Tallinn, S. Tartu 32. Telef. 304-69.

Kohvik-kondiitriäri

H. Feischner

Harju 45.

Kalaekspord

Johannes Vanaase

Tallinn, Toom-Kuninga 24. Kõnekr. 461-45.

Igasuguse suitsu- ja värsket
kala ost ja müük.

Tubaka-, napsi- ja veinikauplus

V. Laane

Tallinn, Veneturg 7.

Kalevi kaubamajas. Kõnekr. 305-55.

F-ma **G. Birk**

rõidevärvimise ja keemilise
puhastuse tööstus

Raekoja plats 13. Telef. 429-28.

Kaleviäri

I. N. Ivanov

Riidekaubad
Keila ja teistest
kodumaa vabrikutest

Tallinn, Vene tän. 7. Telef. 469-85.

M. Männil & Ko.

Tallinn, Pikk 13. Telef. 431-49

Raud- ja teraskaubad,
laskeriistad ja laskemõõn.

kordaminekut soovivad:

Ed. Krivelkot

Tapeedi & linoleumi erikauplus.

Tallinn, Pikk tän. 14. Telef. 435-15.

Seed ja hinnaväärsed on

„Urania“

taskulambi- ja anood-
patareid.

Riide- ja lõngakauplus

A. Laamann

Tallinn, Väike Karja tän. 8. Tel. 436-64.

Kaitseliidu päeva puhtul iga kaitseliitlane
külastagu oma kodu

einelauda

kaitseliidu majas Kaarli t. 10.

Austusega

A. Mälkov.

Dalmisriiete ja kalevikauplus

J. E. Aberg

Tallinn, S. Karja tän. 5.

Matmistarvete ja dekoratsioon-
esemete tööstus

Joh. Jürvetson

Tallinn, Lennuki 5.

Telef. 445-06.

Teie olete väsinud

. . . **Teil on palav**

. . . **jooge klaas**

TALKO

sidronisoodat!

Kontor: TALLINN, S. KLOOSTRI 18

Kõnetr. 438-72

Kui juba hambapasta,

siis

„MILVI“!

Külastage

Külastage

VALMISRIIETEÄRI
„TUGEVI“

Harju tän. nr. 39

Igaks hooajaks sobivaid ja
moodsalõikelisi

VALMISRIIDEID

Soodsad tingimused

VALMISRIIETEÄRI „TUGEVI“

Harju tän. nr. 39

Kõnetr. 469-84

Suurimaid Eesti valmisriiete ärisid

Jaan Veismann

Harju nr. 37.
Tel. 430-95.

V. Karja nr. 8
Tel. 445-32

Igaks hooajaks suures valikus
valmisriideid daamidele ja härradele.

Tellimiste korralik täit-
mine era- ja vormiriidele.
Järelmaks soodustatud.

Eesti Vabaduseristi kavalerid

Hind 25 kr.

Saadaval ainult Riigi trükikojas

Iga naine on ilus

... kuid ainult sobivas riietuses

Eesti naisele tahab siin jõudumööda abiks olla suurim kodumaa tekstiilvabrik

A/s. O. KILGAS

Soovitame omavalmistatud moodsaid kleidi- ja mantliriideid, cotton-sukki ja sokke, trikoo- pesu, spordi- ja ujumiskostüüme jne.

TALLINN, VOLTA 3

A.-S. TALLINNA LAEVAÜHISUS

**LAEVAOMANIKUD JA LAEVAMAALKERID,
SÜTEIMPORTÖÖRID JA SPEDITÖÖRID.**

Peakontor ja juhatus: Suur Karja t. 18 - kõnetr. 426-90 (oma keskjaam) - Telegr. aadress „LAEVANDUS“

Oma korrespondendid kõigis välismaa sadamalinnades.

Osakonnad: Narvas, Pärnus ja Paldiskis.

Tegevusalad:

Sütelaod: Auru- ja sepašüte ning koksi müük otse laevast ja ladudest Merepuiestee nr. 3-5 ja sadamas Põhja kantsis. Kõnetraat 456-38, V. Sadama tän. 3.

Laevatarvete kauplus ja tolli vabaladu: Sadama tän. 3, kõnetr. 456-38. Igasuguste laevatarvete müük ning laevade varustamine tollivabadest ladudest sadamas Kaupmehe sillal.

Ekspeditsiooni-osakond (Joh. Pitka & Pojad):

Rahvusvaheline kaupade ekspeditsioon, tollimine, kinnitus ja inkasso.

Kõnetraadid: kontor 426-90, tollimajas 460-04.

Laevade parandustöökojad:

Oma töökojad laevade parandamiseks ja laevatarvete valmistamiseks S. Patarei tän. 18 20, kõnetr. 441-80.

Korrapärased otseühendused:

Helsingi, Gdynia, Danzigi, Antverpeni, Rotterdami, Liverpooli ja Manchesteriga (tarviduse järgi ka Kotka, Viiburi ja Leningradiga).

Läbiveo konossementid:

Põhja-Ameerika Ühendriikidesse, Kanadasse, Hiinasse, Jaapani, Hollandi, Ida-India ja teistesse Kauge-Ida sadamatesse, kõigisse Hollandi ja Belgia sadamatesse jne.

Reisipiletite müük: Helsingi, Gdynia, Danzigi, Antverpeni, Rotterdami, igasse kohta Kanadas ja Põhja-Ameerika Ühendriikides, Austraaliasse ja Kaugesse Idasse.

POLARIS

EESTI KINNITUS-AKTSIA-SELTS

Võtab vastu järgmisi kindlustusi:

tule-, murdvarguse-, veo-, väärtsaadete-
kasko- (laevakerede) ja klaasikindlustusi.

**Seltsi põhi- ja tagavarakapitalid
ulatavad Kr. 925.000.**

Seltsi asutamisest peale on kahjude eest
välja maksetud üldsummas Kr. 4.300.000.

Soliidne edasikindlustus.

Kahjud likvideeritakse viivitamata.

Juhatus asub

**Tallinnas, Vana Viru tän. 12. Kõnetr. 426-66.
Telegr.-aadress: «Polaris».**

Osakond asub

Tartus, Lihaturg nr. 7, kõnetr. 6-75.

**Agendid kõigis linnades ja
maakohdades.**